

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANASANAT DALI**

**ANTALYA'DA MİLLİ EĞİTİME BAĞLI SANAT
ATÖLYELERİNDE VERİLEN RESİM EĞİTİMİ**

Betül TANRIVER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışman: Prof. Sadettin SARI

ISPARTA, 2022

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Bu tez .../.../20... tarihinde Anasanat Dalı **yüksek lisans/sanatta yeterlik** öğrencisi tarafından savunulmuştur ve aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir.

DANIŞMAN İmza:

ÜYE İmza:

ÜYE İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza ve Mühür
Doç. Dr. Mustafa GENÇ
SDÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

Bu çalışma tarafından desteklenmiştir.

Proje No :

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları aldığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (.../.../20...).

Betül TANRIVER
İmza

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın başından itibaren, sürecin her aşamasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Sadettin SARI'ya, akademisyenliğe teşviki ile her zaman beni motive edip çalışma azmi aşılayan, bende yeri çok büyük olan çok kıymetli Doç. Dr. Mustafa GENÇ hocam'a, her zaman yanımda olan, en büyük destekçilerim, biricik oğlum Eymen ve sevgili eşim Türel TANRIVER'e ve beni her gün bıkmadan arayıp motive eden değerli dostum Öğr. Gör. Meral ORHAN'a, tez temelinin atılmasında büyük payı olan değerli arkadaşım Hakan ÇAĞAN'a ve zor zamanlarımda beni anlayışla karşılayan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak araştırma süresince her türlü fikir, yorum ve bilgisi ile çalışmaya değer katıp beni aydınlatan her zaman, bir danışman misali yanımda olan kıymetli arkadaşım Doktorant Eren KESER'e, ders çalışma zamanlarımda beni anlayışla karşılayan öğrencilerime ve sevgi dolu dostluğuyla desteğini esirgemeyen kıymetli abim Araştırmacı Ecz. Mahmut ÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Betül TANRIVER

Isparta, 2022

ÖZET

ANTALYA’DA MİLLİ EĞİTİME BAĞLI SANAT ATÖLYELERİNDE VERİLEN RESİM EĞİTİMİ

Betül TANRIVER

Süleyman Demirel Üniversitesi,

Güzel Sanatlar Enstitüsü

Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı,

Yüksek Lisans Tezi

Yıl: 2022, Sayfa: 117

Danışman: Prof. Sadettin SARI

Sanatın doğduğu ve sanatçıların yetiştiği yerler olarak görülebilecek olan sanat atölyeleri her geçen gün gelişmekte ve sayıları giderek artmaktadır. Sanata olan ilginin artması beraberinde bir takım sorunları da getirmektedir. Bu nedenle, Antalya bölgesinde faal durumda olan ve bünyesinde resim eğitiminin de verildiği Milli Eğitim Bakanlığına bağlı sanat atölyeleri konu alınmış olup toplamda 5 ilçeye gidilmiş ve bu kriterlere uygun 16 atölye tespit edilmiştir. Bu çalışmada, *amaçlı (purposive) örnekleme* yaklaşımından *ölçüt örnekleme* tekniği kullanılarak yüz yüze görüşme yapıldığından örneklem sayısı sınırlandırılmış ve 5 erkek, 5 kadın olmak üzere toplam 10 kişi ile yarı-yapılandırılmış mülakat yapılarak veri toplanmıştır. Örneklem sayı sınırlandırılması yapılırken pandemi koşulları dikkate alınmıştır. Nitel araştırma yönteminin araştırma desenleri içinde bulunan “durum çalışması” (case study) tercih edilen bu çalışmada, veriler bilgisayar destekli nitel veri analiz aracı olan Maxqda ile analiz edilmiştir. Görüşme metinlerinden elde edilen tema, kategori ve kodlar ışığında kelime frekansları, baskın kodlar, grafikler ve modeller yine yazılım yardımıyla gösterilmiştir. Araştırma sonucunda sanat atölyelerinin yaşadığı sorunların resim sanatına olumsuz etkileri olduğu, yaratıcı düşünce merkezleri olan bu mekanların daha olumlu koşullar altında verecekleri eğitimler sayesinde topluma sanatseverler kazandırılmasında katkıları olacağı ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanat Atölyesi, Görsel Sanatlar, Sanat Eğitim

ABSTRACT

PAINTING EDUCATION GIVEN IN ART WORKSHOPS AFFILIATED TO NATIONAL EDUCATION IN ANTALYA

Betül TANRIVER

Suleyman Demirel University

Institute of Fine Arts

Art and Design Department,

MA Thesis

Year:2022, Page: 117

Supervisor: Prof. Sadettin SARI

Art workshops, which can be seen as places where art creation and artists grow, are developing day by day and their number is increasing. Increasing interest in art brings with it many issues. 16 workshops have been identified in 5 districts that are active in the Antalya region, which is a member of the Ministry of National Education, and comply with the criteria and data were collected by conducting semi-structured interviews with a total of 10 people, 5 men and 5 women, using the criterion sampling technique from the purposive sampling approach. One of the research designs of the qualitative research method, was preferred, the data were analyzed with Maxqda, a computer-assisted qualitative data analysis tool. The data obtained in the interview were shown with the help of software, graphical models, category and word frequencies, and dominant codes. As a result of the research, it has been determined that the problems experienced by art workshops have negative effects on the art of painting. It can be stated that these places, which are centers of creative thinking, will contribute to gaining art lovers to the society thanks to the training they will provide under more favorable conditions.

Keywords: Art, art studio, Visual arts, Art Education

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SANAT VE GÜZEL SANATLAR	5
1.1. Güzel Sanatlar Tanımı ve Önemi.....	6
1.1.1. Dünya Geneline Güzel Sanatlar Eğitimi	8
1.1.2. Sanat ve Eğitim İlişkisi.....	10
1.1.3. Güzel Sanatlar Eğitiminin Türkiye ve Avrupa’da Sanatın Gelişimine Katkısı	14
1.2. Güzel Sanatlar Eğitimi İle İlgili Araştırmalar.....	17
1.2.1. Güzel Sanatlar Eğitimi İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	17
1.2.2. Güzel Sanatlar Eğitimi İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar.....	20

II. BÖLÜM

2. GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ KAPSAMINDA RESİM SANATI VE SANAT ATÖLYELERİ	22
2.1. Görsel Sanatlar Kavramı.....	22
2.1.1. Görsel Sanatların Önemi.....	23
2.1.2. Görsel Sanatların Gelişimi	23
2.2. Resim Sanatı ve Atölye İlişkisi	24
2.2.1. Resim Sanatı Tanımı ve Önemi	25
2.2.3. Resim Sanatının Tarihsel Gelişimi	27
2.3. Atölye Kavramı.....	28
2.3.1. Atölye Kavramının Tanımı ve Önemi.....	28
2.3.2. Atölye Kavramının Tarihsel Gelişimi	29
2.3.3. Atölye Türlerine Kısa Bir Bakış	30
2.4. Resim Sanatı Atölyeleri.....	37
2.4.1. Hobi Amaçlı Resim Atölyeleri	37

2.4.2. Mesleki Amaçlı Resim Atölyeleri	38
2.5. Sanat Atölyeleri	41
2.5.1. Sanat Atölyesi Önemi ve Çalışmalarının İşlevi.....	43
2.5.2. Sanat Atölyelerinin Psikolojik Etkileri	47
2.5.2.1. Sanat Atölyelerinin Çocuklar Üzerindeki Psikolojik Etkileri	49
2.5.2.2. Sanat Atölyelerinin Yetişkinler Üzerindeki Psikolojik Etkileri ..	51
III. BÖLÜM	
3. YÖNTEM.....	55
3.1. Araştırmanın Amacı.....	55
3.2. Araştırma Modeli / Deseni.....	56
3.3. Katılımcılar / Çalışma Grubu	56
3.4. Veri Toplama Yöntemleri.....	57
3.5. Veri Analizi	58
IV. BÖLÜM	
BULGULAR VE TARTIŞMA	61
4.1. Betimsel Bulgular	61
4.2.1. Resim Sanatı.....	66
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	71
EKLER.....	87

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Örneklemin Kelime Frekanslarını Gösterir Şekil	61
Şekil 2. Sanat Atölyeleri Teması Kodlama İstatistikleri.....	62
Şekil 3. Resim Sanatı Teması Kodlama İstatistikleri.....	62
Şekil 4. Sanat Atölyeleri Tek Vaka Modeli	64
Şekil 5. Tema- Kategori- Kod Modeli	65
Şekil 6. Belge Portresi karşılaştırması	66
Şekil 7. Resim Sanatı Kod İstatistikleri	67
Şekil 8. Sanat Atölyeleri Kod İstatistikleri	68

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sanat Atölyesi ve Sanat Kursları Arasındaki Farklar	43
Tablo 2. Kod Kitabı.....	59

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Urartu Dans Eden Ana Tanrıça Figürleri	27
Görsel 2. Çatalhöyük Dans Eden İnsan Figürü Duvar Resmi.....	28
Görsel 3. Fen ve Doğa Atölyesi	31
Görsel 4. STEM Atölyeleri	32
Görsel 5. Teknoloji Atölyesi	33
Görsel 6. Sanat Atölyesi.....	35
Görsel 7. Tasarım-Beceri Atölyesi.....	36
Görsel 8. Özel Yetenek Sınavı İle Alım Yapan Güzel Sanatlar Fakültesi.....	40
Görsel 9. Meslek Edindirme Amaçlı Resim Atölyesi Örneği.....	41
Görsel 10. Çocuk Sanat Atölyesi Örneği	50
Görsel 11. Yetişkin Sanat Atölyesi Örneği.....	53

GİRİŞ

Resim sanatı, çevre ve uzayda yer alan hususların hem yüzey hem de uygulamalı tasvirinin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu tarz yapılmış olan eserlerde ressamın genel olarak içsel duygu ve düşüncelerini, çevredeki olayları, insanları ve hayvanların tasvirini yaparak anlatma eğiliminde bulunmaktadır. Resim sanatı geçmişten günümüze kadar uzanmaktadır. Birden fazla ilkel insanlığı temsil eden sanatsal eserler mevcuttur. İnsan için resim yapma eğilimi her zaman önemli bir eylem olarak görülmüştür. İnsanlar duygu ve düşüncelerini resim yoluyla anlatırken aynı zamanda resmi bir iletişim aracı olarak da kullanılmaktadır (Şişman, 2011:39). Geçmiş dönemlerde bireyler resim hususunda kayda değer faaliyetlerde bulunmuşlardır. Arkeoloji çalışmalarında birden fazla hayvansal buluntulara rastlanmıştır. Bu buluntular hayvan tasvirlerini resimsel olarak anlattığını göstermektedir. Geçmiş dönemlerde yaşayan insanların kaya ve mağara üzerine çizmiş oldukları resimler yoluyla birbirleriyle iletişim kurdukları ve sanata farkında olarak ya da olmayarak ilgilerinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla geçmiş dönemde yaşamış olan ilkel insanların yapmış olduğu tasvirlerin belli bir özelliği ve anlamı olduğu (Anılanmert, 1985:78) açıkça belirtilmiştir.

Çiftçilik ile birlikte geçim ürünlerinin üretim faaliyetlerine başlanması sonucu kişilerin güzel sanatlara olan ilgisinde farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu ilgi zamanla eşyalarını resimlerle süsleme ihtiyacı doğurmuş, dolayısıyla insanların resme olan ilgisi zamanla artmıştır. Böylelikle bu işlerde ustalaşan ressamın öğrencileri, yardımcıları işin devam ettiricisi konumuna gelmiştir. Resim eğitimi o dönemlerde usta-çırak ilişkisi şeklinde ilerlemiştir. Tabi bu durum da resim eğitiminde ekollerin gelişmesine sebep olmuştur. Rönesans Dönemi'nde güzel sanatların eğitim ve öğretiminin temelleri atılmıştır. Bu dönem içerisinde resim önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü güzel sanatlar eğitiminin başlaması ve bununla ilgili okullar oluşturulması bu dönemde olmuştur (Gabibov: 1961:296). Aynı zamanda Rönesans dönemi resim sanatına önemli imzalar atmıştır. Resim sanatının sorunlarına dair hususları Çeninni, Dürer, Leonardo Da Vinci vb. ünlü kişiler ele alarak çalışmalar yapmıştır. Bahsedilen ünlü sanatçılar bilimsel araştırmalara yer vererek sanat ile bilim ilişkisini anlamaya çalışmaktaydılar (Erbay, 2006: 36). Bu kişilerin çabaları gelecek kuşaklara çığır açmıştır. Aynı zaman da

resim eğitiminin esası nesneden resimle başlamaktadır. Leone Battista Alberti “Resim Konusunda Üç Kitap” adlı çalışmasında teorik düşüncelere yer verilmiştir. Bahsedilen eser içerisinde resmin teorisi ön planda tutulmuştur. Eser içerisinde renklerden ve boya ile resimlerin yapılmasına kadar birçok teorik bilgilendirmelere yer verilmiştir. Alberti resim eğitiminde vurguladığı teorik bakış açısı; objeden resim ile başlamayı önermektedir. Resim sanatı teknik bakımından geliştirilmesindeki en önemli kişi Leonardo Da Vinci olmuştur. Genel olarak ressamlar resim sanatını teorik ve bilimsel açıdan esaslandırma eğiliminde bulunmuşlardır. Güzel sanatlar ile sorunların araştırılması ve çözümlenmesi adına çalışmalarını yürütmüştür (Hamarta vd., 2014:113). Böylece sonuçsallık anlamında kazanımlar resim sanatının gelişmesine katkı sunmuştur.

Gabibov’un, güzel sanatların gelişmesi açısından katkıları olduğu gibi Alman ressam Albert Dürer’in de katkıları olmuştur. Güzel sanatlar eğitimi kapsamında resmi biçimlendirme metodu önemli bir yer tutmaktadır. Resmi biçimlendirme metodunu birçok ressam kendi çalışmasında kullanmıştır. Günümüzde de bu yöntemin önemli bir yeri vardır (Anılanmert, 1985:78). Resmin biçimlendirme çabası günümüz sanat algısına yön vermiştir.

Türkiye’de batılı anlamda ilk resim denemeleri Mühendishane-i Berri-i Hümayun ile Mekteb-i Harbiye gibi mühendislik ve askeri okullarda gerçekleştirilmiştir. İlk olarak harita, teknik resim gibi hususlarda başlamakta olan eğitim kısa süre içerisinde serbest resmi de içerisine almıştır. Batı kesimlerden eğitim için öğretmenler getirilmiştir. Türk uyruklu öğrenciler de yetiştirilmek adına batı ülkelerine gönderilmiştir (Kırıçoğlu, 2005: 58). Batı kültürünün etkisinden olsa gerek Türk ressamlar ilk kez 20. yy’da örgüt kapsamında bir araya gelmişlerdir. 1908 yılında ilk Türk Ressamlar Derneği kurulmuştur. Bu derneğin adı “Osmanlı Ressamlar Cemiyeti” dir. Belli yıllar geçtikten sonra derneğin ismi Güzel Sanatlar Birliği’ne dönüşmüştür. Aynı zaman da sanatçılar arasında belli bir dayanışma sağlanan, düşünce akışının sağlandığı vb. özelliklere olanak kılan bu örgütler belli akımların da savunucusu olarak gösterilmiştir (Şişman, 2011:39). Bu örgütlerle birlikte Cumhuriyetin kurulmasından sonraki süreçte resim alanında yapılan çalışmalar desteklenmiştir. 1928 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi, Güzel Sanatlar Akademisi adını almıştır. Bu dönem içerisinde Türk öğrenciler Avrupa’ya

gönderilmiştir. Güzel Sanatlar Akademisini bitiren sanatçılardan bazıları şunlardır; “Şeref Akdik, Refik Epikman, Mahmut Fehmi Cüda, Ali Avni Çelebi, Zeki Kocamemi, Turgut Zaim vb.’dir (Kırıçoğlu, 2005:58). Güzel sanatların yerleşik kültür bağlamında ilerlemesi sosyokültürel etkenlerde göz önünde bulundurulduğunda yeni kurulmuş bir devletin sanat adına ortaya koyduğu çok fazla uğraşlar görülmemektedir. Diğer taraftan Avrupa sanatlarından etkilenen kişilerin devletin sanat eğitime öncülük etmeleri önemlidir.

Eğitim, “toplumların ve ulusların, sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmasının gereksinimlerinden biri” olarak ifade edilmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte birey ve toplumun bilgi gereksinimlerine de ihtiyaç artmıştır (Hamarta vd., 2014). Türkiye’nin son dönemlerinde artmakta olan nitelikli eğitim isteğini karşılama ve geleceğin koşullarına uygun kişilerin yetiştirilmesi adına Türk Eğitim Sistemi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), görevleri arasında yer almaktadır. Kişinin geleceğe uygun ve donanımlı olarak hazırlanmasında eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Kişinin eğitimi; “bir mesleği edinmeden önce, mesleği uygularken ve meslek sonrası aldığı eğitim olarak sıralanmakta ve onun doğumundan ölümüne kadar devam eden” bir süreçtir. Buna da “yaşam boyu eğitim” adı verilmektedir. Yaşam boyu eğitimin desteklenmesi için müze, kitap, dergi gibi birçok görsel ve işitsel iletişim araçları önemli bir yere sahiptir (Balamir, 1999:134). Günümüz teknoloji çağının imkanları da yaşam boyu eğitim adına sanatsal faaliyetlere ulaşımı kolaylaştırmıştır.

İnsanoğlu birden çok yöne sahip ve eğitim ihtiyacı olan bir varlıktır. İnsan eğitiminde başlıca yön ve bileşenlerinden biri olan sanat eğitimidir. Böylelikle sanat eğitimi; bilim, teknik, kinestetik, felsefe gibi alanlar kapsamında, bireysel ve toplumsal olarak eğitimin vazgeçilmez unsurlarından biridir (Ersoy, 1992: 61). Bu bağlamda insan eğitime yön vermede güzel sanatlar atölyelerinin etki alanlarının değerlendirildiği bu çalışma ile;

Çalışmanın Amacı; Bu çalışma da görsel sanatlar eğitimi veren atölyelerin günümüz resim sanatına olan etkilerinin incelenmesi ve atölyeler bazında Antalya ili kapsamında bir araştırmanın yapılmasıdır.

Çalışmanın Konusu ve Önemi; Güzel sanatlar eğitimi geçmişten günümüze kadar toplumlar üzerinde önemli bir yere sahip olmuştur ve resim sanatına olan katkıları oldukça fazladır. Hem bireysel hem de toplumsal olarak resim sanatı oldukça önemlidir. Antalya ili ve ilçelerinde görsel sanatlar eğitimine yönelik eğitim veren birçok atölye mevcuttur. Bu atölyeler öğrencilere vermiş oldukları eğitimler sayesinde hem bireysel hem de toplumsal yönden katkılar da sağlamaktadır. Aynı zamanda verilen eğitimlerin resim sanatının devamlılığının sağlanması ve yöntemlerinin öğrenilmesine katkıları da büyüktür. Görsel Sanatlar Eğitimi veren sanat atölyelerinin çocuk ve yetişkinlerin üzerinde psikolojik olarak olumlu etkiler bırakması büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi; Bu çalışmada Antalya ili ve ilçelerinde yer alan görsel sanatlar eğitimi veren atölyelerin tespiti yapılarak, resim sanatına olan etki ve katkıları üzerinde durulmuştur. Çalışma, literatür taramasının yanı sıra, nitel araştırma yöntemi kullanılarak anket, görüşme ve resimler kullanılarak oluşturulmuştur. Çalışmanın ilk kısımlarında literatür bilgilerine yer verilerek güzel sanatlar, resim sanatı, sanat atölyeleri gibi kavramların daha iyi anlaşılması sağlanmıştır. Sonraki bölümlerde Antalya ili kapsamında belli bir araştırma yapılarak atölyelerin resim sanatına katkıları ve katılımcıların görüşleri üzerinde durulmuştur. Bu araştırmada belirlenen amaca ulaşmak için katılımcılara 4 soru sorulmuştur. Görüşme yapılan atölye yetkililerine kurumsal kimliklerinin tez içerisinde yayınlanacağı belirtilip izin alınmıştır. Araştırma kapsamında görüşmelerden elde edilen verilerin önemi katılımcılara detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları; Görsel sanatlar atölyelerinde verilen resim eğitiminin günümüz resim sanatına olan olumlu veya olumsuz etkilerini, var ise katkılarını, bu eğitimlerin Antalya merkez ve ilçelerinde ne gibi etkiler ve kazanımlar oluşturduğunu konu alan bu çalışma; çoğunluğu Antalya merkezi ilçelerinde, bir tane de Manavgat ilçesinde olmak üzere toplam 10 adet, atölyelerde resim eğitimi veren örneklem grubu ile sınırlandırılmıştır.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: SANAT VE GÜZEL SANATLAR

Bu bölümünde; araştırmanın amaçları doğrultusunda, ilgili literatürlerde yer alan kaynaklar incelenmiş olup, araştırma ile ilişkili olduğu düşünülen birtakım temel kavramlara ulaşılmıştır. Devam eden başlıklarda sırasıyla araştırmanın daha anlaşılabilir olmasına etki edecek olan sanat, güzel sanatlar, eğitim ve sanat eğitimi gibi temel kavramlar ile ilgili bilgiler sunulmuştur.

Sanatın herkes tarafından kabul edilebilecek genel bir tanımını yapmak pek mümkün olmamakla birlikte insanlığın mağara çizimleri ile başlayan görsel yazılı tarihinin başından beri düşünürler, sanatçılar ve kanaat önderleri sanatı farklı olarak algılamış ve ifade etmişlerdir. Sanatın kağıt, kalem ve mürekkep aracılığıyla yaşamın felsefi boyutunu belirli mesajlar ileterek anlamlandırmaya çalıştığını ifade eden Herbert Read'e göre "*sanat*" kavramı yalnızca heykel, plastik ve görsel sanatlar ile ilgili olmamakla birlikte, aynı zamanda şiir, şarkı gibi edebiyat ve musiki sanatlarını da içinde barındıran oldukça geniş bir şekilde değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır (Read, 1960: 21-22; 1981:8). Aslında Sanatın geniş kapsamlı bir alan olduğu içinde barındırdığı unsurlar değerlendirildiğinde toplumsal kültürün zenginliği de görülmektedir.

Sanat, insanın düşünce dünyasında yıllardan beri en çok tartışılan, en şaşırtıcı ve en yanıltıcı kavram olmuştur. Yüzyıllar boyunca fizik ötesi bir olguymuş gibi görülmüş olsa da sanat, aslında örgensel (organik) bir olaydan ibarettir. Nefes alma gibi bir ritmi, konuşma gibi anlatımsal öğelere sahiptir. Algılama ile başlayan, düşünme, imgeleme gerektiren, sürece bedensel eylemin de katıldığı dinamik bir süreçtir. Bu düşünce ise çoğu bilim insanının, tarihçilerin ve hatta kimi ruh bilimcilerin bile düşüncelerine karşı bir görüştür. Onlar da birçok kişiliği gibi sanatı, çoğunlukla süsleyici ve eğlendirici işlevleri olan "keyfiyete dayanan" bir etkinlik olarak görmeye yatkınlar. Oysa sanat her geçen gün yeni bir şeyler kazanma arzusu olan insanın öğrenme ve gelişmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu nedenle sanat, duygu ve düşünce arasındaki karşılıklı ve iç içe geçmiş bağlantıları vurgular. İnsanın bu iki yönünün arasındaki uyumun sağlanması, bir anlamda eğitimin en temel

amaçlarından olduğuna göre, sanat örgün ve yaygın eğitimde yer aldığına, tüm eğitim süreçlerini daha etkili kılabilen bir süreçtir.

İnsanlar farkında olmadan yaşamlarının her anında, bir şekilde az veya çok sanat ile ilişkilidirler. Çünkü insanlar günlük yaşamlarının her zaman diliminde, doğrudan veya dolaylı olarak da olsa bir sanat nesnesi ile karşılaşır. Sanat, insanın vazgeçemediği gereksinimlerinden olmakla birlikte, insanın ruhsal, duygusal, zihinsel ve hatta fiziksel gereksinimlerini karşılamaya yarayan, sanatçısına ve izleyicisine mutluluk aşılayan bir olgudur. Aynı zamanda bu yönüyle de insanın fizyolojik ve psikolojik yapısındaki boşlukları dolduran bir terapi olmaktadır. Sanat, bireyin yaşadığı toplumda etrafında olup biten çevresel faktörlere karşı kendini farklı yönlerden ifade edebildiği etkin bir süreçtir (Hicks, 2004:281-375). Tarihi süreçlere bakıldığında sanatın rolü, başlangıçta görüneni olduğu gibi yansıtmak iken, daha sonra Klee'nin "Sanat görüneni vermez, onun işlevi görünmeyeni görünür kılmaktır, yani düşünceyi görselleştirmektir" (İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M., 1993:87). Şeklinde değişime uğramıştır. Bu durum sanatın değişime ve gelişime ne kadar açık olduğunu göstermekle birlikte, oldukça vizyoner bir kavram olduğunu da vurgulamaktadır (Mercin, L.2011:235). Böylece Sanatın durağan bir kavram olmadığı tezinden yola çıkılarak sanat ve işlev kavramlarının değersel bir yargı olduğu bilinci gelişmektedir.

Sonuç olarak, Picasso'nun "*sanat ne değildir ki, ya da bilseydim onu kendime saklardım*" ifadesinden hareketle sanatın herkes tarafından kabul görececek bir cevabının olmayacağını ve sanata hangi açıdan yaklaşıldığı ile bağlantılı olarak cevapların değişebileceğini söylemek mümkündür (Özsoy ve Vedat, 2007:24). Bütün bunlarla birlikte sanata yönelen bireyin hangi pencereden hareketle yaklaşarak sanatını icra etmesinin bir sonucu olarak genel bir sanat tanımının güçlüğü de ortaya çıkmaktadır.

1.1. Güzel Sanatlar Tanımı ve Önemi

Güzel sanatlar; "resim, heykel, dans, bale, müzik, tiyatro, mimari gibi insanda estetik haz duygusu uyandıran tüm sanatlar dallarına verilen genel ad" diye ifade edilmekle birlikte "*güzel sanatlar*" kavramı Fransızca olarak "*beaux arts*" şeklinde de adlandırılmaktadır. Aynı zamanda güzel sanatların amacı da; "güzelliği açıklamak ve yorumlamak" tır (Balamir, 1999; Ersoy, 1992:134). İnsan duyularına hitap eden

belirli mesajlar içeren “Güzel sanatlar”, terim olarak ortaya çıktığı günden bu yana seramik gibi bazı sanat dallarından ayrı olarak tutulmaktadır. Güzel sanatların “güzel” terimi sanat eserlerine olan vurgudan değil estetikle olan bağlantısından ileri gelmektedir. Genel olarak yalnızca resim, baskı ve heykeller ile sınırlılığı bulunmayan sanat eserleri modern ve çağdaş özelliğe sahiptir. Aynı zaman da bu eserler günümüzde “görsel sanatlar” adı altında ifade edilmektedir. Ortaçağ döneminde güzel sanatlar günümüze göre oldukça farklıdır. O dönemde bilginler güzel sanatları bazı terimler ile ifade etmekteydi. Bu terimler; “sarf (dilbilgisi), nahiv (sözdizimi), ilmi beyan (güzel konuşma bilimi), belagat (güzel konuşma bilimi), hesap felsefe, musiki, hendese (geometri), ilmi heyet (astronomi)” tir. Ancak bu eserlerden çoğunluğu bilimler alanına dahil olarak güzel sanatlar kategorisinden çıkmıştır (Anılanmert, 1985:35). Bu kavramlar güzel sanatlar estetiğine bürünerek “güzel” bilincinin dahilinde gelişmiştir.

Türkiye'de yer alan Güzel Sanatlar Fakülteleri dünya geneline denk şekilde eğitim ve öğretim vermektedir. Güzel Sanatlara ilişkin fakülteler, eğitim verdiği gibi sanatı da yeniden şekillendirmektedir. Aynı zamanda çoğu insan kendini geliştirmek adına birçok sanatsal kurs merkezleri gibi programlara da katılabilmektedir. Güzel Sanatlar Fakültelerinde yer alan bazı bölümler vardır. Bu bölümler; “Resim, Heykel, Grafik ve Tasarımı, İç Mimarlık, Endüstri Ürünleri tasarımı, Sahne dekorları ve kostüm, Moda ve tekstil tasarımı, Geleneksel Türk El Sanatları, fotoğraf, seramik ve cam tasarımı, grafik, çizgi film ve animasyon, plastik sanatlar, görsel iletişim tasarımı, sanat yönetimi, bileşik sanatlar, resim-iş öğretmenliği, taşınabilir kültür varlıklarını koruma ve onarım” dır (Hamarta vd., 2014:123). Bir başka tanımda güzel sanatlar; “resim, heykel, mimari, müzik, tiyatro gibi insanda estetik açıdan haz duygusu uyandıran, insana zevk veren tüm sanatlara verilen genel ad” diye ifade edilmektedir (Kırıçoğlu, 2005:58). Güzel sanatlar fakültesi içerisinde yer alan resim bölümü, sanat öğretiminde öğrencinin yaratıcı kişiliğini ortaya çıkarma amacını gütmektedir (Erbay, 2006:10-11). Güzel sanatlar alanındaki eğitici faaliyetler Öğrencinin kişisel becerisini güdülemede önemli bir faktördür.

Sanat eğitiminin tüm alt dalları aynı düzeyde önem arz etmekte ve diğer disiplin dalları ile bütünleştirildiğinde çok daha etkili olmaktadır. Çocukların farklı sanat dallarındaki deneyimleri, sanat kavramlarını öğrenmeleri, sanatsal ve estetik bir

bakış açısı kazanmaları açısından önemlidir. Sanat dallarının özellikleri bakımından bu özellikler, çocukların duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmalarını sağlamak amacıyla bilişsel ve duysal ifadeler kazandırmak için fikir vermektedir. Çocuklar, bağlantılar ve uyarılar yaparak olaylara kişisel bir anlam yükleyebilir ve kendilerini tanıma ve tanıma konusunda kendilerini yetkili hissedebilirler (Hardy, 2011:356). Çocuklarda benlik duygusu, muhakeme, hayal gücü, yaratıcılık, kendini ifade etme ve iletişim gibi becerilerin gelişmesine yardımcı olabilir ve tüm gelişim alanlarını destekler. Bu destekleyici unsurlar nedeniyle öğretmenler, önceki yıllarda programın bir parçası olarak bütünleşik sanat eğitimi vermekten sorumludur. Sınıfta kullanıldığında entegrasyon, tüm program alanlarındaki nitelik ve becerileri destekler ve zenginleştirir. Bu nedenle sanat, genel eğitim programlarının tamamlayıcı bileşenidir (Cevher Kalburan, 2012; Jackman, 2012:159). Genel eğitim programlarında sanatın içeriği, öğrenme ve öğretme stratejileri verilmekte ve bunun yanında çocukların kendilerini kişisel ve sosyal olarak daha rahat ifade etmeleri sağlanmaktadır (Mercin ve Alakuş, 2017; Garvis ve Pendergast, 2011:389). Bu becerilerden biri de sosyal becerilerdir. Sosyal beceriler, iletişim kurma, problem çözme, etkili karar verme, akran ilişkileri ve kendini yönetme gibi başkalarıyla olumlu sosyal ilişkiler başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerilerdir. Sosyal becerilerin kazanılması ve kalıcı hale getirilmesi bu becerilerin aile, okul ve diğer yaşam alanlarında tekrar edilmesi ile gerçekleştirilebilir (Kapıkıran vd., 2006:32). Belirtilen kriterlere ek olarak sosyal becerilerin kalıcı hale gelmesinde en büyük pay Sanatsal eğitimidir ifadesini ortaya koymak mümkündür.

1.1.1. Dünya Geneline Güzel Sanatlar Eğitimi

Güzel sanatlar adı altında verilen sanat eğitimlerinin amaç ve beklentilerin neler olduğu hususunda ilk olarak düşünce eğiliminde bulunmak gereklidir. Düşünce sarf edebilmek için kişinin belli bir altyapıya sahip olması gerekmektedir. (Antmen, 2008:103). Ancak genç bir birey yeteri kadar bilinçli değildir. Genel olarak çevresel faktörler nedeniyle sanatın bireysel ve toplumsal bir gereksinim olduğu ortak bir fikir olmamaktadır. Toplum içerisindeki bazı insanlar güzel sanatlar eğitimini bir ihtiyaç olarak görürken bazıları da ihtiyaç olarak görmemektedir. Bunun nedeni ise ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir. (Barnard, 2002:136-137). Fakat güzel sanatlar eğitimi farklı kültürlerle saygı duymak ve ortak evrensel değerleri

paylaşma eğiliminde bulunmaktadır. 19. yy. (yüzyıl) da ünlü heykeltıraş August Rodin şu sözleri ifade etmektedir; *“Sanat insanın en yüce görevidir, çünkü dünyayı anlamaya ve anlatmaya çalışan düşünce temrinidir.”* (rodin-web.org). Bu ifade ile aslında sanat bir tür yaşam tarzının izahının ortaya koyduğu hükümdür demek mümkündür.

Dünya genelinde bazı ebeveynlerin güzel sanatlar eğitimine karşı şüphecî yaklaşımları vardır. Güzel sanatlar eğitimi yetenek ve becerilere dayalı olan bir eğitim alanıdır. Herhangi bir ebeveynin; “çocuğumun bir heykeltıraş olmasını arzu ederim” ifadesi “çocuğumun piyanist olmasını istiyorum” ifadesine göre yaygın olarak kullanılan bir ifade değildir (Berger, 2009:98). Güzel sanatlar eğitiminin yanında konservatuar eğitimleri de ebeveynlerin istekleri arasında yer alan eğitim alanı içerisinde bulunmaktadır. Çocukların erken yaş döneminde sanat ve yaşam yaklaşımlarını şekillendirmede yardımcı olan bir eğitimidir. Ancak plastik sanat eğitimi alanında ebeveynler 5 ve 6 yaş grubu çocukların geleceğe yönelik planları çok az sayıda bulunmaktadır (Bolla, 2006:351). Güzel sanatlar eğitiminde evrensel dili kullanmak ve bireysel dili oluşturmak oldukça önemlidir (May, 2008:105). Devlet kurumlarında yer alan plastik sanatlar eğitimi, serbest sanatlar diye ifade edilen heykel, fotoğraf, resim vb. içermektedir. Bunun dışında grafik, seramik, tekstil, endüstriyel ürün tasarımı, iç mimarlık vb. alanları da içeriğinde bulundurmaktadır. Güzel sanatlar eğitimi almak isteyen öğrenciler yetenek sınavına girerek sanat ya da tasarım alanı seçimini yaptıktan sonra eğitim sürecinde bölümlerinin temel fonksiyonlarını öğrenmektedir. Bu öğrenme sürecinde öğrenciler kendini de geliştirmektedir (San, 1983:49). Öğrenciler tarafından bilerek ve isteyerek sanat eğitiminin sürdürülmesi geleceğe yönelik ihtiyaç duyulan bir süreçtir. Sanat ve tasarım eğitimlerinde bireysel dili oluşturmak önemlidir. Süreç içerisinde kişinin yaratıcılığı, dünya algısı, eleştirci bakış açısı, deneyim ve duyarlılıkları şekillenmektedir. Bütün sanat ve tasarım eğitimlerinde öğrencinin algılama hızı, gözlem gücü, özne-nesne ilişkisi ve çok yönlü düşünme yetilerinin netleştirilmesini hedeflemektedir. Tasarım eğitimi ile sanat eğitimi birbirinden farklı eğitim alanlarını kapsamaktadır. İçerik ve hedef kitle bakımından birbirinden farklılardır. Tasarım malzemeleri günlük hayat içerisinde sıkça yer alır ve çalışma imkanları oldukça fazladır. Ancak resim ve heykel bölümleri iş imkânı bakımından oldukça kısıtlıdır

(Tunalı, 2005:22). Güzel sanatlar eğitimi içerisinde yer alan yetenek eğitimleri kurumdan kuruma göre değişiklik göstermektedir. Genel olarak Vakıf Üniversitelerinde bileşik sanatlar programı ve sanatlar arası ortak deneysel üretim alanlarını oluşturmaktadır. Türkiye adı altında “yetenek eğitimi” adlandırılmasının genellemesi oldukça güç bir durumdur (Gökay, 2005:22). Çünkü kurumdan kuruma eğitim programları ve kalite standartları değişmektedir. Diğer taraftan dünya genelinde bazı vakıf üniversiteleri, sanat ve tasarım bölümü, kavramsal önerme ve düşünmeye yoğunlaşsa da devlet üniversitelerinde yer alan eğitimler ile güncel sanat üzerinde yoğunlaşmayı hedef haline getirmektedir (Gropius, 1993:176). Kısacası Güncel sanatın katalizörü katılımcı eğitimidir.

Yurtdışında sanat eğitimleri de Türkiye’deki ile benzerlik göstermektedir. Yurtdışında klasik sanat eğitimi ve disiplinler arası çalışmalar veren “Güzel Sanatlar Fakülteleri” bulunmaktadır (Gürtuna, 2003:115). Uluslararası teşvik edici programlar, Erasmus programları gibi birçok çalışmalar mevcuttur. Böylelikle öğrenciler farklı eğitim sistemleriyle tanışmakta ve 1-2 sömestr döneminde ders kredilerini de gitmiş oldukları üniversitelerden alabilmektedir (Oğuzkan, 1987:53). Dünya genelinde sanat eğitimlerine dair gerekli çalışmalar için belli bir mücadele gösterilmesi gereklidir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSGSU), Türkiye’de sanat eğitimi veren en eski akademi olarak bilinmektedir. Kurum içerisinde gelenekçi bir yaklaşım hakimdir. Özel veya devlet kurumlarından alınan sanat eğitimlerinde öğrenciler kendilerine ait sanat atölyeleri, sergi vb. faaliyetlerde bulunabilmektedir (Açıkalın, 2012:188). Güzel sanatlar eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar ışığında şöyle bir değerlendirmede bulunabiliriz. Öncelikle ülkemizde güzel sanatlar eğitimi konusunda tarihsel süreçle de ilintili olarak görebileceğimiz birtakım önyargılar ve inançsal ayak diremeler vardır. Tabiki bu bağlamda yapılan olumlu çalışmaları da göz ardı edemeyiz ancak gerek sosyoekonomik gerekse sosyokültürel ön kabuller ve yetersizlikler yüzünden güzel sanatlar eğitimine verilen önem de tahmin edilebileceği gibi beklenen düzeyde değildir.

1.1.2. Sanat ve Eğitim İlişkisi

Güzel Sanatlar, sanat eğitimi ya da geniş anlamda sanat-kültür eğitimi denildiğinde akla her yaştaki öğrencinin eğitimi gelmektedir. Sanat eğitiminin

tartışılmaz gerekliliklerinden biri de kişilere küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanarak, bireylerin bu doğrultuda ilerleyen bir çizgide büyümesi zorunluluğudur. İnsanlığın doğasında var olan ve en vazgeçilmez kavramlardan biri olan sanat ve sanat eğitiminin erken yaşlarda edindirilmeye başlanması gerekliliği ortadadır.

Kırıçoğlu (1990:85) sanatın eğitimsel boyutunu şöyle tanımlar: “Sanat eğitimi, eğitim ile sanatın değişik konumlarda, değişik boyutta ve değişik ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevre ile ilk tanışma, görme, algılama, adlandırma ve düzenleme ile başlayan sanat eğitimi, daha sonra ürün verme ve bu üründen tat alma olarak gelişir. Okul düzeyinde ise, sanatsal ve estetik bilgi ve deneyimlerin çocuğa, gence, yetişkine bir sistem içinde kazandırıldığı bir disiplin alanı olur. Burada artık sanat; ürünü, tarihi, eleştirisi ve estetiği ile öğretilen ve öğrenilen bir ders olma durumundadır.”

Geçmişten bu yana sanatı sanatçılar ve filozoflar farklı tanımlar doğrultusunda açıklığa kavuşturmaya çalışmışlardır. Sanat yüzyıllar boyunca farklı kuramlara bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Dolayısıyla sanat duygu yüklü bir anlatım şeklidir, dışavurumdur. Aynı zaman da işlevselliği ile dikkat çeken bir olgu olarak ifade edilmektedir (Hickman ve ark., 1995:100). Sanatın tanımını birden fazla yazar, filozof, düşünür, sanatçı, eleştirmenler farklı tanımlar ile açıklamaya çalışmışlardır (Alter ve ark., 2009:15). Bunlardan birkaçı şu şekildedir.

- Amaçları kendinde olan ya da kendi içinde olan bir insan araştırmasıdır.
- Güzelliğin kanunları çerçevesinde icra edilen yaratıcı eylemdir.
- Belirli bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde, insanın insan için bir amaç dahilinde yaptığı estetik nesnedir.
- Kusursuz bir uyum, bir güzellik arzusu ve arayışıdır.

21. yüzyıl da sanat ve sanat eğitimlerinde belirginleşmiş olan bazı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerden önemli olanları aşağıda verilmiştir (Faulkner ve ark., 2013:68);

- Sanat bir anlatım şeklidir.
- Sanat sıradan bir şeyi özel kılmaktır.

- Sanat toplumsal bir eleştiri aracıdır.
- Sanat bir dünya kurmaktır.
- Sanat yalnızca sanat yapmak için vardır.

Eğitim kavramı da sanat gibi belli bir tanıma sahip değildir. Eğitimi altı başlık altında ifade etmektedir. Bunlar;

- “Yeni kuşaklara toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gereken bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerini ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliği”
- “Önceden saptanmış amaçlara dayanarak insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesi”
- “Belli bir konuda bir bilgi veya bilim dalında yetiştirme ve geliştirme”
- “Her kuşağa, geçmişten gelen bilgi ve deneyimleri sistemli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi”
- “Eğitim psikoloji, eğitim tarihi, eğitim felsefesi, özel ve genel öğretim yöntemleri, öğretim programları, denetim, yönetim vb. eğitim ve öğretim alanlarını kapsayan; öğretmen, yönetici ve eğitim uzmanı yetiştirmek amacıyla ilgililer için düzenlenen bütün kurs içeriklerine ve kurslarla ilgili bilim çalışmalarına verilen ad”
- Olay, eylem, süreç, sonuç ve ürün, toplumsal veya belli bir düzen, bir bilgi veya bilim dalı, çalışma alanı veya uğraş olarak eğitimi sınıflandırmak” (Oğuzkan, 1987:57) şeklinde tanımları vardır.

Atalan’ın Serter üzerinden ifade ettiği; “Bilginin sevgi ve ilgi ile harmanlandığı, düşünce ve hayal etme gücünün gelişip renk renk çiçekler açtığı, kişiliğin bilgilenmeye paralel olarak geliştiği, yaşantısı boyunca bireye eşlik edecek olan kutsal bir süreç” diye ifade etmektedir. Buna göre Serter eğitimin temel motivasyonunu şu şekilde açıklamaktadır; “Bilgi edinmeyi sevdirmek, bilgilenmeyi yaşamın bir parçası haline getirmek ve bilgiye nasıl ulaşacağının yollarını öğretmek” olduğunu belirtmektedir (Atalan, 2012:25). Diğer taraftan bu ifadelere Oğuzkan (1981), eğitim kavramını; “*bireysel ve toplumsal hayatı biçimlendirmek, düzenlemek*

ve denetlemek amacıyla bireysel ya da toplumsal deneyimlerin bilinçli olarak aktarılması” diye tanımlamaktadır. Bir diğer tanıma göre eğitim kavramı; “bireysel gelişim ve sosyal yeterliliklerin kazanılmasına yönelik bir eylem olarak, insana, kendi içsel doğasını keşfetmeye çalıştığı süreçte zihinsel, ruhsal, bedensel ve toplumsal birtakım kabiliyetler, davranışlar ve bilgiler kazandırılmasını sağlayan etkilerin tümü” olarak ifade edilmektedir. Böylelikle eğitim tanım olarak bireyleri ve doğayı denetleme, üretim yapma ve değiştirme tarzında yetiştirme, kişilerin olgunlaşmasını sağlamak amacıyla tutum ve davranışlarında kendi yaşantıları ile kasıtlı olarak istendik değişme süreci diye tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1987:59). Eğitim kişiye yapılan uzun vadeli bir yatırım olarak görülmektedir. Dolayısıyla sanatın eğitim ile geliştirilmesini sağlayıp yaygınlaştırılacağı unutulmamalıdır. Toplum içerisindeki halkın sanat ve sanatçıya vermiş oldukları önem ve değer sayesinde sanatın eğitime ne ölçüde yansıtıldığı ile doğru orantılıdır (Gökay, 2005: 55). Sanat eğitimi, çocukluk döneminden itibaren kültürel alanda yetiştirilme; akıl yürütme, sezgi, beceri ve hayal kurmayı doğru bir şekilde geliştirmesi açısından oldukça yararlıdır. Aynı zamanda sanat eğitimi düşünce ve algılamamanın birden çok yöntemini kullanarak bireyin öğrenme süreçlerine destek olmaktadır.

Sanat disiplinleri, farklı duygu ve düşünceleri içerisinde barındırarak kendini farklı yollar ile ifade ederek genel eğitim sürecine de katkıda bulunur. Aynı zamanda kişilerin kendi toplumları içerisinde geleneksel sanat şekillerini tanımlamalarına, değerli kılmalarına, topluma katılmayı öğrenme gibi birçok unsura yardımcı olmaktadır. Geniş ve modern bir sanat eğitimi, kişilere yaşam içerisinde başarı kazandırmak için iş birliği, öz güdüleme, özgüven ve öz disiplin kazanımlarını geliştirmede destekleyen süreçleri oluşturmaktadır (Gürtuna, 2003:219). Sanat eğitimi; “bireyin duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırma amacıyla yapılan tüm eğitim çabası” olarak ifade edilmektedir. Bu tarz faaliyetler kişiler arası iletişim sağlamakta ve eşit hakları amaç edinmektedir. Sanat içerisinde özgürlüğü de bulundurmaktadır. Bu nedenle toplumun kurallarıyla çakışma göstermekte ve yaratıcılığa temel sağlamaktadır. Sanat eğitimi, bireyin sessizliğini gidermekte ve özgüvenlerine destek olmaktadır (Alparslan ve ark., 2018:82).

Sanat eğitimi ikilidir ve sanatı bilen, bilinçli bir şekilde seyreden kişiler yetiştirmektedir. Aynı zaman da eşit haklar kapsamında salt düşünce oluşumu değil, öğrenme süreci olarak değerlendirilmektedir. Eşit hakların olması kişilerin başarılı bir toplum içerisinde yükselmesini sağlamaktadır. Böylelikle uğraşlarında objektiflik kazandırmaktadır (Artun ve ark., 2017).

Sanat eğitimini gerekli kılan bazı etmenler vardır. Bunlar ;

- Toplumsal nedenler; günümüz yaşam koşullarında oluşan ve sanat eğitimi gerekli kılan en önemli nedenlerdendir. Bu nedenler toplumun giderek sanayileşmesi sonucu kişilerin mekanik bir ortama yöneltilmesi sonucu bireylerde duygusal yönden bazı değerler yüklemesidir.
- Psikolojik nedenler; toplum içerisindeki kişileri, üstün kılan tasarım ve yaratma yeteneği olarak değerlendirilmektedir. Sanat eğitimi özgür uygulama alanıdır. Bahsedilen yaratma olgusu psikolojik açıdan algılamaya yönelik bir değerlendirmedir.
- Estetik nedenler; estetik olgusu kişilerde ayırt edici bir güçtür. Dolayısıyla seçme olgusunu da beraberinde getirmektedir. Bu da sanat eğitimi gerekli kılan bir neden olarak gösterilmektedir (Kahraman, 2012:228). Bu bağlamda toplumların gelişim süreci içerisinde, eğitim organizasyonlarının iyileştirilmesi için yapılan çabaların yanı sıra, sanat eğitimi geliştirme ve yayma çabaları da göze çarpmaktadır.

1.1.3. Güzel Sanatlar Eğitiminin Türkiye ve Avrupa’da Sanatın Gelişimine Katkısı

Sanat toplumların kimliğini ortaya koyma bakımından kişilerin yaşama şekli ve bakış açıları hakkında bilgi vermektedir. Kişinin eleştirel bir düşünceye sahip olması, kültürel ürünler oluşturabilme ve kendini ifade edebilmesi açısından insan hayatının vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmektedir (Hiçyılmaz, 2017: 368). Güzel sanat eğitimi çocuk ve yetişkin olan bireylerin geniş anlamda gelişebilmesini kapsayan güvenilir bir alandır. Çünkü bireyler bu alanlarda kendini ifade edebilme gibi birçok katkılar edinebilmektedir (Atalan, 2012:25).

Arslan (2014)'e göre çocuklarda sanat eğitimi oldukça önemli bir unsurdur. Sanat eğitimi çocukların kişilik gelişimine katkı sağlayabileceği gibi hem mesleki hem de sosyal hayatlarını daha sistemli bir hale getirmelerinde katkılar sağlamaktadır. Sanat eğitimi gören çocuklarda başarı ve memnuniyet seviyesi oldukça yüksektir (Alparslan ve ark., 2018:82). Türkiye’de milli eğitim müfredatı kapsamında sanat eğitimleri ilk olarak okul öncesi dönemde görülmektedir. Sanat merkezi ve müzik merkezi gruplandırılmasıyla birlikte “Okul Öncesi Eğitiminin Uygulanması ve Planlanması” adı altında yürütüldüğü görülmektedir. Türkiye’de sanat eğitimleri ilköğretim ve ortaöğretim adı altında çocuklara “Görsel Sanatlar” dersi olarak verilmektedir. 2009 senesinde Görsel Sanatlar eğitimi; “Görsel Sanatlarda Biçimlendirme, Görsel Sanat Kültürü ve Müze Bilinci” diye yer edinirken 2017 yılında ise öğretim programında değişikliklere uğramıştır. Görsel sanatlar eğitimi programı üç öğrenme alanına odaklanmıştır.

Bunlar alttaki örnekler gibidir. (MEB, 2007:264);

- Görsel İletişim ve Biçimlendirme,
- Kültürel Miras,
- Sanat Eleştirisi ve Estetik

Türkiye’de Görsel Sanatlar adı altında yürütülen çalışmalar bilimsel metotlar ile, modern, öğrenci merkezli, bütünlük, açık ve objektif, sonuç ve istekli olarak temel alınmıştır. Avrupa, Türkiye ve çağdaş toplum da kendi özellikleri kapsamında öğretim programı ve uygulamaları hazırlanmakta ve başarısı öğrenci, veli ve öğretmen iş birliği içerisinde gerçekleşmektedir. Her bir öğretim programı ve kazanımlar çocukların gelişimine yönelik olarak hazırlanmıştır (Atalan, 2012:25). Sanatsal Gelişim programının Avrupa ülkelerine göre kazanımlarına bakıldığında;

Avusturya’da görsel sanatlar eğitimi, müzik ve el işine dair dersler ilköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki öğrencilere zorunlu olarak verilmektedir. Ancak beden eğitimi dersinin içeriği seçmeli ders olarak verilmeye devam etmiştir. Drama ve medya sanatlarına dair dersler de seçmeli ders olarak verilmiştir. Avusturya’da sanata dair gelişmeler sağlayabilmek için EDUCULT Vienna adlı Sanat ve Kültür Uzmanlık Merkezi oluşturulmuştur. Bu sayede sanat eğitimlerine verilen önem artış göstermekte ve gelişim gösterebilmektedir (Altrichter ve ark., 2005:30).

Finlandiya’da müzik, görsel sanatlar, el sanatları, drama gibi eēitimler sanat eēitimlerinin bir parçası olarak görülmekte ve zorunlu ders niteliēinde verilmektedir. 4. Sınıfa kadar sanat eēitimleri 470 saat verilmekte ve 9. Sınıflar da 527 saatten oluētuēu bilinmektedir. Müzeler ile yapılan sanat eēitimlerinde Finlandiya diēer ülkelere göre oldukça geliēmiētir. “Finlandiya Meēesi” adlı bir  alıēma da kültür mirasını koruma ve geliētirme adı altında y r t lm ēt r.  eēitli projeler ile sanatı geliētirme ve koruma amacıyla  alıēmalar yapılmıētır (Kenny ve ark., 2015:110). Diēer bir Avrupa  lkesi olan İtalya’da müzik, medya sanatları ve görsel sanatlar eēitimi zorunlu olarak ilköēretim ve orta ēretim seviyesindeki  ērencilere verilmektedir. İtalya ēehrinde ger ekleētirilen “Açık okullar (Scuole Aperte)” diye adlandırılan bir proje de sanat uygulamaları için Eēitim Bakanlıēına maddi açıdan destek saēlanmaktadır. Bu da İtalya’nın sanata dair geliēmelerini ve halkının duyarlılıēını göstermektedir. ēehir de 4 farklı niteliēe sahip lise vardır. Bu liseler; Klasik anlamda eēitim veren, teknik ve güzel sanatlar lisesinden oluēmaktadır. Klasik anlamda eēitim veren liselerde  ērencilere daha çok sanat ve sanata dair y zeyssel bilgiler verilmektedir. Teknik liseler de geometri, plan ve perspektif gibi sanatsal içerikli teknik uygulamalar  ēretilmektedir. Güzel sanatlar lisesinde ise atölye  alıēmalar ve projeler aēırlıklı olarak gösterilmektedir (Mamur, 2014:112). Bir baēka Avrupa  lkesi Polonya’da sanat derslerinin geri gelmesi için 12 Mart 2008 yılında Kültür Bakanlıēı ve Milli Eēitim Bakanlıēı (MEB) iēbirliēi içerisinde anlaēma imzalamıēlardır. Uygun bir program geliētirerek yeniden sanata dair derslerin verilmesi planlanmıētır. Planlanan müfredata göre sanat eēitiminin i erdiēi konular daha çok sanat tarihi, müzik, müzik tarihi, Latince ve Antik kültür, sanatsal bilgi vb. dir (Mayda, 2014:78).

İngiltere’de devlet çocuklar için her hafta 5 saat kültür ve sanat faaliyetleri düzenleyerek okul müfredatı içerisinde bu etkinliklerin de yer alacaēını bildirmiētir.  ocuk ve gençlerin boē zamanlarında sanat ile zaman geçirerek sanata olan ilgisini arttırmayı ve geliēmesini saēlamayı amaç haline getirmiēlerdir. Bu sayede toplum kültürüne sanat anlayıēı kazandırmaktadır. “Find Your Talent” adlı programla genç ve çocuklara haftada 5 saat kültürel deneyimlerle karēılaēma olanaēı tanımıēlardır. Bu sayede yatırım oranlarında artıē g zlemlenmiētir. 2008 yılında “Okullarda yaratıcılık” adlı program ile sanata dair teēvik edici faaliyetler y r t lm ēt r

(Maxwell, 2016:206-216). Danimarka’da çocuklar zorunlu olarak kılınan eğitimlerde matematik, bilim ve dilsel olarak yeterlilik seviyelerine ulaşmaktadırlar. Aynı zaman da Danimarka’da kültür ve sanat adına 2006 yılında Danimarka Kültür Kanunu kurulmuştur. Bu proje de halka kültür ve sanat hakkında iyi bir bakış açısı kazandırmak ve ülkeyi geliştirmek adına çalışmalar yapılmıştır. Kültür Bakanlığı kapsamında tüm bireylere sanata dair faaliyetler düzenlenmekte ve halkı sanata teşvik etmektedirler. “Network for Children and Culture” adlı yeni bir birim kurulmuştur. Bu birim birden fazla kurum ve kuruluşu içerisinde barındırmaktadır. Bunlar; Ulusal Kültür Miras Ajansı, Kütüphane ve Medya Birimi, Sanat Konseyi vb.dir (Anderson ve ark., 2005: 198). Son olarak İsveç’te Förskola adında eğitim veren belediyeler tarafından 1 ve 5 yaşındaki çocuklara sanata dair eğitimler verilmektedir. İlköğretim ve ortaöğretim okullarında sanat zorunlu temel ders niteliğinde gösterilmektedir. İsveç’te estetik bir program ele alınırken bu program kolej hazırlık programı olarak ele alınmaktadır (Bowden, 2000:12). Bu programda sanata dair eğitimler yer almaktadır

1.2. Güzel Sanatlar Eğitimi ile İlgili Araştırmalar

Tezin literatür taraması içinde yer alan bu bölümde ulusal ve uluslararası çalışmalar araştırılarak güzel sanatlar içerisinde yer aldığı düşünülen akademik bulgular sayesinde eğitim ve sanatın ilişkisi değerlendirilerek çalışmanın araştırma soruları ve amacı oluşturulmuştur.

1.2.1. Güzel Sanatlar Eğitimi İle İlgili Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Güzel sanatlar alanında Türkiye’de birçok çalışma yürütülmüş, bunların öncülüğünü genelde üniversiteler yapmıştır. Bu bağlamda Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümünde Sanat Eğitim ve Öğretiminin Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışmasında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nin orta kısmı oluşturması veya sanat liselerinden gelen yetenekli öğrencilerin kuruma kabul edilmesi gibi bulgular elde edilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin kendi kişiliğini geliştirici yönde, özgür bir araştırma yapabilmesi gibi olanak ve fırsatların tanınmasına yönelik bulgulara varılmıştır (Özkan, 1984:65). “Temel Sanat Eğitiminde Yapısal Sistemler Doku-İç Yapı” konulu yüksek lisans tezinde “Temel Sanat Eğitimi” dersi, biçim, doku, yön gibi birden fazla özelliğin

teknik araç ve gereçler doğrultusunda araştırma ve sonucunda bireysel farklılıkları deneme yaparak yaratma olanaklarını vermektedir (Sönmez, 1980:93). “Toplumsal Sanat İlişkisi ve Temel Sanat Eğitiminin İki Ögesi” adlı çalışmada bazı bulgular elde etmiştir. Bu bulgular; “Sanat sonuç amacına her insanın sanat yapmasıyla” bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgunun sağlanabilmesi için de el ve kafa emeğinin birleştirilmesi ve iş süresinin kısaltılmasından ortaya çıkacak boş zaman değerlendirilmesinin bilinçli düzeyde değerlendirilmesi yapılması ile olası bir durumdur (Adıgüzel, 1982:38). Sanatın eğitim yönteminde çocuklarda “Temel Eğitim Birinci Basamağında (İlkokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi” adlı çalışma da bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlarda; Sanat eğitimi için öncelikle kabul edilmesi gereken bazı ilkeler tespit edilmiştir. “Her çocuk yaratıcı yetiye sahiptir, sanat eğitimi her insan için gereklidir, Sanat eğitimi hobi eğitimi değildir, sanat eğitimi çocuğa göre olmalıdır, bu eğitim kurs, kuramsal bilgiler ve belirli kurallar sistemiyle değil; yaratıcılığı geliştirmeye yönelik, iki ve üç boyutlu çalışmalarla yürütülmelidir, sanat eğitimi ustalık ve beceri kazanmayı amaçlamamalıdır vb.” sonuçlar elde edilmiştir (Tunç, 1984:124).

“Temel Eğitim İkinci Basamağında (Ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi” adlı çalışmada ortaokul öğrencilere hitaben kişilik yapılarının yeteri kadar bilinmediği, resim ve iş dersi müfredatının dönemin gerisinde kaldığı, sanat eğitimi doğrultusunda bilimsel çalışmaların ön planda tutulmaması, yeteri düzeyde eğitim planlamalarının düzenlenmediği, öğretmen dağılımının sağlıklı ve uygun şekilde gerçekleşmediği, sanat eğitimi hususunda kaynak sıkıntılarının olduğu ve gerekli eğitim ortamının yetersiz olduğu sonuçları elde edilmiştir (Çakır, 1985:65). Engellilerde “Görme Özürlülerde Plastik Sanatlar Eğitimi (Ankara İlkokulunda Bir Deneme)” adlı çalışma sonucunda sanat ve estetik eğitimi faaliyetleri ile öğrencilerin estetik gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda görme engelli öğrencilerin yorumsal çeşitteki plastik sanat alanında estetik özellikler taşıyan ürünler ortaya çıkardıkları tespiti elde edilmiştir (Karadayı, 1985:167). Yakıcı (1987), “Sanat Eğitiminde Soyut Resmin Yeri ve Önemi” adlı çalışma sonucu; “Soyut düşünceyle de ilişkili olan soyut resim eğitiminin etkinliğiyle çocuğun kavrayış ve yaratıcılığını geliştirebileceği, soyut resim eğitiminde zengin imgelerden yararlanarak soyutlamayı öğrenen çocuğun duygu ve düşüncesini birlikte

geliştirmeyi öğrenebileceği, böylelikle estetik beğenisi gelişen çocuğun çevresinde de estetik arayışlara geçebileceği” sonucuna varılmıştır (Yakıcı, 1987:75). “Türkiye’de İlköğretim Okulları İkinci Basamak ve Ortaokullarda resim ile iş ve Teknik Eğitimi Dersi Müfredat Programlarının Yaratıcılığa Verdiği Önem Yönünden Karşılaştırılması” adlı çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir; “öğretmenlere rehberlik eden müfredat programları yaratıcılığa önem verdiği” sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bazı aksatılmış yönleri de var ve bu yönlerin modern eğitim sistemine göre düzenlenmesi gereklidir (Atar, 1987:109).

Anadolu’da sanat eğitiminde Uz (2008), “Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak görüşme ve doküman incelemeleri yapılmıştır. Sonucunda ise toplanmış olan bilgiler betimsel analiz yöntemi ile çözüme kavuşturulmuştur. Çalışmanın sonucunda üretime dönük, öğrenci odaklı, katılımcı, dayanışmayı yücelten ve demokratik eğitim anlayışlarının benimsendiği tespitine varılmıştır (Uz, 2008:33). Konunun farklı bir şekilde ele alındığı diğer bir çalışmada “Temel Sanat Eğitimi ve Yeni Açılımlar” adlı çalışmada temel sanat eğitimi ele alınmıştır. Bu çalışmanın sonucunda temel sanat eğitimi dersi veren öğretmenlerin yeterlilik seviyeleri sorgulanmalı ve bu sorgulamalar doğrultusunda üyeler yetiştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı zaman da batı bölgesinden gelen eğitim sisteminin okumaları ve sorgulamaları ile yerel sanat tarihinin ilişkilendirilmesi sonucunda modern bir anlayış şekli benimsenmiştir. Çıkarılacak olan sonuç ise Türkiye’de temel sanat eğitimi batı temelli olmamalı, kültürel temelli olmalıdır (Kara, 2009: 54). Bu düşünce Milli kültürün oluşmasında sanatın aracı bir kurum olması anlamında önemlidir.

“1936-1950 yılları Arasında Güzel Sanatlar Akademisi: Leopold-Levy ve Atölyesi” adlı çalışmada Güzel Sanatlar Akademisi’nin tekrardan yapılandırılması doğrultusunda, ressam Leopold- Levy’nin yurtdışından getirilmesi ve atölyesindeki değişikliklerin ve işleyişi tespit etmek amacıyla çalışma yapılmıştır. Çalışmada web siteleri, dergi, makale gibi kaynaklardan yararlanılarak bir çalışma yapılmıştır (Üstünipek, 2009: 90). “Çağdaş Sanatta Hazır Nesne Kullanımının Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Resim Atölyesi Çalışmalarındaki Durumunun Değerlendirilmesi” adlı çalışma da anket soruları hazırlanarak resim atölyesindeki çalışmaları ve sanat tarihi

hakkında cevaplama hakkını kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda ne tür çalışmaların yapıldığı ve hazır nesne kullanımı hakkındaki görüşlerin neler olduğuna dair bakış açıları öğrenilmiştir (Kalyoncuoğlu, 2019:107). Aynı düşüncenin farklı şekilde tezahürünü ifade eden “Görsel Sanatlar Eğitiminin Yapıldığı Fiziki Mekanlar Hakkındaki Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada Türkiye bölgesinde çağdaş eğitim politikalarının yeniden yapılandırılmasına bağlı olarak atölye gibi fiziki ortamların değiştirilmesi hakkındaki görüşlerin tespitinin yapılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak; “Batman ilinde gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin atölyeler ve atölyelerin donanımsal özellikleri hakkındaki görüşleri esas alınarak; görsel sanatlar dersi için hazırlanan dersliklerde kullanılan materyallerin öğrenci üzerindeki etkileri, derse olan ilgileri ve dersi öğrencilere sevdirebilmesi gibi maddeler üzerinde durulmuş ve görsel sanatlar dersinin insan üzerinde her açıdan olumlu etkileri olduğu, öğrencilerin psikomotor becerilerini, yaratıcılıkları, düşünme kabiliyetlerindeki pratiklikleri sağladığı ve de içsel mutlulukları için gerekli olduğuna dair kanıtlayıcı bir çalışma olduğu (Ayaz, 2020:111) ” sonucuna varılmıştır.

“Dijital Oyunların Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersine Katkısına Yönelik Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmada “nicel boyutundaki örnekleme, tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen Afyonkarahisar ili, Şuhut ilçesinde öğrenim gören ortaöğretim 11. Sınıf öğrencilerinden 102 öğrencinin katılımıyla, nitel boyut açısından amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır ve de çalışma grubu 12 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır.” Çalışmanın sonucunda ise “dijital oyunlarda yer alan karakter ve mekanların farklı alanlara sahip katılımcıların görsel sanatlar eğitimine anlamlı düzeyde katkısı olacağı görüşü” (Sürek, 2021:14) tespit edilmiştir.

1.2.2. Güzel Sanatlar Eğitimi İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Sanatsal bilgi ve birikim oluşturma çabasında yurt dışında bazı ülkeler lokomotif görevinde bir oluşumla var olmuşlardır. “Elementary art education: an expendable curriculum?” adlı çalışmada ilköğretim sanat eğitiminin nesli tükenmekte ve buna dair çalışmalar üzerine bir araştırmayı konu almıştır. Öğretmen adayları ve hizmet içi öğretmenlerle yapılan resmi olmayan görüşmelere ve gözlemlere

dayalıdır. Ontario, Kanada'daki ilkokullarda hizmet öncesi öğretmen değerlendirme sonucu konuşmalardan ve gözlemlerden elde edilen, vurgunun ilkokullar, sağladığı düşünülen herhangi bir şeyle birlikte temel konulardan olduğu tespitine varılmıştır. Aynı zaman da okuryazarlığı, aritmetiği, karakteri de içerisinde barındırmıştır. Görsel sanatlarda çok az veya hiç geçmişi olmayan öğretmenler ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu nedenle sanat eğitiminin etkili bir şekilde planlanmasını, uygulanmasını ve değerlendirilmesini engellemektedir (Auger, 2010:234). Bu bağlamda “Student’s Valuation of Visual Arts Education: An Exploration Of Inspiring And Inhibiting Factors” adlı çalışmasında öğrencilerin inançlarını ve sanat eğitimine ilişkin algılarını, öğrencilerin sanat tutumlarını ve sanata içsel değer vermelerini ele almıştır. Bu araştırmanın odak noktası, öğrencilerin sanatla ilgili eğitim, değer ve sahip oldukları kavramlar açısından sanatın vazgeçilmez olmasıdır. Çalışma, sınıf gözlemlerine, görüşmelere dayalı olarak yapılmıştır. Yapılan analiz, sürekli karşılaştırmalı bir yöntem izlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise sanat tutumları araştırılmıştır ve öğrencilerin sanatla ilgili inanç ve anlayışları görüşlerden tespit edilmiştir (Jaworowski, 2011:171). Yapılan bu tür çalışmaların elde ettiği değerler sanatsal bilincin oluşması bakımından önem arz ettiği görülmektedir.

Eğitim sistemi açısından gelişmiş ülkeler incelendiğinde; yaratıcılık eğitiminin, bireyin çocukluk döneminde aileden başlayarak, okul öncesi ve temel eğitim kurumları da dahil olmak üzere zaman içerisinde özüm senerek, tüm eğitim sürecine girdiği görülmektedir. Şüphesiz ki; yaparak yaşayarak, düşünüp tartışarak öğrenen, düşündüklerini yaşama geçirip uygulayarak büyüyen çocuk, bu yolla gerçekleştirdiği kalıcı öğrenme sayesinde, yetişkinliğinde de farklı estetik bakış açılarına sahip, üretken bir birey olarak yaşamını sürdürür. Dolayısıyla; eğitim sistemiyle sanatın kaynaştırılması, bireyin hem zihinsel hem de duyu sal anlamda kazanımlarını güçlendirir.

II. BÖLÜM

2. GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİ KAPSAMINDA RESİM SANATI VE SANAT ATÖLYELERİ

2.1. Görsel Sanatlar Kavramı

Görsel sanatlar kavramı; çağdaş toplumlarda yapı taşı sayılan insanların niteliklerini ve insani değerlerini geliştirmek, bireysel ve toplumsal duyarlılıklarını artırmak amacıyla sanat alanında icra ettikleri eğitim-öğretim etkinliklerine verilen genel bir tanımdır. Bunun neticesinde sanat eğitimi ya da sanat yoluyla eğitim, sanayi devriminden beri çağdaş eğitimin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Barış ve huzur içerisinde daha yaşanılabilir, mutlu, sağlıklı ve de insanca bir dünya kurabilmek amacıyla bireylerin içindeki yaratıcı gücün ortaya çıkarılması ve bu güçler sayesinde daha estetik bir çevre oluşturabilmesinin temel uygulama araçlarından biri, eski adıyla “Resim-İş Eğitimi” olan “Görsel Sanatlar” dersidir (MEB, 2006:1). Bu ders Balcı’nın (1996:18) da belirttiği gibi görsel sanatlar dersi, toplumumuzda bir yetenek dersi olarak görülmekle birlikte, sadece resme özel yeteneği olan kişilerin başarılı olabileceği gibi yanlış bir bakış açısının da beraberinde geliştiği bir olgudur. Belki de adının uzun zamandır Resim-iş olarak süre gelmesinden kaynaklanan bir yanılsamadır.

Görsel sanatlar eğitimini genel eğitim kapsamında değerlendirecek olursak; sanatların yasalarını ve tekniklerini kullanarak bireye estetik kişilik kazandırmayı hedefleyen bir eğitim alanı olduğunu söyleyebiliriz. Eğitim sürecinde, sanatların dili kullanılarak estetik ilkeler doğrultusunda, algılama, bilgilenme, düşünme, tasarlama, yorumlama, ifade etme ve eleştirme davranışları edinilir. Görsel sanatlar görme esasına dayanan, göze hitap eden ürünler çıkaran sanatlardır. Bu eğitim alanında birey: resim, heykel, seramik, cam sanatı, tiyatro, dans, fotoğraf, yaratıcı drama, sinema ve sahne sanatları gibi sınırsız sanat evreninden, kendine en uygun alanı seçme şansına sahip olup, kendini sanatsal olarak en doğru şekilde ifade etme olanağını bulmaktadır (Aykut. 2006:33-42). Çünkü birey serbest çalışma ortamının sağladığı imkanlardan faydalanmaktadır.

2.1.1. Görsel Sanatların Önemi

Görsel sanatlar ile ilgili, toplumumuzda yıllardır süregelen yanlış bir algı vardır ki; o da yalnızca beceriye dayalı olduğu ve sonucunda sadece yetenekli bireylerin başarılı olduğu hususudur. Toplumdaki genel kanının aksine görsel sanatlar dersi, yetenek düzeyine bakılmaksızın her yaştan tüm bireylerin sanatsal gelişimini destekleyen bir alandır. Bu sebeple, toplumca bilinenin aksine görsel sanatlar dersi yalnızca resim yapmayı öğreten bir ders olarak düşünülmemelidir.

“Görsel sanatlar dersi; görsel iletişim ve biçimlendirme, kültürel miras, sanat eleştirisi ve estetik alanlarını kapsayan bir derstir. Görsel sanatlar dersinde verilen sanat eğitimi “sanatçı yetiştirmeye değil, yetiştirmek durumunda olduğu her kişiyi yaratıcılığa yöneltip, onun bilişsel, duyuşsal ve duygusal eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir” (Yolcu, 2018:79). Aslında görsel sanatlar, amaçları bireylere estetik kişilik yapısı kazandırırken aynı zamanda onları toplumun yapıcı, yaratıcı ve üretken birer üyesi haline getirmek olan ve çağdaş dünya düzeninde yer edinebilmek için eğitimin her basamağında, her bireyin alması gereken bir dersler bütünüdür. Çağdaş toplumu oluşturacak olan bu bireyler ise, kimi zaman sanatın uygulayıcısı, kimi zaman destekleyicisi ve kimi zamansa sanat tüketicisi olarak toplumda var olacaklardır. Bu açıdan görsel sanatlar her toplum için mutlak surette var olması gereken bir kavramdır.

2.1.2. Görsel Sanatların Gelişimi

Güzel/görsel sanatlar kavramı ilk olarak Fransızcada “beaux art” terimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kavramın ilk amacı güzel sanatların alanını, uygulamalı/zanaat alanından ayırmaktı. Bugün ise görsel sanatlar kavramı yalnızca resim, heykel gibi ana sanat disiplinlerini değil, zanaat alanlarını ve çağdaş eserleri de kapsayan son derece zengin ve önemli bir içeriğe sahiptir İlk zamanlarda 'güzel sanat' kavramı; görmeye dayalı olan resim, heykel, baskı gibi sanat dallarını; tekstil, seramik, marangozluk gibi zanaat ve uygulamalı sanat türlerinden ayırmak için kullanılmıştır. Buradaki asıl amaç resim ve heykelin estetikle bağlantısını vurgulamak olmuştur. Zira daha çağdaş bir sınıflama ihtiyacı sonucunda, sanat dalının niteliği ve kullanılan tekniği de gözetilerek, yüzey ve hacim sanatı olarak yeni bir sınıflama getirilmiştir. Bu sınıflandırma içinde yüzey sanatları; Tüm iki

boyutlu sanat çalışmaları, resim, grafik, baskı sanatları, minyatür, fotoğraf vb. kapsarken, Hacim Sanatları; Heykel, seramik, tasarım objeler vb. kapsamaktadır.

Tekstil ve süsleme sanatları dahilinde olan ebru, oymacılık, dokumacılık, maden işleme, hat, tezhip, vitray gibi zanaat kapsamına giren tekniklerin sanatsal kullanımı ve bilgisayar kullanımının fazla olması ile hayatımıza giren dijital sanatlar ve üç boyutlu modelleme teknikleri günümüzde görsel sanatın sınırlarını hızla büyötmüştür.

2.2. Resim Sanatı ve Atölye İlişkisi

Sanat anlayışı içinde Goethe atölye mantığını şöyle anlatıyor: "Bilmek yeterli değildir, uygulamak gerekir; istemek yeterli değildir, eyleme geçmek gerekir." İşte tam da budur aslında resim sanatı ve atölye arasındaki bağlam. Atölye sistemi, atölye ortamının sağlayacağı fiziksel ve duyuşsal boyutları ile, nesnel ve öznel bir yapıyı içinde barındıran bütünsel bir mekandır. Bu ortamda gereken sanatsal olguların öğrenilmesinin ardından üretime geçilmesi mümkün olmaktadır. Öğrenciyi özgür ve bilinçli bir yaratıcı arayışa yönlendiren bu sistem; aynı zamanda eleştiri ve paylaşım yapmayı da öngörür.

Atölye, hayal gücünün devreye sokulması ile standardın dışına çıkma şeklinde de nitelendirilebilir. Bilindiği gibi hayal gücü yaratıcılığın ilk şartıdır. Akla değil, hayal gücüne öncelik veren Bernard Shaw "Hiç hayal kırıklığına uğramayanlar, hiç umut beslememiş olanlardır." derken; bu görüşümüzü, yani atölyelerin bireyin ve grup dinamiklerinin, heyecanlarının, düşünsel ve de üretimsel olarak canlı kalmasını sağlayan gerçek bir eğitim ortamı olduklarını doğrulamaktadır (Bulut, Ümran (2001: 79-86) Atölye çalışmaları, yeni bir anlayış ve sistem gerektiren düşünmeye ve araştırmaya dayalı sanat eğitiminde Türkiye'de yaşanan "zanaatçı" anlayışına karşı yaratıcılığın korunması anlamında da önem kazanmaktadır.

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun belirttiği gibi "resim" kavramı ile ancak 20. yüzyılda tanışmış ve her türlü süslemeye resim deme alışkanlığından henüz sıyrılamamış bir toplumsal ortamda, hiçbir atölye hocasının "Beni yalnızca atölyemdeki uygulama çalışmaları ilgilendirir." demesi yeterli olamaz. Bu açıklamadan çıkarılması gereken ana düşünce: sanat eğitimcisinin, atölye ortamında öğrencilerini düşünmeye, sormaya, meraklanıp araştırmaya yönelmesini

sağlamasıdır. Aksi takdirde ileride öğrencilerinin yaratıcılıklarını geliştirmelerine yardımcı olabilecek donanıma sahip resim öğretmenleri yetiştirilemez. Düşünme, merak, sorma, ve araştırma kültürel kazanımlardır. Düşüncenin özgürce üretildiği ve yaşama geçirildiği, kopyaların yapıldığı, klasik ve çağdaş sanatın izlendiği, tartışıldığı, eleştirildiği, sanatçıların tanındığı yerlerdir atölyeler. Burası, akademik nitelikte sanat eğitimlerinin verildiği ya da çağdaş açılımların gerçekleştirildiği sıcak, aynı zamanda da kendi kurallarını koyan bir canlılığı içeren mekanlardır. Atölyede sanatı değerlendirirken görsellik, düşünce ve dramatizasyona bağlı olarak değerlendirme yapmak (Bulut, Ümran, 2001:88) esastır.

2.2.1. Resim Sanatı Tanımı ve Önemi

“Sanat Nedir?” diye yöneltilen soruya Picasso “Sanat ne değildir ki” diye bir cevap vermektedir. Ancak Picasso aynı soruya “bilseydim onu kendime saklardım” diye bir ifade de bulunmaktadır (Erinç, 1993:3). Buna göre sanat tanım olarak hoşagiden biçimler gayretidir. Bahsedilen biçimler güzellik duygusunun okşanması ve güzellik duygusunu okşayan duyular arasındaki biçim bağlantılarının ahengi ve birliğidir (Buchholz ve ark., 2005). Gombrich sanat diye ifade edilen herhangi bir şeyin bulunmadığını ve yalnızca sanatçıların olduğunu belirtmektedir. Aynı zaman da sanatın sanatçıyla var olduğu düşüncesine sahiptir. Geçmiş yıllarda mağara duvarlarına resim çizilirken günümüzde ise boya gibi malzemelerin satın alınması ile sanata dair çok çeşitli üretimler gerçekleşebilmektedir. Yazar bu gibi geçmişten günümüze dair yapılan çalışmaları sanat olarak görmektedir (Gombrich, 1980:112). Husser sanatın, hayatın kendisi olarak vurgulamaktadır. İnsanoğlu olağan dışı varlık şekillerini sadece sanat yolu ile ortaya koymaktadır. Yazar, sanatın tanımını yaşamın bir parçası olarak görmekte ve tanımlamaktadır (Berk ve ark., 1981:82). Diğer taraftan Sıtkı M. Erinç sanatı (2009:24); “Sanatı, var olmanın ön koşullarından biri olarak görür ve kabul edildiğinde onun sayısız boyutlarının, yaşamın her alanına girdiğini ve o alanları yeniden yaratmak durumunda da kaldığını” ifade etmektedir. Aynı zaman da Erinç, sanatı kavram, terim ve sözcük olarak ayrı tutup bir açıklamada bulunmuştur;

“Sözcük olarak sanat bir işi ustası gibi yapma ve yapılan işin de çıkan ürünün de usta işi olması anlamını taşır. Terim olarak sanat ise, sınırları önemli bir

tartışma yaratmayacak şekilde belirlenmiş bir sanat alanında ve o alana özgü olarak yapılan kişi işlemleri ve elde edilen tüm ürünleri tanımlar. Kavram olarak sanata gelince her şeyden önce sanattan söz adenin zihninde bir ‘sacayağı’ nın oluşması gerekir. Kavram olarak sanatta, böyle bir sacayağının içinde, kenarlarında ya da köşelerinde bulunduğu, buralarda düşünüldüğü ya da konuşulduğu varsayılır” (Erinç, 2009:25). Doğan’ın sanat hususundaki düşünceleri şu şekildedir;

“Sanat nedir? Gibi içinde yüzyılların birikimini, değişimini taşıyan bir soruyu, ne sanat, doğaya eklenmiş insandır, (Bacon) gibi özdeyişlerle, ne sanat, dinleyen ve seyredende estetik bir zevk ve heyecan yaratan, gerçekliği sembolik, uylaşımlı, karşılıksız bir şekilde taklit ve ifade eden eser ve hareketlerdir, (Spencer) gibi bir sürü karşı görüşü uzlaştırma çabası içindeki eklektik tanımlarla, ne de çok iyi bilinen fil masalındaki gibi sanat olgusunu kendisine en yakın gelen yanıyla alan tümünü kapsamayan tanımlarla açıklayabiliriz.”(Doğan, 1998:55). Diğer taraftan Sanatın tanımını Tolstoy şu şekilde belirtmektedir;

“Şunu unutmamalıdır ki, sanat bir fedakârlık abidesidir. Eğer siz fedakârlığa talip değilseniz, milyonlarca insanın ömrünü verdiği bu müesseseye katılmaya hakkınız yok.” (Tolstoy, 1996:348) şeklindeki ifade sanatsal bilincin oluşması açısından oldukça önemlidir. Başka bir bakış açısıyla Ersoy, “sanat teriminin genellikle plastik veya görsel sanatlar için kullanıldığını” ifade ettikten sonra bazı alanlara da değinmektedir. Bu düşünceleri ise şu şekildedir;

“...aslında edebiyat ve müzik sanatlarını da kapsar. Bütün bu sanatların kullandıkları malzemeler farklı olmasına rağmen, ortak özellikleri vardır. Sanat, insanla doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkisidir. Bu ilişkiyi oluşturan üç aşama vardır. Birinci aşamada sanatçı olan kişi doğadaki maddi özellikleri algılar, ikinci aşamada bu algılar estetik amaçlar göz önünde tutularak hoş a giden biçimlere ve kalıplara dökülür. Son aşamada ise sanatçıda daha önceden var olan duygu ve heyecan durumlarına yeni algılar uydurulur. Sanat yetkinliğinin ve gelişmenin en üst düzeyine ulaştığı zaman, yarattığı hayallerle, kendi özüne daha uygun düşen bir anlatım türü, gerçeği dile getiren daha iyi bir anlatım biçimi bulur” (Ersoy, 2002:61).

2.2.3. Resim Sanatının Tarihsel Gelişimi

Resim sanatı, çevredeki yüzey üzerinde bulunan ve uzayda uygulamalı tasvirin yapılmasıyla ortaya çıkmaktadır (Gönen, 1997:37). Resim sanatı geçmişten günümüze kadar devam etmektedir. İlkel insan döneminde sanatsal yaratıcılığı ortaya çıkaran birden fazla yapıtlar mevcuttur. Resim günümüze kadar önemli bir yere sahip olmuş ve iletişim aracı olarak da kullanılmaktadır. Resmin temelinde yazı ortaya çıkmış ve gelişmiştir. İlk olarak piktografik (resimlerle), sonra ideografik (kelimeleri işaret ile anlatmak) ile alfabe meydana gelmiştir.

Tarih öncesi yıllarda kaya duvarlarına resim yapan insanlar toprak, karbon, bitki, kan vb. organik ve inorganik maddeler ile renk verici özelliğinden yararlanarak resim yapmışlardır. Resimleri konturlarını kazıma işlemi yaparak ya da boya ile çizimler (Görsel 1.) şeklinde gerçekleştirmişlerdir (Gönen, 1997:44).

Görsel 1. Urartu Dans Eden Ana Tanrıça Figürleri

Anadolu Bölgesinin Van ilinde 76 km güneydoğuda yer alan Yedisalkım Mağarası içerisinde bulunan iç duvarlarında resim sanatlarına ilişkin insan figürlerine rastlanmıştır (Görsel 2.). İnsan figürleri açık kırmızı ve koyu kahverengine (Güvemli, 1987:17) bir renklendirme özeliğine sahiptir.

Görsel 2. Çatalhöyük Dans Eden İnsan Figürü Duvar Resmi

Mısır döneminde resim sanatı; ebedi, devamlılığı ve kutsal olan diye tanımlanmaktadır. Mısır'da resim sanatı oldukça önemlidir. Bu nedenden dolayı büyük tapınaklar ve mezar anıtlarında sanatlar yer almaktadır (Johnston, 1993:159).

2.3. Atölye Kavramı

Atölye kavramı köken olarak Fransızcadan gelmektedir. Bazı alanlar doğrultusunda çeşitli çalışmaların yapıldığı yer olarak ifade edilmektedir (Kalyoncu, 2012: 471-484). Grafik sanatlar alanında yer alan atölyeler, baskı öncesi ve bitirme işlemlerinin gerçekleştirildiği kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Başka atölyeler ise özel görevlerin olduğu alan ile sınırlı kalmaktadır. Örneğin; kaynak atölyesi sadece kaynağın yapıldığı faaliyet ile sınırlı kalmaktadır (Kale, 2006:159). Atölye içerisinde; şövalyeler, masalar, tuvaler, kağıtlar, boyalar, çizim kalemleri, kolaj için küçük nesneler, çevreden gelen eşyalar (kabuklar, yapraklar, fındıklar, dallar, vb.), atık malzemeler, kil, tel, yapıştırıcı, makas ve çok sayıda başka malzemenin bulunduğu mekandır.

2.3.1. Atölye Kavramının Tanımı ve Önemi

Türk Dil Kurumu (TDK) tanımına göre atölye; “öğrencilere gözlem, izlenim ve imgelemleri ile duygu ve tasarımlarını resimle anlatabilme bilgi, beceri ve yetisini kazandırmak; sanat yapıtlarını değerlendirmek için gerekli ölçüleri kavramaları konusunda onlara yardımcı olmak; boş zamanlarını yararlı biçimde geçirmelerini

sağlayacak güzel bir uğraşı alanını sevdirmek amacıyla türlü okul programlarında yer alan ders alanı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019:279).

Atölye bireylerin gelişimine katkı sağlayacak bazı dinamikler içermektedir. Bunlar; “...klasik eserleri tanıyarak, saygı göstereceği, bağımsız üretmeyi deneyeceği, akademik tavrı sürdüreceği, eleştiri yapabileceği, düşüneceği, fikrini savunabileceği, hoşgörülü olacağı saygı ve sevgiyi yaşayacağı, paylaşacağı, grup içinde olabileceği, özgür ve özgün olabileceği, amacı doğrultusunda çalışabileceği, özveri ve sabır göstermeyi öğreneceği, ...teknolojik değişimi izleyebileceği ve uygulayabileceği, ... ortamı sağlamak” vb.dir (Kaya, 2006:43).

Çalışmanın konusu olan sanat atölyeleri benzer bir amaç doğrultusunda faaliyet yürütmemektedir. Sanat atölyeleri içerisinde birden fazla sanat malzemelerinin bulunduğu hem hobi hem de eğitim amaçlı verilen eğitimleri kapsamaktadır. Atölyelerde binlerce yetişkin ve genç gibi katılımcılar ile birçok sanat eserleri ortaya çıkabilmektedir. Hem sanat hem de diğer atölyeler belli ürün ve eserlerin ortaya çıkmasında faaliyet yürütülen alanı temsil etmektedir. Bu da Türkiye veya dünyanın ekonomik boyutunu geliştirdiği gibi kültürel boyutunu da (Karalar ve ark., 2007:8) geliştirebilmektedir.

Atölyelerde verilen eğitimler, öğrencilere hem gelecek açısından hem de psikolojik açıdan destek olmaktadır. Bir bireyin atölye içerisinde vakit geçirerek ruhsal yönden rahatladığı görülmektedir. Bu da psikolojik açıdan atölyelerin kişilere olumlu katkılar sağladığını göstermektedir. Ekonomik boyuttan ele alındığında sanat ve diğer atölyeler, maddi bir gücün elde edilebilmesi için ürünlerin ortaya çıkarılmasında belli bir alan oluşturmaktadır (Karasar, 1998).

2.3.2. Atölye Kavramının Tarihsel Gelişimi

Atölye, Prehistorya dönemlerinde zanaatçıların örgütlenme sürecine göre bazı net bulgulara rastlanılmamakta ve el sanatları kapsamında yer alan ürünlerin ilk olarak aile ilişkilerinde üretimi sağlandığı, maden sanatının ise kullanılmaya başlanmasıyla birlikte aile dışı bir örgütlenmeye kadar uzandığı görülmektedir (Kaya, 2006: 44). Eski Mısır veya Mezopotamya uygarlıklarında yapılan inşaa gibi eserlerde ustalar ve işçiler arasında belli bir hiyerarşi hakimliği yer almaktadır. Milattan önce (M.Ö.) 1375 yılında atölyelere dair ilk arkeolojik bulgulara

rastlanmıştır. Bu bulgular Tel-el Amarna'nın kuruluşuyla birlikte şehir merkezinde ustalar için belli yaşam ve çalışma koşulları oluşturulmuştur. Geçmiş dönemlerde işçi ve ustaların atölye tarzı alanlarda çalışmasına önem verilmiş ve iyi kalitede ürünlerin çıkarılması amaçlanmıştır. O dönemlerde günlük yaşantılarda kullanılan eşyalar genel olarak evde sıkça kullanılmaktadır. Bu tarz metal eşyalar özel yapım gerektiren teknikler doğrultusunda yapılmaktadır (Kenny ve ark., 2015:110). Bunun için ustalar atölyelerde bu tarz eşyaların imalatını gerçekleştirmiştir.

Yunanistan sınırları içerisinde yer alan Antik Çağ döneminde üretilen seramik ürünlerinin üstünlüğü ve önemli bir yere sahip olması atölye kuruluşlarında üretildiği anlamına gelmektedir. Antik Çağ döneminde babadan oğula geçen bir aile ilişkisi görülmektedir. Gün geçtikçe bu ilişkiler ortadan kaldırılarak ünlü ressamın açmış oldukları özel atölyeler kurulmaya başlanmıştır. Büyük çaplı oluşturulan yapı projeleri ustalar tarafından özenli bir şekilde yapılmıştır (Mamur, 2014:112). Bu süreç daha sonraki Roma dönemine ait ilk ortaya çıkarılan atölyeler aile işletmelerinden oluşmaktadır. Sonraki süreçlerde Cumhuriyet dönemi içerisine girilerek aynı atadan gelen soy bağının eline geçmekte ve saray ayrıcalıklarından faydalanılmıştır. Roma dönemine ait atölyeler kuşaklar boyunca zanaatçı yetiştirmekte ve seri üretim faaliyetlerine geçiş yapmıştır. Atölyelerde daha çok o dönemin beğenisini yansıtan eserler ortaya çıkarılmasına özen gösterilmiştir. Roma dönemine ait sanat atölyeleri farklı üslupları benimseyerek çalışmalarında yansıtmışlardır. Aynı zaman da ilk heykel atölyeleri de Roma döneminde (Mayda, 2014:21) ortaya çıkarılmıştır.

2.3.3. Atölye Türlerine Kısa Bir Bakış

Genel olarak atölye türlerinden bazıları fen ve doğa, STEM (Fen, teknoloji, mühendislik ve matematik), teknoloji, sanat ve tasarım-beceri atölyelerini kapsamaktadır. Atölyeler hem özel hem de resmî kurumlarda yer alan alanları içerisinde barındıran bir çalışma yeridir. Bu yerlerle ilgili aşağıda hem özel hem de resmî kurumlarda yer alan atölye türlerine değinilecektir

- *Fen ve Doğa Atölyeleri*

Genel olarak çocukların 3 ve 4 yaşlarından sonraki süreçlerde çevresindeki hayvan, bitki ve diğer canlılara merak duymaktadır. Fen ve doğa atölyelerinde

yapılan etkinlikler ile çocukların merakı giderilir ve yeni bilgiler de keşfederek öğrenmektedirler (Görsel 4). Erken çocukluk döneminden itibaren fen ve doğa etkinlikleri eğitim programları arasına dahil edilmektedir. Fen ve doğa atölyelerinde yapılan faaliyetler bireylerin doğayı araştırma, iş birliği, gözlemlleme, sorumluluk, paylaşma, özgüven ve dayanışma gibi birçok gelişim özelliklerine katkı sağlamaktadır (Doğrusöz, 2007:86). Bahse konu faaliyetler bu yaştaki çocukların el becerilerinin oluşumuna öncülük edecektir.

Görsel 3. Fen ve Doğa Atölyesi

Fen ve doğa atölyelerinde çocuklara daha etkili düşünme yolları, ilgi alanlarının genişlemesi, sorunlara çözüm bulma gibi birçok becerilerinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuklar; “hayal güçleri kuvvetli, meraklı, sorgulayıcı ve araştırmacı” kişiliğe sahiptirler. Çocukların bu kişiliklerini daha fazla geliştirmek için destekleyici etkinlikler atölyelerde yapılmaktadır. Fen ve doğa atölyeler çocukların neden ve sonuç ilişkisi arasındaki bağı anlamada yardımcı bir ortamdır (Aslan, 2010:76). Bu tür atölyelerde aynı zaman da doğal öğrenme alanlarından oluşmaktadır.

•STEM Atölyeleri

STEM, bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanları ile bağlantılı olarak bir araya getiren bir meta-disiplin olarak tanımlanmaktadır (Görsel 4.). STEM’in temel hedefleri arasında bireylerin iletişime açık olma, düşünebilme, işbirliği, yaratıcılık, etik değerlere sahip olma ve sorunları çözme becerileri kazandırmaktır (Artun, 2013:90).

Görsel 4. STEM Atölyeleri

Laforce M. Et al. (2016) STEM uygulaması için gerekli olan bazı stratejik yöntemleri şu şekilde açıklığa kavuşturmuştur;

1. Bilişsel Talep: “Öğretmenler ve öğrenciler arasında argümanlarla ilgili tahminler yapmak, verileri yorumlayıp ve analiz etmek, gerekçelerini açıklamak ve sonuçları kanıtlarla destekleyerek düşünme ve işleme becerileri kazanmak”
2. Özerklik ve Risk Alma: “STEM öğrenme ortamlarında öğretmenler bağımsızdır, organizasyon ve düzenleme yapabilirler”
3. Ders ve Okul Dışındaki Dünya Arasındaki Bağlantılar: “Öğretmen ve öğrenci esastır, ders ve gerçek dünya deneyimleri, güncel olaylar ve yaşam arasında bağlantı kurma”
4. Disiplinlerarası İlişkiler: “STEM disiplinler arası bağlantı kurulan bir yöntem”
5. Öğrenci İşbirliği ve Takım Çalışması: “STEM uygulamaları öğrencilere ekip ruhunu aşılama, grup ve işbirliği gibi beceriler kazandırarak öğretmenlerin de işini kolaylaştırma”

6. Bireysel Öğrenme: “Öğretmenler, öğrencilerin ilgi alanları olan konulara ve yeteneklerine göre eğitim yöntem ve teknikleri” (Gökay, 2005: 146). Uygulamaktadır.

• *Teknoloji Atölyeleri*

Teknoloji atölyeleri, STEM atölyelerinden biridir. Dünya genelinde gün geçtikçe önemli bir yere sahip olmaktadır. Gelecek yılların en iyi teknolojisi olan robotik, kodlama vb. ders içerikleriyle atölyelerde belli eğitimler verilmektedir (Görsel 5.). Robotik atölyeler sayesinde öğrenciler robot yapmayı öğrenmektedir (Gropius, 1993:154).

Görsel 5. Teknoloji Atölyesi

Teknoloji adı altında özgün projelerin geliştirildiği ve üretildiği bazı atölyeler mevcuttur. Bu atölyeler aşağıda verilmiştir (MEB, 2007:264);

1. Tasarım ve Üretim
2. Robotik ve kodlama
3. Elektronik programlama
4. Yazılım teknolojileri ve mobil uygulama
5. Siber güvenlik
6. Enerji teknolojileri
7. Havacılık ve uzay teknolojileri

8. Nanoteknoloji ve malzeme bilimi

9. Yapay zeka ve ileri robotik

Atölyeler içerisinde Mekanik atölye genel olarak araba ve motorların onarımının gerçekleştirildiği kuruluş olarak adlandırılmaktadır. Her bir markanın ürünlerini destekleyen ve birbirinden kopuk şekilde faaliyetlerini yürüten hizmetler diye tanımlanmaktadır (Kahraman, 2012:228). Teknoloji ve eğitim arasındaki ilişki oldukça güçlü bir yapıya sahiptir. Gün geçtikçe bu ilişki önemli bir konuma sahip olmaktadır. Diğer atölyelerden farklı kılan özelliği ise bilim ve teknoloji alanında çalışmalar yürütmesidir (Gürtuna, 2003:29).

•Sanat Atölyeleri

Sanat atölyesi, sanatsal ürünlerin üretildiği ve sürecin izlendiği bir laboratuvar alanıdır. (Açıkalın, 2012). Hem özel hem de resmi kurumlarda yer alan sanat atölyesi, çocuk, genç ve yetişkinlerin başvurabileceği bir alandır. İnsanları psikolojik açıdan etkileyen sanat atölyelerinin, özgüven vb. ruhsal gelişimlerine de katkısı büyüktür. Sanat atölyeleri sayesinde çocuklar kendini rahatça ifade edebilir ve yaratıcılık özelliklerinde gelişmeler sağlayabilmektedir. Bu nedenle sanat atölyelerinin insan eğitiminde önemi büyüktür. Sanat atölyelerinde görsel sanatlar, plastik sanatlar, müzik, drama, heykel ve dans gibi birçok kurs alanları mevcuttur (Görsel 6.). Bu gibi fırsatların sağlanabilmesi için sanat atölyeleri kurmak ve başvurmak gereklidir (Akyol, 2001:124). Her bir sanat atölyesi, belli bir deneyim, tecrübe ve keşif imkanları sağlamaktadır. Bunun nedeni ise sanat dallarının birbirini ile bağlantılı olmasıdır. Özel ve resmî kurumlarda yer alan sanat atölyelerinde öğrenciler, sanatla disiplinler arası bir bağ kurarak farklı alanlardan bakabilmeyi öğrenmektedir (Alparslan ve ark., 2018:82).

Görsel 6. Sanat Atölyesi

Birden fazla okul ve kurs merkezlerinde sanat atölyeleri bulunmaktadır. Bu atölyelerde yukarıdaki resimde de görüldüğü üzere sanata dair malzemeler, çalışma alanı, eğitim alanı gibi hususların yer alması gereklidir. Atölyelerde öğrencilerin hem hobi hem de eğitim amaçlı vakit geçirebilecekleri bir ortamın olması oldukça önemlidir. Sanat atölyelerinde öğrenciler birden fazla beceri elde edebilmektedirler. Bu beceriler; “teraryum yaparken bitkileri tanıma, oyuncak bebek yaparken dikiş dikmeyi öğrenme, seramikle uğraşırken parmak kaslarını güçlendirme, resim yaparken hayal gücü ve yaratıcılıklarının gelişmesi” (Artun, 2017:135).

- *Tasarım-Beceri Atölyeleri*

MEB (Milli Eğitim Bakanlığı'nın) 2023 Eğitim vizyonu doğrultusunda açılan tasarım-beceri atölyeleri, öğrencilerin sorunlara çözüm yolu bulma, üretkenlik, eleştirel düşünme, çoklu okuryazarlık ve takım çalışması gibi becerilerinin güçlenmesini amaçlamaktadır (Görsel 7). Devlete bağlı resmî kurumların çoğunda tasarım-beceri atölyelerinin açılması hedeflenmektedir (MEB, 2007:245).

Görsel 7. Tasarım-Beceri Atölyesi

Genel olarak tasarım-beceri atölyeleri ilkokul ve ortaokullarda yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu atölyeler 10 alandan oluştuğu bilinmektedir. Bu atölyelerden bazıları aşağıda verilmiştir (MEB, 2007:245);

1. Müzik Atölyesi; “Öğrenciler burada piyano, keman, flüt, gitar ve bateri gibi enstrümanları çalmayı öğrenmekteler ve atölye öğretmenine göre öğrenciler değişik enstrümanları kullanabildikleri için dersler de daha eğlenceli geçmektedir.”
2. Görsel Sanatlar Atölyesi; “Atölyede öğrenciler, rengarenk boyalar, fırçalar ve tuvallele çalışmanın özgürlüğünü yaşamaktalar. Resmin yanı sıra bu atölyede ebru, ahşap boyama ve seramik gibi çalışmalar da yapılmaktadır. “
3. STEM; “Açılımı fen, teknoloji, mühendislik, matematik atölyesi olan bu atölyede öğrenciler derslerde öğrendikleri konuları pratiğe dökerler ve atölyede bazen bir koyunun kalbini incelerken bazen de dinamo hazırlayabilirler”
4. Ahşap-Metal Atölyesi; El becerilerinin ve tasarım kabiliyetlerinin gelişimi esastır.
5. Tabiat-Hayvan Bakım Atölyesi; “Mekân olarak okul bahçesinin seçildiği atölyede, bahçedeki kümeslerde bulunan tavukların bakımı yapılmakta hatta güneş panelleri kurulup tavukların ısınması bile sağlanmaktadır.”

2.4. Resim Sanatı Atölyeleri

Modernite kavramını hayatımızda birçok alana etki ettiği gibi, sanatı da etkilemiştir. Buna bağlı olarak “Sanat” ve “Sanatçı” kavramları değişime uğramış, bu kavramların değişmesiyle birlikte kavramların ilişkili olduğu mekân ve pratikler de değişmiştir. Sanat eserinin üretim mekânı olan “Atölye” kavramı ve mekânının formlarının değişimi de bunlardan birisidir.

Geleneksel el sanatlarıyla uğraşan sanatçının mekânı olan sanat evleri, yerini sanatçı atölyelerine bırakmıştır. Bir de bunların dışında, daha çok resim sanatı ile uğraşan sanatçılara ait bireysel stüdyo formları oluşmuştur. Stüdyolar toplumun günlük hayatından çok uzakken, sanat atölyeleri daha günlük hayatın içerisinde ve ulaşılabilir mekanlardır. Atölyeler sanat eserlerinin üretim mekânları olduğu gibi aynı zamanda sergileme ve satış mekânları da olabilir (Aksoy M., 2021:57). Modern sanat eserlerinin sergileme mekânları ise ayrıcalıklı konumları ve tasarlanmış dekorasyonlarıyla modern sanat galerileri olmaktadır.

2.4.1. Hobi Amaçlı Resim Atölyeleri

Hobi amaçlı resim sanatı atölyeleri özel kuruluşların açmış olduğu hobi evlerinden oluşmaktadır. Kişinin kendini tanıma süreci kapsamında sanat ile olan bağı, kimliğini ve gelecek yıllarını şekillendiren önemli faktörler arasında yer almaktadır (Oğuzkan, 1987). Resim sanatı atölyeleri kişilerin hayatı yorumlaması, yaratıcılık, fikir geliştirme vb. yönlerini geliştirme de katkı sağlamaktadır. Çocuk, genç ve yetişkinlerin hobi amaçlı resim sanat atölyelerine başvurmadaki temel neden psikolojik sıkıntılarından kurtulma ve yeni bir hobi edinme amacını taşımasıdır (Açıkalın, 2012:14). Hobi amaçlı sanat atölyeleri her yaştan gruplara hitap etmektedir. Çocuklar, gençler ve yetişkinler için yaratıcılıklarını geliştirme, hayal dünyasında canlandırmış oldukları resimleri sergileme ve ortaya çıkarma, resim sanatına dair bilgilere ulaşma, yeteneklerin farkına varma, özgüven kazanma, çevre edinme, arkadaşlık ilişkilerini güçlendirme vb. sosyal aktivite olarak da kullanabilmektedirler. Her bir hobi amaçlı resim sanatı atölyeleri bu amaçlar doğrultusunda eğitimler vermektedir. Hobi resim sanatı atölyesine başvuru yapan kişiler genel olarak aşağıdaki gibidir.

- Gençler, çocuklar ve yetişkinler

- Resim sanatında yetenekli olduğunu hissedenler
- Resim yapmayı öğrenmek isteyenler
- Sanatçı olarak yetiştirilmek isteyenler
- Duygularını daha kolay ifade etmek isteyen gençler
- Sosyalleşmek ve yeni arkadaşlıklar edinmek isteyenler
- Sosyal bir aktivite olarak görenler
- Yeni hobiler edinmek isteyenler vb. şeklinde sıralamak mümkündür (Akyol, 2001:57).

Yukarıdaki maddelerde belirtilen kişilerin hobi amaçlı olan sanat atölyelerini tercih ettikleri görülmektedir. Resim yapma kişiyi psikolojik açıdan rahatlattığı gibi sosyal vb. yönlerine de katkıları oldukça fazladır. Resim sanatı sayesinde çocukların ruhsal problemlerine kısa sürede ulaşılabilir ve iletişime de geçilebilmektedir. Her yaş grubuna sosyal ve ruhsal destek sağlayan resim sanat atölyeleri günümüzde oldukça önemli bir yere sahiptir. Hobi amaçlı resim kurslarına katılım sağlandığında bireyler güzel resimler yapar ve bu resimleri çevresindeki değer verdiği insanlara hediye edebilmektedir. Bu da hem kişisel hem de çevresel olarak mutlu hissetmelerini sağlamaktadır (Alparslan ve ark., 2018:82). Bu doğrultuda resim sanatı ile uğraşmak bireyi donanımlı, sosyal, hayat dolu, mutlu, etkin ve sosyal kişilere dönüştürmektedir.

2.4.2. Mesleki Amaçlı Resim Atölyeleri

Mesleki amaçlı resim atölyeleri, özel ve resmî kurumların bünyelerinde yer almakta ve her yaştan bireylere mesleki eğitimler vermektedirler. Bu atölyelerde resim kurslarına başvurabilme yaşı en düşük 12 iken, kayıt olmak için herhangi bir üst yaş sınırı yoktur (Görsel 8.). Kurslara katılan kişilerin bazıları hobi amaçlı olurken bazıları da mesleki amaçlı kayıt olmaktadır (Alparslan ve ark., 2018:82). Resim sanatı cinsiyet ayrımı yapmaksızın her yaş grubu için idealdir.

Genellikle genç yaş kitlesi mesleki amaçlı resim sanatı atölyelerinde eğitimler almayı tercih etmektedirler. 12-18 yaş grubu erken genç bireyler, 18-35 yaş arası gençlik dönemi, 35-45 yaş grubu ileri gençlik dönemi, 45-60 yaş grubu orta yaş

grubu ve 60 üstü yaşlı grubu resim kurslarına katılım sağlamaktadır. Genel olarak resim sanat atölyelerine başvuranların çoğunluğu 18-35 yaş aralığı gençlik dönemi bireylerden oluşmaktadır. Bunun nedeni ise meslek edinmek amacıyla kayıt oldukları resim atölyelerinde, Güzel Sanatlar Fakültelerince yapılan yetenek sınavlarına hazırlanmak istemeleridir. Özel yetenek sınavında belli bir başarı elde edebilmek için çaba sarf ederek aynı zamanda resim sanatına dair mesleki bilgiler de edinmektedirler (Artun ve ark., 2017:87). Mesleki amaçlı resim atölyelerinin öğrencilerine kişisel ve mesleki gelişimleri açısından katkıları oldukça büyüktür. Resim atölyelerine katılmak isteyen ve katılan bireylerin ne amaçla başvurduklarına göre resim sanatı da şekil almaktadır. Mesleki amaç doğrultusunda katılım sağlanan resim atölyelerinde aynı zamanda sanata dair bilgi ve becerilerin gelişmesi de sağlanmaktadır (Atakan, 2009:18). Mesleki amaçlı resim sanatı atölyelerinde resme dair öğretilenlerden bazı teknik ve yöntemler aşağıda verilmiştir (Kaya, 2006: 54);

- Temel çizim teknikleri
- Karakalem teknikleri
- Kompozisyonun geliştirilmesi
- Resimde oran ve orantı kavramı
- Perspektif algısı ve teknikleri
- Boyama yöntemlerinin geliştirilmesi
- Renkli resim çalışmaları
- Portre
- Desen -figür çalışmaları vb..

Görsel 8. Özel Yetenek Sınavı İle Alım Yapan Güzel Sanatlar Fakültesi

Resim sanatı, görsel ve uygulamalı olarak yürütülen sanat faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Resim sanat atölyelerine katılım sağlamak kişilere, resim sayesinde sanatsal mücevherlerini ortaya çıkarmada destek olmaktadır (Görsel 9.). Herhangi bir sanat dalı ile uğraşmak, sosyal yaşantının da değişmesini sağlayacaktır. Her ne kadar mesleki alandaki becerilerin gelişmesine katkı sağlarken kişisel gelişime de katkısı şüphesizdir. Mesleki amaçlı katılım sağlayan katılımcılar resim sanatına dair tüm bilgilere erişerek sınavlar, fakülteler gibi birçok alana başvuruda bulunabilmektedir. Aynı zaman da belli bir mesleki beceri ve eğitimi aldıktan sonra özel atölye, hobi evleri gibi alanlar açma şansı yakalayabilmektedir (Atalan, 2012: 25). Ayrıca öğrenciler, kursların bitimindeki sahip oldukları diploma veya sertifika gibi resmi belgeler sayesinde ve de kursta edindikleri mesleki bilgilerle “Ressamlık” mesleğini icra edebilirler. Bu sayede hem kendi ekonomilerine katkıda bulunmak hem de resim sanatına katkıda bulunmak açısından kursları verimli değerlendirmiş olurlar.

Görsel 9. Meslek Edindirme Amaçlı Resim Atölyesi Örneği

2.5. Sanat Atölyeleri

Yeryüzünün doğal bir atölye olduğu gerçeğinden yola çıkarak insanlar daraltılmış alanlar oluşturma çabası işçerisine girmişlerdir. Bu anlamda İlk Güzel Sanatlar Akademisi 16. y.y.da kurulmuş ve sanat eğitimi metotlarına farklı yenilikler kazandırmıştır. Geçmişte ressamlardan Uccello, Botticelli, Verrocchio vb. resim ve heykel sanat eserlerini ortaya çıkarma yetisini kazanmadan önce kuyumcu atölyelerinde çıraklık yaparak eğitimlerini görmüşlerdir (Artun ve ark., 2017:98). Genel anlamda Kırıçoğlu (2005), atölye kavramını 3 grupta incelemiştir. Bunlar (Tunalı, 2005:56);

- İşlevsel Grup
- Estetik Grup
- İletişimsel Gruptur.

İşlevsel Grup; Uygulamalı yapılan çalışmalarda gösterme ve açıklama yolunu kullanarak masaların belli bir düzen doğrultusunda olması gereklidir. Atölye düzeni tercih edilmelidir (Gökay, 2005). Estetik Grup; Atölye düzeninde katılımcıların çalışmalarını olumlu veya olumsuz etkileyen durumları kapsamaktadır. Bu grupta düşünülen atölye boyası, panoları, mobilyaları, sergilenmiş olan sanat eserleri ve duvara asılan resimlerin estetiksel biçimde görünmesidir.

İletişimsel Grup; Bu grup içerisinde katılımcıların bilgiler ile sanatsal ve estetik duyular uyandıracak düzenlemeleri içermektedir. Eğitici katılımcılara dair resim gibi iletişimsel öğelerin düzenine dikkat ederek düzenleme yapmalıdır. Bu sayede görsel ve sanatsal anlamda bir iletişimin varlığı söz konusu olabilmektedir (Gropius, 1993:129). Sanat atölyeleri ortaokullarda, görsel sanatlar eğitimi vermek için yer alan atölye grubundandır. Her okulda hem mesleki hem de hobi amaçlı kullanılabilen sanat atölyelerinin olması gereklidir (Gürtuna, 2003).

Sanat atölyesi; “çeşitli sanat etkinliklerinin gerçekleştirildiği mekanlar” diye ifade edilmektedir. Günümüzde sanat atölyeleri belli bir popülerlik kazanmıştır. Bu nedenle farklı alandaki sanat dallarının oluşması için farklı bir atölye çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Kişiler atölyelerde değişik sanat eserlerini ortaya çıkarmakta ve bu eserleri ortaya çıkarırken eğitimler düzenlemekte ve vermektedir (Açıkalın, 2012:122). Böylece atölyeler vasıtasıyla kişisel gelişime de katkılarda sunmaktadır.

Günümüzde sanat atölyeler genellikle boş zamanı değerlendirme niteliğinde etkinlikler yapılmaktadır. Boş zaman değerlendirme etkinliklerinde kişiler hobi ve becerilerini geliştirmek adına sanat atölyelerinden yararlanmaktadır. Aynı zamanda yeni hobiler edinmek için de sanat atölyelerinin önemi büyüktür. Sanat atölyeleri sadece sanatın icra edildiği mekanları kapsamamaktadır. Bunun yanında opera, tiyatro, bale vb. atölyelerin de sanat icralarının gerçekleşmesi için atölye faaliyetleri düzenlenmektedir (Altrichter ve ark., 2005:30).

Tablo 1. Sanat Atölyesi ve Sanat Kursları Arasındaki Farklar

Sanat Atölyesi ve Sanat Kursları Arasındaki Farklar	
Sanat Atölyesi	Sanat Kursları
Kısa sürelidir.	Uzun sürelidir.
Eğitimciler sanat dalına yönelik daha yüzeysel bilgiler vermekte ve düzenlemektedir.	Eğitimciler sanat dalına yönelik kapsamlı bir eğitim düzenlemekte ve vermektedir.
Sanat eğitimi sonunda verilen katılım belgelerinin herhangi bir geçerliliği yoktur.	Sanat eğitimi sonunda resmî belge verilmektedir ve geçerliliği vardır.
Eğitimler pratik bilgi yönündedir.	Eğitimler daha çok teknik bilgi akışı ve teoriktir.

(Anderson ve ark., 2005:33).

Günümüzde sanat atölyeleri “workshop” adı altında saat ve süre esaslı tek günlük eğitimler şeklide de olmaktadır. Ancak sanat kursları kadar önemli bir konuma sahip değildirler. Güzel sanatlar bakımından sanat atölyeleri değerlendirildiğinde ise sanat atölyesinin yeri oldukça önemlidir. Bunun nedeni güzel sanatlar içerisinde bale, opera, tiyatro vb. alanlar yer almaktadır. Bahsedilen sanatlar tek başına olmamakta ve belirli, planlı bir bütünlük içerisinde gerçekleştiğinde belli bir anlam içermektedir. Böylelikle sahne dekoru, peruk, kostüm vb. aksesuar gibi birden fazla unsurlar da sanat atölyeleri içerisinde bulunmaktadır (Aoki, 2005:367-376). Bu durum sanatın çok yönlülüğünün bir özelliğinden kaynaklanmaktadır.

2.5.1. Sanat Atölyesi Önemi ve Çalışmalarının İşlevi

Sanat eğitimleri, atölye de bilinçli bir eğitimin sürdürülmesi bakımından önemlidir. Sanat eğitimi atölyelerde grup ve bireysel olarak sürdürülmektedir. Bu doğrultuda katılımcılar yaratıcılık, özgür düşünme eğilimi, kendi felsefesi ve sanat eğilimini belirleme de imkan sağlamaktadır (Apple, 1989:10). Toplumsal süreçte hayatın yapı ve gelişiminin etkisi, teknolojik gelişme ve değişimler, kültürel ve sosyal olaylar gibi birçok etkenlerden beslenen sanat eğitimindeki amaç şu

şekildedir; yaratıcı, toplumun yapıcılığını ve özgür düşünmesini sağlamak gibi insani değerleri özümsemektir. Tolstoy sanat bakımından şu düşüncüyü dile getirmiştir: *“Sanat bir haz, bir avuntu ya da eğlence değildir; çok yüce bir şeydir. Sanat, insanların bilincini ve aklını, duygu alanına aktaran bir insanlık yaşamı organıdır.”* (Tolstoy, 1997:348). Tolstoy bu ifadesi ile sanatın sadece eğlence ve kısa mutluluktan ziyade sürekliliği olması üzerinde durmuştur.

Sanata dair yapıtlar ortaya çıkaran sanatçı veya öğretmenler insanlık yaşamı ile ilişkisi açısından değerlendirilmesi gereklidir. Böylelikle hükmedici dogmalara karşı gelmeleri bakımından sevgi ve saygıyı tanıma, bireysel şartların ve özgürsü tavrın özümsemesi, aydın bir birey haline gelme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle sanatçı ve öğretmenlerin iyi bir eğitim alması gereken bir durumdur. Resim öğretmenliği öncelikle etik bakımdan önemsenmeli ve atölye eğitimi alınmalıdır (Apple, 1989:10). Atölye çalışmaları atölye alanının sağlayacağı duyuşsal ve fiziksel boyutlarıyla nesnel ve öznel bir yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Bu alan içerisinde olguların yaşanmasından sonra üretim faaliyetlerine geçilmektedir (Bowden, 2005: 22). Katılımcı veya öğrencilerin özgür ve bilinçli bir birey olabilmesini sağlayan bu sistem sayesinde eleştiri ve paylaşım duyularını da öngörmektedir. Goethe atölye alanını şu şekilde ifade etmiştir; *“Bilmek yeterli değildir, uygulamak gerekir; istemek yeterli değildir, eyleme geçmek gerekir.”* (Brittain, 1990:187). Klee sanatsal anlayışı düşünce olarak görmektedir. Bu doğrultuda şu düşüncüyü dile getirmiştir; *“Sanat ve eğitiminin biçimi oluşturan düşünce etkinliği olduğunu belirtiyor ve atölye, standardın dışına çıkma, hayal gücünün devreye sokulması ile de ilişkilendirilmelidir. Bilindiği gibi hayal gücü yaratıcılığın ön koşuludur.”* (Clark, 2006:210).

Bernard Shaw ise hayal gücünü önemseyerek sanatı; *“Hiç hayal kırıklığına uğramayanlar, hiç umut beslememiş olanlardır.”* diyerek görüşünü belirtmiştir. Anlatmak istediği Shaw’ın atölyenin birey ve grup olarak heyecan ve dinamiklerinin düşünsel veya üretim niteliğinde ayakta durmasını sağlayan bir eğitim alanı olduğunu kanıtlamaktadır (Duncan, 2005:228). 17 yy. da Rembrandt’ın atölyesinde eğitim gören bir öğrencinin bu görüşe dair düşünceleri şu şekildedir; *“Bu atölyede gençler, çeşitli baskılardan, göz, burun, ağız, kulak ve değişik yüzler kopye etme fırsatı buluyorlar. Bu çalışma ortamı genç yaştan itibaren eşsiz birçok desenin kopye*

edilmesine olanak sağlıyor. Böylece birçoklarının kavramakta zorlandıkları teknikler, kolayca öğreniliyor.” (Haak, 1975:211). Atölye çalışmaları, yeni bir düşünce yapısı ve sistemi gerektiren sanatsal eğitimlerde Türkiye’de yaşanan “zanaatçı” düşünce yapısına karşı olarak yaratıcılığın korunması kapsamında önemli bir boyuta ulaşmaktadır.

Resim kavramı Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun belirttiği üzere 20. yy’da tanışmakta ve süsleme faaliyetlerini resim sanatı olarak gören bir sanat alanında, hiçbir atölye öğreticisinin “Beni yalnızca atölyemdeki uygulama çalışmaları ilgilendirir.” ifadesini kullanması yeterli olmamaktadır. Bahsedilen açıklamadan çıkarılması gereken sanat öğreticisinin atölye alanında katılımcıya düşünmesini, meraklandırmasını ve sormasını sağlamasıdır. Kültürel edinimler olarak merak, düşünme, araştırma ve sormadır. Sanat olgusuna duyarlı bir toplum sağlayabilmek için kültürel edinimler ön şart olarak kabul edilmektedir (Galbraith, 1995:12). Eğitim ve öğretim sisteminde düz liselere giden öğrencilerin sadece üniversite sınavını kazanmayı hedef haline getirdikleri için sanat ve resime olan ilgileri oldukça düşüktür. Türkiye’de lise eğitim sisteminde resim dersleri kaldırılmış ve sanata olan ilgi azalmıştır. Geçmişten günümüze öğretim donanımları, ders süreleri ve atölye gibi sorunların çözümlenmesine yönelik çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Ancak yetenek sınavı ile yapılan sınavlarda öğrencinin hedefini ne ölçüde benimsediği ya da kültürel yapısından ziyade farklı boyutları ele almıştır. Öğrenciler yetenek sınavlarını kurs ve hobi evleri gibi atölyelerde kendini sanata dair geliştirerek hazırlanmakta ve sınavı kazanmaktadır. Bu sınavlar daha çok yetenek ve beceri üzerinden alınan bir sisteme sahiptir. Her bir eğitim ve öğretim sisteminde sanata olan ilgi duyulmalı ve dersler verilmelidir. Uçan’ın (1996) belirttiği gibi “sanata duyarlı bir toplum, sanat olgusuna duyarlı bir toplum demektir.” (Gardner, 2000:13).

Sanatsal değerlendirmeleri az olan bazı öğrenciler, bir anda kendilerini sanatın içerisinde bulmakta ve kendilerini kötü hissetmektedir. Bu doğrultuda atölye alanı sanata dair bilgisi ve yeteneği az olan öğrencilerin kültürel ve sanatsal altyapılarının iyileştirebilecek bir ortam sağlamaktadır. Resim- iş öğretmenliği programları da düzenlenmektedir. Bu programlar oldukça önemli bir konuma sahiptir. Program içerisinde kütüphane, konferans, sergi gibi sanata dair işlevsel

öğeler bulunmaktadır. İlk olarak atölye faaliyetleri ön planda tutulmaktadır (Geahigan, 1992:13). Çünkü atölye alanı, öğrencinin kendisini bir birey olarak hissedeceği alan olarak görülmektedir. Atölye ortamı, sınıftan çok farklı bir ortamdır. Atölye ortamında sanata dair yapılan çalışmalar uygulamalı olarak eğitim görülürken sınıflarda etik kurallar doğrultusunda bir eğitime tabii tutulmaktadır. Aynı zaman da atölyede görsel, dramatizasyon ve düşünceyle birlikte sanatın kavranması ve değerlendirmesi söz (Heywood, 2005:118) söz konusudur.

- Atölye çalışmaları deneysel ve kuramsal nitelikte devam ettirilen eğitim sistemi olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda;
- Öğrencinin yetenek ve becerilerini tanıma fırsatını yakalaması,
- Klasik eserler üzerinde durarak tanıma ve saygı göstermesi,
- Bağımsız bir üretim faaliyeti gerçekleştireceği,
- Akademik bir tavır sergileyeceği,
- Eleştiri, düşünce ve fikrini söyleyebileceği,
- Paylaşımçı bir kişiliğe sahip olacağı,
- Özgün ve özgür olabileceği,
- Belli bir hedef doğrultusunda çalışabileceği,
- Sabır ve özveri göstermeyi öğreneceği,
- Hükmedicilikten uzak kalmayı bileceği,
- Teknolojik değişim ve gelişmelere açık olacağı ve öğreneceği,
- Sanata dair ilgi besleyeceği ve bilinçli davranacağı,

Ortamı sağlayarak öğrencinin gelişimlerine katkıda bulunmakta ve dinamizm içermektedir (Hickman ve ark., 1995:100). Sanat, estetik ve hümanizmi genel kültürün kapsamlı bir ögesi olarak görüldüğünde toplumun bütün katmanlarına yayılan dinamik olduğu görülmektedir. Böylelikle yansımaların kapsamlı olabileceği ve hayati değer taşıdığı bilinmektedir. Bu sebeple bütün dallar ile sanat eğitimi, özel kurumlarda resim eğitimleri gibi birçok kurumlar arası ilişkinin kuvvetlenmesi gereklidir (Mason ve ark., 2000:412). Diğer taraftan Batuhan'ın da (1998) belirttiği

üzere; “Modern eğitimin sadece estetik görevlerinden biri insanoğlunun bugüne kadar yaratmış olduğu bütün sanat olaylarından haz almayı öğretmektir. İnsanın duygusal bakımdan incelmelerini sağlayan sanat eğitimi, insanın anlayışlı ve hoşgörülü olmasına da yardım edecektir.” Sanat eğitimi alan öğrencilerin toplumsal gelişmeleri dikkate alan, gerçekçi, felsefesi olan, duygulu ve yaratıcı kişiler olması önemlidir. Bu kapsamda atölye ortamlarında yapılan faaliyetlerde demokratik ve hümanist bir ortamın verimliliği sağlanmalıdır (Batuhan, 1988:21).

2.5.2. Sanat Atölyelerinin Psikolojik Etkileri

Amerikan Sanat Terapi Topluluğuna göre; “Sanat terapi, duygu ve düşüncelerin sözsüz iletişim kurma formu olan sanatı, yaratma süreci içinde kullanarak hayatı zenginleştirmeyi amaçlayan tedavi sürecidir.” (Heyning, 2010: 59). Şeklinde belirtilmiştir.

Uluslararası Sanat Terapi Topluluğuna göre ise; “Sanat Terapi; boyalar, kalemler gibi materyalleri kullanan bir tür dışavurum terapisi. Sanat Terapi klinik çalışma grupları ile kullanılabilir gibi yaratıcılığı arttırmak amacıyla çeşitli atölye çalışmalarında okullarda da kullanılabilir.” (Fussell, 2014:134) ifadesini belirtmişlerdir . Bu doğrultuda sanat atölyelerinde yapılan çalışmalar bilinçaltının en derin kısımlarında yer alan olumsuz duygu, düşünce ve inançları eğlenerek ortaya çıkarmakta ve bilinçaltını tamamen temizlemeye yardımcı olmaktadır. Bilinçaltında herhangi bir olumsuzluk tutulmadığı sürece uzaklaşır. Bu sayede bilinçaltına yerleşen sorunlar çözüme kavuşturulur ve ortadan kalkar. Sanata dair yapılan atölye çalışmaları çocuk, ergen, genç ve yetişkin tüm bireylerde psikolojik olarak rahatlama hissiyatını uyandırmaktadır (Galton, 2008:104). Sanat işlevselliğiyle bir tür terapi merkezi özelliğindedir.

Kişi farkında olmadan eğlenerek sanat yapar iken ya da bir sanat eseri hakkında düşünürken psikolojik bir terapi görmektedir. Sanat terapiden oluşmaktadır. Bilimsel araştırma ve çalışmalara göre sanat, kişinin üzerindeki stresi azaltırken, bilinçaltına yerleşmiş olan psikolojik rahatsızlıkları da onarabilmektedir. Örneğin; resim ile yapılan sanat eserlerinde kişi bilinçaltındaki tüm duygu ve düşüncelerini resim ile anlatmakta ve ifade etmektedir. Aynı zaman da o resme odaklanarak zihnindeki olumsuzlukları atabilmektedir. Bir başka örnekte ise tiyatro

kişileri kaynaştırmak amacıyla motive etmekte ve özgüveni arttırmaktadır. Bu sayede kişinin asosyal kişiliğini onarmakta ve toplum içerisinde sosyal bir kişi olmasını sağlamaktadır (Gardner, 1983).

Ruh sağlığı kapsamında yapılan çalışmalar da sanat psikoterapisinin kaygı, depresyon, travma, istismar vb. zorluklar ile mücadele eden çocuk ve yetişkinlerde etkili olduğu görülmektedir. Sanata dair yapılan çalışmalar çocukları psikolojik açıdan bir terapi sağlarken aynı zamanda gelişimlerine de katkıları oldukça büyüktür. Geçmişten günümüze yapılan araştırma ve incelemeler doğrultusunda sanat psikoterapisi tekniklerinin gelişimsel alandaki sorunlar, komorbid psikolojik rahatsızlıklar ya da duygusal gelişimsel takılmalar yaşamakta olan yetişkinler de dahil olarak terapi işlemlerinin bir parçası olarak görüldüğü söz konusudur (Alter ve ark.,2009:15). Sanat psikoterapi faaliyetleri, yetişkin bireylerin içsel süreçlerine kısa süre içerisinde ulaşma ve birden fazla ürünler ile çocukluk travmaları üzerine çalışmalara izin vermektedir. Bu ürünler yaratıcı ve ifadeye bağlı olarak seçilmektedir. Sanat çalışmaları sayesinde bir terapi seansı da yapılabilir. Aynı zaman da hobi evi veya sanat atölyelerinde yapılan sanatsal çalışmalar ile kişiler kendi benliğini ortaya koymakta ve kendiyi bütün olabilmektedir (Alvesson, 2003: 168).

Sanat terapisi, yetişkinlik ve çocuklukta önemli bir araç olarak nitelendirilmektedir. Çünkü yapılan sanat terapisi ile yaratıcılık, beden ve zihin bütünlüğü vb. adaptasyon duyularını arttırmayı sağlayan birden fazla davranışı güçlendirme etkisi mevcuttur (Cohen ve ark., 2011:254).

- Yaratıcılık

Carl Jung'un ifadesine göre; "Küçük çocuk hala buralarda ve bende olmayan bir yaratıcılığa sahip. Peki, ben ona nasıl ulaşabilirim?" sonraki süreçte öğrendi ki yaratıcı olan davranışları ortaya çıkarmanın yolu çocukken yapılan sanatsal aktiviteler ve oyundur (Connell, 1994:140).

- Zihin ve beden bütünlüğü

Sanatsal çalışmalar bütünsel bir deneyimdir. Çocuk ve yetişkinler ile yapılan eğitimlerde beynin bir kısmı eğitime odaklanırken diğer kısmı ise sanatsal tarafını

ortaya çıkarmaktadır. Bu da düşünceler, hayal gücü vb.'dir (Connelly ve ark., 1990:5).

- Yetişkin terapisine sanatı koymak

Sanatsal yaratıcılık sayesinde kişinin kendisine olan güveni artmaktadır. Aynı zamanda empati gücü ve içgöründe de artış söz konusudur. Sanatsal faaliyetler destekleyicidir (Faulkner ve ark., 2013:68).

- Stresin atılması

Sanat atölyelerinde geçirilen zaman sayesinde çocuk, ergen, yetişkin gibi tüm bireyler yaşamın zorluk ve streslerini zihinsel ve bedensel olarak atabilmektedir. Psikoloji ve terapi gibi seanslarda görüldüğü üzere sanatsal aktiviteler kişinin stresini azaltmada yardımcı, yenileyici ve destekleyici özelliğinin olduğunu vurgulamaktadır (Feldman, 1982:6).

Sanat atölyelerinin hem çocuk hem de yetişkinler için psikolojik etkileri içerisinde barındırmaktadır (Flockton, 2008). Bu etkiler aşağıda detaylı şekilde ele alınmıştır.

2.5.2.1. Sanat Atölyelerinin Çocuklar Üzerindeki Psikolojik Etkileri

Bir çocuğun kendini ifade etmesinin yaratıcı metodu sanattır. Çocuk için sanatın birden çok faydaları bulunmaktadır (Ayaydın, 2020:10). Sanat, çocukların kendini ifade edebilme yetisini geliştirir ve hayal etme, ince motor, özgüven, el ve göz koordinasyonu, odaklanma gibi birçok gelişimsel etkenlerine de katkı sağlayabilmektedir. Sanat ile yapılan tüm çalışmalar çocuğun duygularını fark edebilme ve bu duyguları ortaya çıkarmasına yardımcı olmaktadır. (Zolberg, 2011: 55). Aynı zaman da eleştirme, anlamlandırma ve tüm bunlar üzerinde kendini ifade ederek ifade etme becerisini de geliştirmektedir.

Dünya genelinde gün geçtikçe artış gösteren boş zamanı değerlendirme aktiviteleri çocukların düşünme, bilgisini gösterme ve öğrenmesi bakımından olumlu etkiler gösterdiği görülmektedir. Sanata ilgi duyan ve yöneltlen her bir çocuğun kendi benliği gelişirken, ruhsal yönden de katkıları oldukça fazladır. Sanata dair yapılan faaliyetlerde çocuklar başarılı ya da başarısız gibi kavramlar duymamakta onun yerine saygı ve kabul görme duymaktadırlar. Bu sayede çocuklar gelişimsel ve

ruhsal anlamda olumlu katkılar sağlarken duygu yönünden mutlu bir zaman geçirebilmektedir. Farklı olaylara saygı gösterme eğilimi çocukların sosyal gelişimi bakımından önem taşımakta ve gelişimine yardımcı olmaktadır (Ayaydın, 2020:10). Çocukların sanatsal gelişimine katkı sunan Aşağıda resimde çocuk sanat atölyesine dair bir örnek verilmiştir.

Görsel 10. Çocuk Sanat Atölyesi Örneği

Sanat atölyelerinde yapılan faaliyetlerin oyun ile desteklenmesi daha verimli bir hal kazanmasını sağlayacaktır. Temel amaç olarak öğrenmeyi ele almak gereklidir. Aynı zaman da kişinin keşfetmesi ve yaratıcı kişiliğinin ön plana çıkaran faaliyetlerde bulunulmasına dikkat edilmelidir. Atölyelerde okula benzer olarak öğretmen öğrenci ilişkisi olmalıdır. Faaliyetler rehberlik eşliğinde yürütülürken çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimleri dikkate alınarak sürdürülmesi önemlidir. Aileler çocuklarının ortaya koymuş oldukları sanatsal eserler ile çocuğunun kendi içsel dünyasını daha iyi anlama fırsatını yakalamış olmaktadır (Bulut, 2001:81). Yine sanat atölyeleri ile çocuklar ailelerinden bağımsız yaratıcı güçlerini kullanma özelliklerini de kazanmaktadırlar.

Sanat kişinin duygu ve düşüncelerini aktarmasının en güzel bir örneğidir. Her bir çocuğun ilgi alanı farklı olup bazıları müzik, bazıları ise sanat gibi alanlara başvurmaktadır. Dolayısıyla her bir çocuk ilgi duyduğu alan ile kendini ifade edebilmekte ve duygularını dışarı vurabilmektedir. Sanat atölyesinde yapılan çalışmalar çocukların duygularını dışa vurmasını, hoşgörü ve saygılı davranmayı,

kişisel gelişimine destek olmaktadır (Bulut, 1999:65). Ebeveynler çocuklarını herhangi bir sanat dalına yönlendirirken onlara daha ılımlı yaklaşmalı ve cesaretlendirmelidir. Böylelikle çocuk yapacağı sanat dalında kendini mutlu hissedecektir (Haak, 1975:211).

Sanat çalışmaları çocukların beyin gelişimi için de önemli bir role sahiptir. 2019 yılının ekim ayında İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKSV), için hazırlanmış olan bir rapor da “Çocukluktan Gençliğe: Sanatla Büyümek” adlı yazı içerisinde sanat faaliyetlerinin çocuklarda fiziksel, psikolojik, bilişsel, sosyo-duygusal gelişimine dair destekleyici faaliyetleri anlatılmıştır. Her bir çocuğun erken yaşlarda yönlendirildiği sanat anlayışı sayesinde çocuğun tüm gelişimlerine de katkıları olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu doğrultuda her çocuğun en az bir tane sanat uğraşı olması gereklidir. Sanat faaliyetlerinin erken çocukluk döneminde psikolojik gelişimine katkılarını inceleyen bir derleme de dans, drama ve müzik gibi faaliyetlerin çocuklar da paylaşma, empati kurma, işbirlikçi vb. özelliklerinin olumlu yönde ilişkili olduğu ve geliştiği söz konusudur (Kırıçoğlu, 2002:87). Fiziksel, psikolojik ve sosyal becerilerinin en hızlı geliştiği dönem erken çocukluk (0-3 yaş) ve okul öncesi (4-6 yaş) dönemdir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’de yapılan nörobilim araştırmasında diğer dönemlere göre bu dönemlerde beynin çevredeki uyarılara daha çok açık olması ve deneyimler karşısında hızlı değişimler gösterdiğini açıklamaktadır. Prof. Jack Shonkoff yapmış olduğu çalışmalarda çocukların beyin vb. gelişimlerinin en erken yaşlardaki deneyimlerle atıldığını belirtmiştir (San, 1999: 109).

2.5.2.2. Sanat Atölyelerinin Yetişkinler Üzerindeki Psikolojik Etkileri

Sanat, tüm bireylerin neredeyse her anında yanında olan ve yaşamın bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü insan topluluğunun her anında sanat ve tasarım çalışmaları yer almaktadır. Toplumun bir parçası olarak görülen sanat, insanın kahvaltısında dahi bir sanatsal görünüş olarak kendini gösterebilmektedir. Dolayısıyla sanat ve sanat çalışmaları her bakımından yetişkinlerde önemli bir yere sahip olduğu gibi tüm bireylerde de önemli bir yere sahiptir (Tolstoy, 1997:152).

Sanat ve sanat eserleri yetişkinlerin yaşamlarında vazgeçilmez bir unsur olarak görülürken kişilerin işlevsel yönü, biçimleri ve renkleri gibi özellikleri

doğrultusunda kişilerin estetiksel bir yönünün yansıması olarak görülmektedir. Ersoy'un da belirttiği üzere; *“estetik tavır alan, roman okuyan, müzik dinleyen, film izleyen, tiyatro veya bir tabloyu seyreden kişi için, o anda ilgilendiği herhangi başka bir şey, bir konu söz konusu değildir. Bütün öz benliği ile ilgilendiği şey, o sanat yapıtının varlığına yönelmiş olmasıdır. Birey estetik tavır alırken hayal dünyasına dalar ve o eserde kendinden bir şeyler bulur ve onunla özdeşleşir. Doğal olarak bireyin sanatsal tercihleri bir anlamda onun kişiliğini de yansıtır.”* (Artun, 2013: 22).

Sanat atölyelerinde yapılan çalışmalar yetişkin bireylere birden çok katkılar sağlayabilmektedir. Hem eğitim hem de hobi amaçlı başvurularda bulunan yetişkinlerin psikolojik bakımdan da katkısı oldukça büyüktür. Eğitim bakımından katılan yetişkinler daha çok eğitim amaçlı bir sanat çalışmaları görmekte ve sınavlara hazırlanabilmektedir. Bunun yanında hobi olarak başvuran yetişkinler iş ve sosyal çevresindeki stresi sanat ile uğraşarak atmakta ve daha sakin ve mutlu bireyler haline gelebilmektedir. Sanat uğraşları kişinin benliğini ortaya çıkardığı gibi ruhsal bakımdan da destekleyici bir özelliği vardır (Aslan, 2010).

Psikolojik bakımdan yetişkinlerde görülen anksiyete bozukluğu, panik atak, obsesif kompulsif bozukluğu (OKB) gibi birçok rahatsızlığa da iyi gelebileceği söz konusudur. Örneğin ailevi ve iş stresi olan ebeveynlerin sosyal aktivite olarak sanatı seçmeleri, ruhsal yönden stresten uzak olmalarını sağlayarak daha bilinçli düşünmelerine yardımcı olabilmektedir. Aynı zamanda sosyal fobisi olan yetişkin bireyler de sanat atölyelerine katılarak sosyalleşebilmekte ve rahatsızlıklarını yenebilmektedirler. Sanat uğraşlarının sayesinde belli bir yere varıldığı gibi, kişinin ilk adımı atabilmesi de çok önemlidir (Doğrusöz, 2007). Aşağıda yetişkinlerin bulunduğu resim sanatı atölyesine ilişkin bir görsel verilmiştir.

Görsel 11. Yetişkin Sanat Atölyesi Örneği

Sanat, yetişkin bireylere haz verip, eğlenceli bir yaşam sürdürmesini sağlayabilmekte ve yaşam dersi de vermektedir. Bu doğrultuda sanat atölyelerinde yapılan çalışmalar sayesinde yetişkinlerin psikolojik yönlerini hayatı karanlık alanlarından kurtararak ideal bir hayat için destekleyici özelliğini sunmaktadır. Örneğin bir roman insanlar arası ilişkileri ve olayları insanlar adına derinlemesine inceleyerek hazırlamaktadır. İnsan kendi duygularının neler olduğunu böylelikle öğrenebilmektedir. Tüm insanlarda aynı heyecan ve aynı duyguların uyandırılmasını sağlayarak toplumun birlik içinde yaşam sürdürmelerini ve ilişki kurmalarına destek olmaktadır (Antmen, 2008:34). Aynı zaman da sanat bireylerin sanatçı aracılığı ile konu içeriğindeki kişiler ile bir arada bulundurarak yaşamı zenginleştirmektedir.

Sanat ve sanat eserleri yetişkinlerin belli bir zaman diliminin sembolleşmesini sağlayarak o an ki yaşamını kayıt altında tutabilmektedir. Örnek vermek gerekirse bir yetişkinin sanat atölyesinde yapmış olduğu resim çalışmasını tamamladığı veya farklı bir resmi gördüğü zaman bireyin zihninde o resim yer edinmekte ve sembolleşmektedir. Böylelikle kişi görmüş olduğu veya tamamladığı resmi unutmamaktadır. Sanatta hayatın bir sembol göstergesi ve parçasıdır. Yetişkinlerin her anında sanatın görüldüğü gibi yaşamında sembolleştirerek toplumun zihnini genişletebilmektedir (Barnard, 2002: 136-137). Sanat, yetişkin ya da diğer bireylerin yaşamındaki belli zamanlarını sembolleştirmesi yanında kişilerin hayal gücünü de kuvvetlendirme ve zenginleştirme açısından destekleyici olabilmektedir. Örnek

vermek gerekirse bir sanat eserinin ne konu da bir çalışma yaptığı, çizgilerin ve yapmış olduğu resimden hayal gücü kullanarak yorumlamaktadır. Böylelikle hayal gücü gelişerek yorumlama kabiliyetinde artış sağlanmaktadır (Berger, 2009:211).

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Antalya ilinde bulunan sanat atölelerinde verilen resim eğitiminin saha çalışmasında elde edilen bulgular neticesinde birçok sonuca ulaşılmıştır. Bu bölümde araştırmanın önemi ve amacı, sınırlılıkları, araştırma deseni, çalışma grubu, verilerin toplanma yöntemleri, verilerin analizi, inanırılık ve aktarılabirlik ile çalışmanın etik yönü, kod kitabı ve veri sunumuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada; resim eğitiminin verildiği sanat atölyelerinin işleyişi, etkililiği, kamu kurumları ile olan ilişkileri, ders programları ve öğretmenlerin durumlarını derinlemesine bir şekilde incelemek amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına uygun olarak ana araştırma sorusu: *“Görsel Sanat Atölyelerinde Verilen Eğitimler Resim Sanatı için ne anlam ifade etmektedir?”* şeklinde olmakla birlikte alt araştırma soruları da şunlardır:

- *“Sanat atölyelerinin resim sanatına etkileri nasıldır?”*
- *“Sanat atölyelerinin yönetsel durumları nelerdir?”*
- *“Sanat atölyelerinin kamu kurumları ile olan iletişimleri nasıldır?”*
- *“Sanat atölyelerinde verilen resim dersleri insan için ne anlam ifade etmektedir?”*

Tez çalışması sayesinde halihazırda faaliyetini yürüten özel ve kamu odaklı sanat atölyelerinin yaşadığı sorunların derinlemesine araştırılması, atölye eğitimlerinin resim sanatına ve yetiştirilen öğrencilere ne düzeyde yansıdığı ortaya konulmaktadır. Ayrıca kişisel deneyim sonucunda sanat atölyeleri hakkında sahip olunan ön bilgi ile mekân olarak gündelik hayatın nasıl şekillendiğine dair kestirimler sunulabilir. *“Toplumsal bir grupta temas halindeki gözlemci ya da deneyci, göstergeleri araştırarak ve saptayarak işe başlar. Bu düzeyde rol oynayabilecek tek şey, rasyonel içgüdüdür: Kimi zaman sezgi diye adlandırılan bilimsel kültür.”* (Lefebvre, 2019:154).

Yöntem açısından araştırma sorularına cevaplar aramak bu tezin amaçlarındandır.

3.2. Araştırma Modeli / Deseni

Araştırma sürecinde nitel araştırma desenleri içinde bulunan “durum çalışması” (case study) tercih edilerek “Sanat atölyelerinin resim sanatına etkisi” şeklinde ortaya çıkan durumun değişkenlerinden olan atölyelerin fiziksel durumlarından olan mekan, birey, sosyoekonomik durumlar, yasal/hukuksal durumlar ve atölye eğitimleri bütüncül bir bakış açısı ile incelenerek değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nicel araştırmaların aksine keşfedici olan nitel araştırmalarda toplanan veriler sayesinde kişilerin tutum ve davranışlarını hangi duygu ve düşüncelerin belirlediği sonucuna ulaşılabilmektedir (Austin ve Sutton, 2014). Ayrıca nitel araştırma desenlerinden olan “durum incelemesi” (case study) sayesinde güvenilir ve kapsamlı sonuçlar elde edilerek araştırma değişkenlerinin derinlemesine ve detaylı olarak incelenebilmesi tavsiye (Yin, 2014:9) Edilmektedir.

3.3. Katılımcılar / Çalışma Grubu

Nitel araştırma sürecinin doğasına uygun olarak sanat atölyelerinin etkililiğinin keşfedilmesi amacıyla Antalya bölgesinde faaliyet gösteren sanat atölyesi eğitimcileri çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Katılımcılar ya da çalışma grubu kişi veya kurumların derinlemesine incelendiği ve genelleme amacı gütmeyen nitel araştırmalarda kullanılmaktadır. Çalışmada araştırmanın amacı ve araştırma soruları kapsamında katılımcıların kasıtlı bir şekilde belirlenerek oluşturulan örnekleme tekniklerinden *amaçlı (purposive) örnekleme* yaklaşımından *ölçüt örnekleme* tekniği kullanılmıştır. Genelleme amacı gütmeyen katılımcılar içinde belirli özellikleri karşılayan kişiler, olaylar yada nesneler alınarak araştırma yürütülmektedir (Büyüköztürk vd., 2013). Ayrıca literatürde, kurumların ve kişilerin markalaşma çabalarıyla işleyişleri ile ilgili olarak sanatçı, tasarımcı, yönetici gibi araştırmaya uygun mesleklerin araştırıldığı vurgulanmaktadır (Ayaz, 2017; Karaduman, 2013; Khedher, 2019; Kucharska ve Mikolajczak, 2018; Labrecque vd., 2011; Rangarajan vd., 2017).

Araştırmada, belirli ölçütler dahilinde katılımcıların belirlendiği ölçüt (criterion) örnekleme uygun olarak oluşturulan dahil edilme ölçütleri şunlardır:

- Araştırmaya katılacak kişiler sanat atölyesi sahibi olmalı ve diplomalı eğitmen olmalıdır.
- Katılımcılar sanat konusunda eğitim almış olmaları ve resim eğitiminin temel kavramlarına hakim olabilmelidirler.
- Çalışma hakkında bilgilendirilmeleri ile gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılmaları.
- Sanat atölyeleri içerisinde en az 5 yıllık deneyime sahip olmaları gereklidir.
- Görüşmelerin ses kayıt cihazına alınmasına izin vermeleri gerekmektedir.

Tez çalışması için çalışma grubu, sıralanan katılım ölçütlerini karşılayan ve aynı zamanda gönüllülük esasına ile de katılan 10 kişiden oluşmaktadır.

3.4. Veri Toplama Yöntemleri

Yarı-Yapılandırılmış mülakat ile verilerin toplandığı araştırmada; katılımcıların 'ü Milli Eğitim Bakanlığına bağlı atölye sorumlusu, 2'si de belediye bünyesinde faaliyet gösteren Halk Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi kurum öğretmeni yada sorumlu kişisi olmak üzere 5 kadın, 5 erkek toplam 10 görüşmeci ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında ses kayıt cihazı kullanılmış, ayrıca duruma göre kısa notlar tutularak, fotoğraf makinası ile de veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Nitel araştırma veri toplama yöntemleri içerisinde oldukça fazla kullanılan görüşmeler; kişi, olay ve durumları kendi doğal ortamında anlayıp yorumlamaya çalışarak bütüncül ve gerçekçi verilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Neuman, 2012:22; Charmaz, 2015:133-138; Creswell, 2016: 88,162; Yıldırım ve Şimşek, 2011:76) Görüşmeler yoluyla katılımcıların deneyimleri, görüşleri, motive eden unsurlar ile sıkıntı yaşadıkları durumların ayrıntılarına girerek keşfedilmeye çalışılmaktadır. Katılımcıların farkında oldukları ama neden ve nasıl olmalı gibi soruları sorarak geçmiş algı ve deneyimlerine ulaşılması ile geniş bir veri seti elde edilmiştir.

Neticede, araştırma verileri aşağıdaki sorular çerçevesinde, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir:

1. Kurumunuzda, yaşadığınız yasal veya yönetsel sorunlarınız var mıdır? Var ise nelerdir?
2. Kurumunuzda, kendinizce yeterli gördüğünüz eğitimleriniz nelerdir? İleriye yönelik hedefleriniz var ise kısaca belirtebilir misiniz?
3. Eğitimleriniz içinde resim sanatına katkıları olduğunu düşündüğünüz çalışmalarınız nelerdir? Bunların şehrimizde resim sanatına ne gibi etki ve katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Antalya'da resim sanatının ve resim eğitimi veren atölyelerin daha da gelişebilmesine yönelik katkı sağlayabileceğini düşündüğünüz önerileriniz var mıdır? Bunlardan kısaca bahsedebilir misiniz?

3.5. Veri Analizi

Araştırma süresince 10 katılımcı ile yapılan 400 dakikalık görüşme, ses kayıtları transkript haline dönüştürülmüş ve Maxqda nitel veri analiz programına aktarılmıştır. Her bir mülakat metni defalarca okunarak araştırma soruları ve amacına uygun olarak yeniden şekillendirilerek oluşturulan temalar altında kodlamalar gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar doğası gereği, var olan sorunun derinlemesine inerek görünmeyeni bulmaya çalışıp, verileri anlamlı hale getirerek doğru çıkarımlarda bulunabilmeyi amaçlamaktadır. “Nitel veriler, toplumsal yaşamdaki insanlar, eylemler ve olayları tarif ya da temsil eden metin, yazılı kelimeler, cümlecikler veya semboller biçimindedir” (Neuman, 2017:659). Ayrıca Creswell (2020:182,195)’e göre nitel araştırmalarda verilerin hazırlanarak kodlanması, kodlanan verilerin de bir araya getirilerek kategoriler ile temalara indirgenerek tablolar halinde sunulması gereklidir. Her nitel araştırmacı için oluşturulması gereken kod kitabı şablonu Tablo 2’de görülmektedir. Veri analizi- sürecinde yapılan kodlamaların çerçevesini ve kapsamını gösterebilmesinin yanında inanılrlık ve aktarılablrlık açısından Tablo 2 kabul edilebilir.

Tablo 2. Kod Kitabı

Tema	Kategori	Kod	Tanım
Sanat Atölyeleri	1. Bürokrasi	1.1. İletişim Sorunu	Sanat Atölyelerinin Kamu kurumları ve hedef kitlesi ile yaşadıkları iletişim Sorunları
		1.2. Eğitim ve Donanım	Atölyelerin eğitim ve donanım imkanları ile Personellerin Yetkinlik Durumlarının Tespiti
		1.3. Müfredat	Milli Eğitim Bakanlığının sunduğu ders programı durumu
		1.4. İmkanlar/ Olanaklar	Atölyelerin sahip oldukları imkanlar ile ileri yönelik olarak beklentilerinin neler olduğu
		1.5. Zorluklar	Atölyelerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözülmesini istedikleri
	2.Sanata Etkisi	2.1. Sanatçı Yetiştirme	Atölyelerin ileriye yönelik olarak sağladığı katkılar
		2.1. Yaratıcı Düşünce	Öğrencilere verdiği kazanımlar
	3. Atölye Dersleri	3.1 Seramik	Atölyede verilen dersin içeriği
		3.2. Müzik	Atölyede verilen dersin içeriği
		3.3. Dans	Atölyede verilen dersin içeriği
		3.4. Tiyatro	Atölyede verilen dersin içeriği
		3.5. Resim	Atölyede verilen dersin içeriği
Resim Sanatı	1.Eğitim	1.1. Eğitim Programı	Ders içerikleri ile ilgili kodlama
	2. İnsan	2.1. İnsan Gelişimi	Derslerin insan gelişimine katkısı

Bilgisayar destekli veri analiz programları veri setini düzenlemeyi ve derinlemesine bir şekilde betimlenmesini sağlayarak kodları temalar altında toplamaktadır. Bu sayede tematik analiz ile raporlaştırma süreci inanılrlık ve aktarılabılrlık düzeyini de etkilemektedir. “Bir tema, verilerin içerisinde araştırma sorusuyla ilgili önemli bir noktayı açıklar ve araştırma sorusuna dair örüntü oluşturan cevapları veya anlamları temsil eder” (Braun ve Clarke, 2019:878). Son olarak bilgisayar destekli veri analizi ile tekrarlanan kodları birleştirmek ve kodlar arasındaki ilişkileri doğru bir şekilde göstermek ve aynı zamanda kodların frekanslarının da gösterilerek önemli noktaları vurgulayabilmek mümkün olmaktadır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde görüşme mülakatlarından elde edilen bulgular Maxqda yazılımı yardımıyla yorumlanmadan açıklanmış ve betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Sanat atölyeleri, resim sanatı ana temaları oluşturularak bunların altında bürokrasi, sanata etki, atölye dersleri, eğitim programı ve insan gelişimi kategorileri altında detaylandırılmıştır.

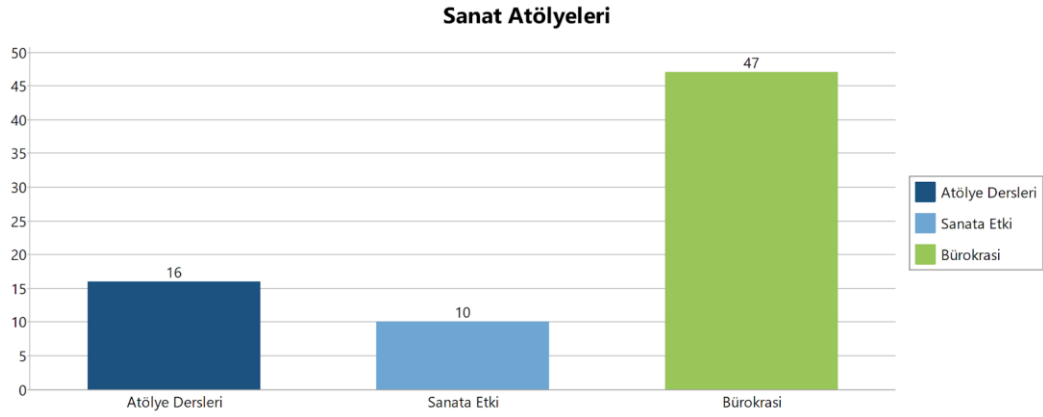
4.1. Betimsel Bulgular

Görüşmelerdeki katılımcıların cevap metinleri üzerinden kelimelerin sıklığı ile büyüklüğünün doğru orantılı olduğu bir şekilde kelime frekansları Şekil 4’te gösterilmektedir.

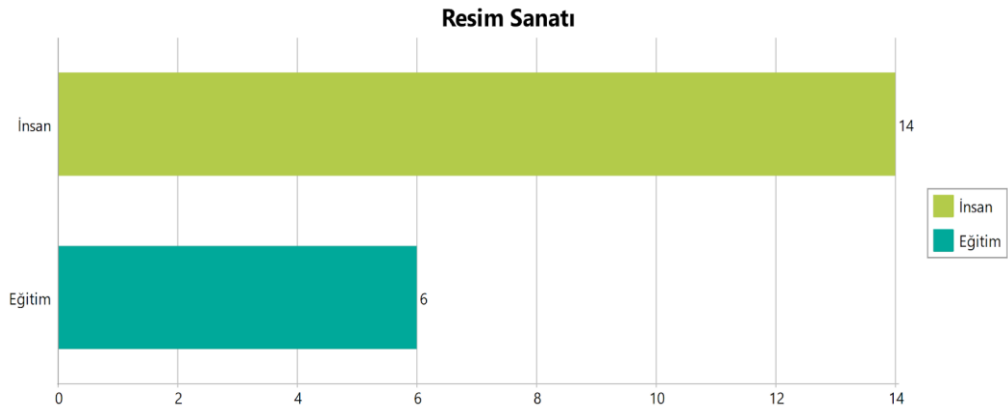
Şekil 1. Örneklemin Kelime Frekanslarını Gösterir Şekil

Yapılan mülakatlar içinde cevaplar üzerinden oluşturulan kelime bulutları içinde “*resim*”, “*sanat*”, “*eğitim*”, “*Antalya*” kelimeleri diğerlerine oranla daha fazla geçmiştir. Bu çerçevede araştırmanın amacı ve araştırma sorularına yanıt oluşturabilecek verilere de ulaşılmaktadır. Katılımcıların verdikleri cevaplar yaptıkları faaliyet ve önemli olarak gördükleri kelime frekansı fazla olan anahtar kavramlar üzerinden işlemektedir.

Şekil 2. Sanat Atölyeleri Teması Kodlama İstatistikleri

“Sanat Atölyeleri” teması üzerinden alt kategorilere ilişkin dağılım grafiği oluşturulmuş ve Şekil 2’de gösterilmiştir. Şekil 2. incelendiğinde, Sanat atölyelerinin bürokrasi ve atölye dersleri kategorilerine ilişkin kodların baskın olduğu ve tamamına yakını oluşturduğu söylenebilir. Görüşmeciler ifadelerinde bürokrasi kategorisinde olan ifadelerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Sanat atölyelerinin *bürokrasi* kategorisinin alt kodları olan *zorluklar*, *imkanlar/olanaklar*, *müfredat*, *eğitim* ve *donanım sorunu ve iletişim sorunu* kodlarına ait ifadeler bulunmaktadır.

Şekil 3. Resim Sanatı Teması Kodlama İstatistikleri

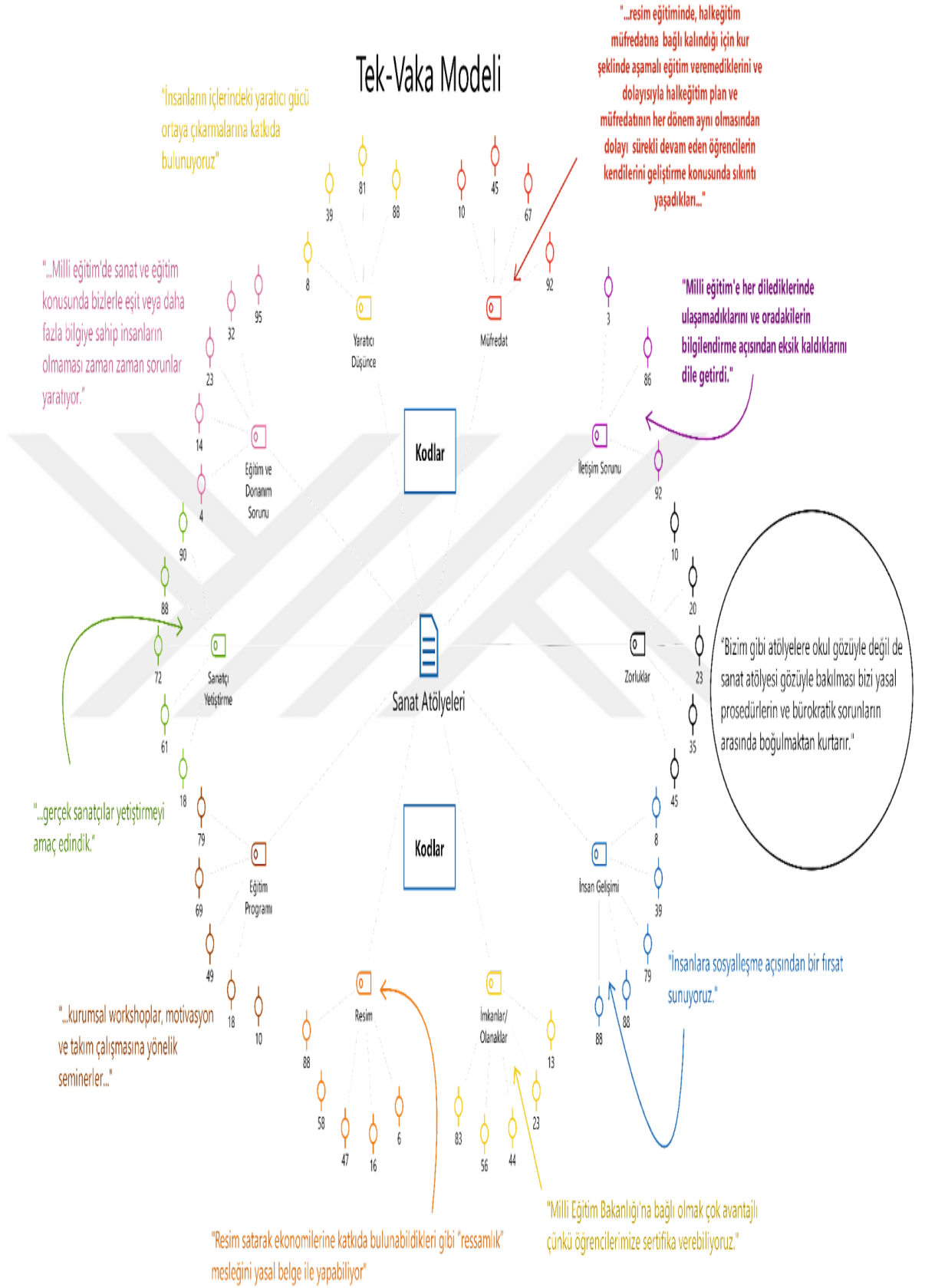
Aynı şekilde Şekil 3’te “*Resim Sanatı*” teması üzerinden alt kategorilere ilişkin dağılım grafiği oluşturulmuş ve baskın kategorinin “*İnsan*” olarak kodlandığı görülmektedir. Araştırma verilerinde resim sanatının insan üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Ayrıca kodlamaların nasıl yapıldığı ile alakalı olarak görüşme transkriptlerinden, katılımcıların sanat atölyeleri ile ilgili düşünceleri, kanaat, fikir ve

algılarının ifade edildiği alıntılar ile birlikte hazırlanan kod haritasının gösterildiği Tek-Vaka modeli Şekil 4'te görülmektedir.

Şekil 4. incelendiğinde kodların birbiri ile olan ilişkileri ile birlikte mülakat metnindeki kodlamaların neye göre yapıldığını gösterir ilgili atıflar da bulunmaktadır. *İletişim Sorunu* kodunu oluşturan katılımcılardan K.1 bu konudaki görüşlerini üzüntülü olarak “*Milli eğitim'e her istediğimizde ulaşamıyoruz ve oradakiler çoğu zaman bilgilendirme açısından eksik kalmaktadırlar.*” şeklinde ifade etmektedir.

Tek- Vaka modelinde görüleceği üzere *zorluklar* koduna örnek teşkil eden ifadeyi aktaran K.8, beklentisini ifade ettiği düşünülen bir ses tonuyla “*Bizim gibi atölyelere okul gözüyle değil de sanat atölyesi gözüyle bakılması bizi yasal prosedürlerin ve bürokratik sorunların arasında boğulmaktan kurtarır.*” şeklinde aktararak yaşadıkları sorunların onlar üzerindeki etkisini göstermektedir.

Sanat atölyelerinin ders müfredatlarında değişiklik yapılmamasından kaynaklı öğrenci gelişiminin kısıtlandığını üzüntülü bir yüz şekli ile ifade eden K.6: “*Resim eğitiminde, halk eğitim müfredatına bağlı kalındığı için kur şeklinde aşamalı eğitim vermekteyiz ve dolayısıyla halk eğitim plan ve müfredatının her dönem aynı olmasından dolayı sürekli devam eden öğrenciler kendilerini geliştirme konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar.*” şeklinde dile getirerek atölyelerin yaşadıkları *bürokratik* sorunlar kategorisi içinde *müfredat* kodu için veri oluşturmaktadır.

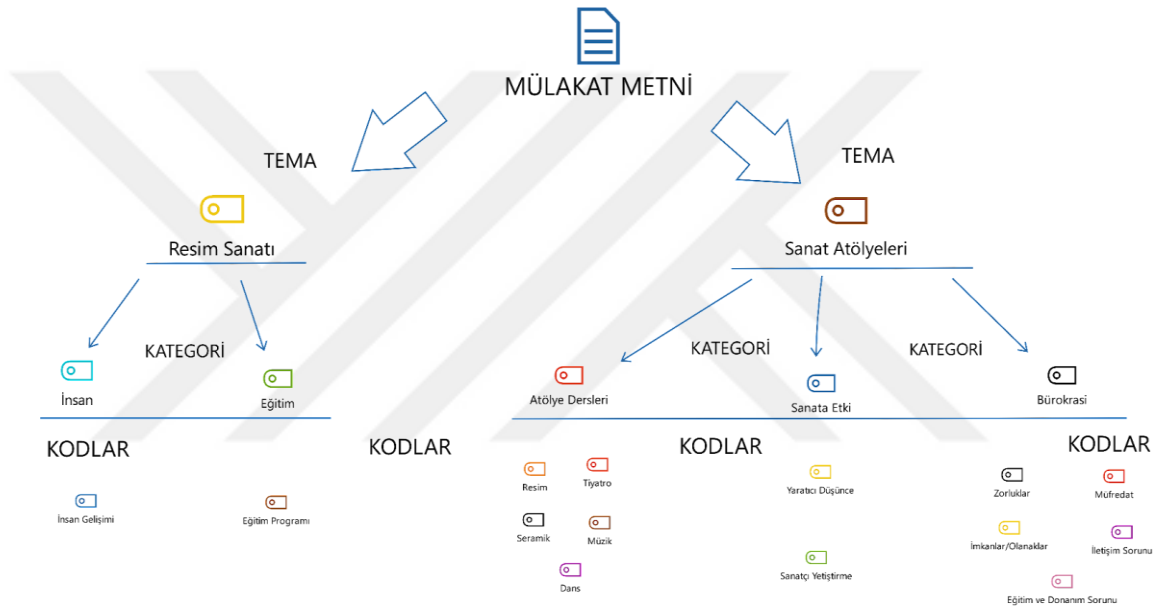

Şekil 4. Sanat Atölyeleri Tek Vaka Modeli

4.2. Derinlemesine Görüşme Bulguları

Antalya İlinde faaliyet gösteren sanat atölyeleri temsilcileri ve eğitmenleri ile araştırma amacına uygun hazırlanan sorularla gerçekleştirilen derinlemesine mülakat verileri, ses kayıt cihazından deşifre edilerek transkriptler oluşturulmuştur. Veri analizi başlığı altında ele alınan Tablo 2’de ve Şekil 5’te görüleceği üzere araştırma sorularına uygun bir şekilde tema ve kategoriler oluşturularak veri seti hazırlanmıştır. Hazırlanan bu veri setinden 2 tema, 5 kategori ve 14 kod oluşturulmuştur.

Tema- Kategori ve Kod-Modeli

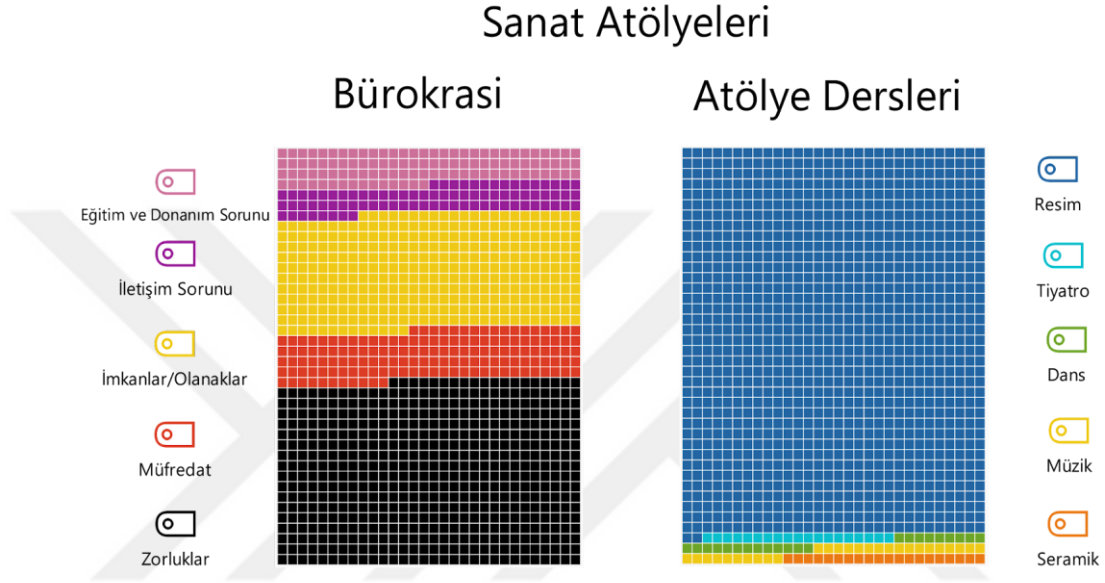

Şekil 5. Tema- Kategori- Kod Modeli

Görüşme bulguları 5 temel kategori altında incelenerek açıklanmış, benzer görüşler ile zıt ifadeler ve görüşmecilerin kullandığı metaforlarda eklenmiştir. Çalışmaya katılan 10 katılımcının 8’i bürokrasi ile ilgili yaşadıkları sorunları katı kural ve prosedürler ile sergi salonları ve etkinlik alanları imkanlarının kısıtlı olduğu ve yetkin alanında uzman kişilerin çalışması gerektiği konusunda eleştiri getirmişlerdir:

K.1 iletişim sorunu yaşadıklarına dair görüşünü “*Milli eğitim’e her dilediğimizde ulaşamıyoruz ve oradakiler bilgilendirme açısından eksik kalıyorlar.*” şeklinde ifade etmiş ve bu görüşe benzer bir ifadeyi K.10 haricinde kullanan olmamıştır. K.1 ve K.10 dışındaki diğer tüm katılımcılar yaşadıkları sorunları daha çok yasal prosedürler ve sergi alanları bulma konusundaki ifadeleri ile aktarmıştır.

K.8 bu konudaki görüşünü “...Tabiki öncelikle bir eğitim kurumu olduğumuz için de bu tarz eğitimler takip sıkıntısı açısından yasal prosedürlere takılıyor.” şeklinde ifade ederken; K.4 sorununu “...Sanatçı atölyelerinin imkanlarını sağlamakta yerel yönetimler çok eksik. Sergi salonu ve etkinlik alanları yeterli değil.” diyerek aktarmıştır. Bürokrasi kategorisi içerisinde diğer katılımcılarda benzer ifadeler kullanmışlardır.

Şekil 6. Belge Portresi karşılaştırması

Bütün bunların yanında kodların nasıl dağıldığını gösterir belge karşılaştırması Şekil 3’te verilmiştir. Buna göre Sanat atölyeleri temasında en yoğun *zorluklar* kategorisi bulunmakta *müfredat* ve *imkanlar/olanaklar*la ilgili kodlamalar daha az geçmektedir. Aynı zamanda görüşülen sanat atölyelerinde eğitimi olan derslere dair verilerde görüleceği üzere resim dersi diğer derslere oranla oldukça fazladır.

4.2.1. Resim Sanatı

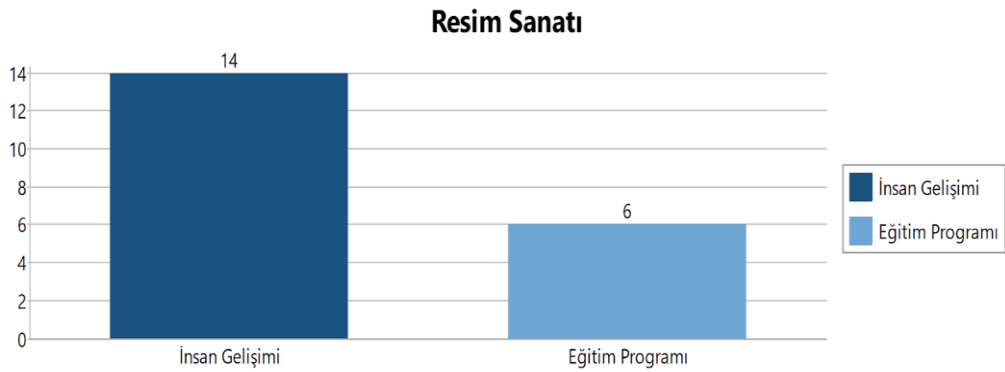
Öncelikli olarak resim sanatı temasına ait veri setine ulaşılmış eğitim programı ve insan gelişimi üzerine kodlamalar yapılmıştır. Resim sanatının birey üzerindeki etkisini anlatan ifadelerle ulaşılabilceği gibi eğitim programında yer alan uygulamalarında neler olduğu görülmektedir. Resim sanatının *insan gelişimi* kodlarını destekleyen katılımcı görüşleri şu şekildedir:

K.1: “Çocuk odaklı çalışıyoruz asıl gayemiz bireyin gelişimi ve çocuğu kazanımı, çocuğun özgün ve yaratıcı olmasını çözüm üretebilmek hususunda çeşitli kazanımlar elde etmesini sağlamaya çalışıyoruz...”

K.2: “Amacımız küçük çocuklarımızın dünyasında sanata dair bir pencere açmaktır...”

K.7: “...Kurslarımız aracılığıyla insanların yıllarca içlerinde kalan hayallerini gerçekleştirmelerine vesile oluyoruz. Çocukların da resim becerilerini kazanmalarını sağlıyoruz.”

K.6: “İnsanlara sosyalleşme açısından bir fırsat sunuyoruz . Öğrenciler kendilerini gerçek bir okula gidermiş gibi düşünüp her hafta veya her gün düzenli olarak atölyeye geliyorlar” şeklinde ifade ederek, ayrıca sanatın manevi tarafının da olduğu düşüncesiyle, “...bilgi dağarcıklarını geliştirme imkanı sunuyor. Çok da hoşlarına gidiyor. Ayrıca da farketmeden -sanat yoluyla terapi- oluyorlar...” diyerek aktarmaktadır.

Şekil 7. Resim Sanatı Kod İstatistikleri

Şekil 7’de görüleceği üzere İnsan Gelişimi üzerine kodlama yoğunluktur. Ancak Eğitim programlarının ifadesi de şu şekildedir:

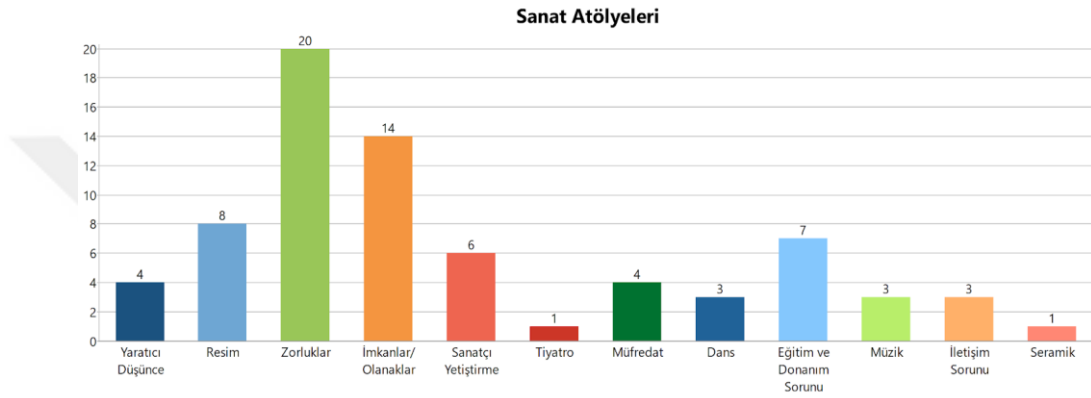
K.7: “...öğrendikleri ve ürettikleri sanat eserleri ile şehirde düzenlenen çeşitli sergi, kermes ve festival gibi etkinliklerde yaptıkları satışlarla ev ekonomilerine katkı sağlamaları bizler için gurur verici sonuçlardır. Ayrıca öğrencilerimizin sektör ile buluşmasına da vesile oluyoruz...”

K.8: “...Düzenlediğimiz kurumsal workshoplar, motivasyon ve takım çalışmasına yönelik seminer, atölye ve deneyimler vesilesiyle...”

K.3: “...üniversitelerin sanat ve tasarım alanındaki bölümlerine öğrenciler hazırlıyoruz. Her yıl sonunda gösteri ,sergi vb etkinlikler yapılır.”

4.2.2. Sanat Atölyeleri

Tez çalışması içinde en fazla kod ve kategorinin olduğu temadır. Veri setinin neredeyse tamamına yakını oluşturarak katılımcıların kurumları ile alakalı olarak kendilerini ayırt edici bir şekilde ifade ettikleri görüş, öneri, şikayet ve temennilerini içermektedir.

Şekil 8. Sanat Atölyeleri Kod İstatistikleri

Şekil 8’de görüldüğü üzere Sanat atölyelerinin yaşadıkları zorluklar üzerine kodlamalar en fazladır. Görüşülen atölyelerin verdikleri dersler içerisinde en çok resim dersi görülürken, sanat atölyelerinin sahip oldukları imkanlar ile temennileri ve ardından eğitim sorunlarına yönelik ifadeleri ile sanatçı yetiştirme ve yaratıcı düşünce üzerine görüşlerini aktarmışlardır. En düşük frekansta olan iletişim sorunu katılımcıların neredeyse tamamına yakınında ifade edilmemiştir.

Katılımcıların yaşadıkları zorluklarla alakalı olarak görüşleri şu şekildedir:

K.2: “...MEB ‘in prosedürlerine bağlı olduğumuz için buna bağlı olarak çeşitli sıkıntılar yaşıyoruz. Belediyelerin ücretsiz kursları öğrenci ve öğretmen bulma konusunda büyük sıkıntılar yaşıyor. Yetiştirdiğimiz elemanların başka yerler tercih etmesi...”

K.1: “...Müfredati kendimiz hazırlayabiliriz lakin onda da bir sürü şeyi çıkartıyorlar .” Resmi kurumlarda workshoplar yasak olduğu için tek günlük eğitimlerde resmi kayıt olmadan da kişiler eğitimlere gelebilmeli. Milli eğitim

Bakanlığı'nı tarafından süreç içerisinde çok fazla gereksiz iş yükü verilmekte ve bu durumun sanat eğitiminin doğası ile aykırı olmaktadır.”

K.3: “...Milli Eğitimin bazı şeyleri kabul etmesi zor oluyor ve zaman alıyor. Yerel yönetimler etkinliklerimizde bize zorluk çıkarmıyorlar. Lakin sergi ve etkinlik yerlerinin parayla ve de yüksek rakamlarla kiralanıyor olması çok can sıkıcı bir durum. Bizlere bu hususta daha yardımcı olmalarını ümit ediyoruz.”

K.4: “...bir yandan da atölye sıcaklığını dışarıdan verebilmek biraz zor oluyor. Çünkü MEB'in kurallarına uygun eğitim verdiğimizden dolayı okul formatında oluyor. Bir de, ilçe Milli eğitim'de sanat ve eğitim konusunda bizlerle eşit veya daha fazla bilgiye sahip insanların olmaması zaman zaman sorunlar yaratıyor.”

K.6: “...Resim eğitiminde, halkeğitim müfredatına bağlı kalındığı için kur şeklinde aşamalı eğitim veremediklerini ve dolayısıyla halk eğitim plan ve müfredatının her dönem aynı olmasından dolayı sürekli devam eden öğrencilerin kendilerini geliştirme konusunda sıkıntı yaşadık.”

K.8: “...öncelikle bir eğitim kurumu olduğumuz için de bu tarz eğitimler takip sıkıntısı açısından yasal prosedürlere takılıyor.”

Katılımcıların imkanlar/olanaklar kodu ile ilgili yaptıkları açıklamalar şu şekildedir:

K.3: “Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmak çok avantajlı çünkü öğrencilerimize sertifika verebiliyoruz.”

K.5: “...Güzel sanatlar fakültesi öğrencilerine kendi haklarını tanıyabilecekleri dersler verilmeli. Telif haklarını vs. bilmeleri konusunda bilgilendirme yapılmalı. Çünkü öğrenciler üniversiteyi bitirdiklerinde ne yapmaları gerektiğini yeterince bilmiyorlar.”

K.6: “...önerim şöyle olabilir ; Expo 2016 alanında uluslararası bir sanat bienali, sanat festivalleri vb. gibi tanıtıcı etkinlikler yapılması, şehrimizdeki turizm çeşitliliklerine bir alan daha eklenerek “sanat turizmi” kavramının eklenmesine de vesile olur diye düşünüyorum...” şeklinde ifade ederek ve aynı zamanda metafor kullanan katılımcı sanatçının sahip olması gereken sergi ve etkinlik gibi imkanlarını

K.6: “...Sanatçının er meydanı olması gerekir. Devletimizden ve yerel yönetimlerden bu hususta yardım ve destek talep ediyoruz.” açıklaması ile tamamlamıştır. Başka bir katılımcı da yine metafor kullanarak düşüncesini K.8: “...Zira sanat çok sıkıntıya gelebilen bir kavram değildir. Kapının ne yönden açıldığı vs. değil de belki de hiç kapısı olmayan tamamen şeffaf atölyelerimiz olsa insanlar özgürlükle sanatı bağdaştırılabilir...” şeklinde aktarmıştır.

Son olarak *Sanatçı Yetiştirme* ve *Yaratıcı Düşünce* kodları ile ilgili düşüncelerini ifade eden katılımcıların beyanları da şu şekilde olmuştur:

K.2: “...Sanat ile ilgilenen bir çocuk hayatın çarkında (tekerleğinde) boğulmaz daraldığı zaman dönüp biraz piyano çalabilse, biraz resim yapabilse o onun terapisi olur” ***Sanatçı Yetiştirme***

K.3: “Sanatçı adayları yetiştiriyoruz .Güzel sanatlar liseleri, konservatuar ve üniversitelerin sanat...” ***Sanatçı Yetiştirme***

K.5: “İnsanların içlerindeki yaratıcı gücü ortaya çıkarmalarına katkıda bulunuyoruz.” ***Yaratıcı Düşünce***

K.9: “...İnsanlara rengin sadece gökkuşağında gördükleri 7 renkten ibaret olmadığını göstermek, daha doğrusu görebilmeyi öğretmek bizlerin işi...” ***Yaratıcı Düşünce***

K.10: “...Atölyemiz programında; çocukların sezgi ve yaratıcılıklarını geliştirerek sanatsal deneyimlere dönüştürmelerine olanak sağlayan, çocukları küçük yaşta sanatla tanıştırmak, entelektüel bakış açısı kazanmalarına yardımcı olarak...” ***Yaratıcı Düşünce***

K.8: “...entelektüel bir yaşam sürebilmeleri için yol gösteriyoruz. Bizler gerçek sanatçılar yetiştirmeyi amaç edindik.” ***Sanatçı Yetiştirme***

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sanat çok kollu algı değerleri olan beceri kültürünün odaklandığı bir alandır. İnsanoğlunun Kendi arayışı içinde yaşamını anlamlandırma çabasıyla taklit ettiği görsel varlıkları yaşadığı çevrenin kültürel kimliği ve edindiği kazanımlarla ifade etme ve beceriler ortaya koyma yoluna gitmiştir. Bu yollardan biriside görsel sanatlar atölyelerinde verilen resim eğitimidir.

Kısıtlı imkanlar nedeniyle zamanında alınamayan resim eğitimi, kişinin sonradan resimle olan yakınlığını fark etmesi veya küçük yaşlarda çocuklara resim becerisinin kazandırılması bakımından atölyeler oldukça önemlidir. Bireylere yönelik olarak verilen resim eğitiminin bir okul müfredatının disiplininden farklı olarak ihtiyaç duyulan alana yönelik serbest anlayışla verilmesi kazanımlar açısından değerlidir. Dünya ve Türkiye değerlendirilmesinden yola çıkılarak Antalya’da görsel sanatlar atölyelerinde verilen resim eğitiminin beceri kazanımları, bireylerin yaş cinsiyet ve meslek guruplarına göre ele alınmış, bu süreçte atölyelerde verilen resim eğitiminin bireylerin kişisel gelişimine katkıları üzerinde durulmuştur

Sanat atölyelerinin işleyişinde etkili olan durumların neler olduğunun belirlenmesine yönelik olarak yürütülen keşfedici nitel bir araştırma olan bu çalışmada, 10 katılımcı ile yarı-yapılandırılmış görüşme kullanılarak veriler toplanmış 2 ana tema ve 5 kategori üzerinden veriler analiz edilerek değerlendirme yoluna gidilmiştir. Elde edilen bilgiler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Araştırma sonucunda Antalya bölgesinde faaliyet yürüten sanat atölyelerinin yasal mevzuatsal sorunlar yaşadıkları bunları kendi imkanları ile çözmeye çalıştıkları görüldü.
- Tez çalışması verilerinde *Eğitim ve Donanım* kategorisindeki katılımcı görüşleri neticesinde sanat atölyelerinde yer alan eğitimcilerin ve Milli Eğitim Bakanlığında bulunan sorumlu personellerin yeterli düzeyde olmadığı ve atölyelerin iletişim sorunları yaşayabildikleri tespit edilmiştir.
- Sanat atölyelerinde verilen resim eğitimlerinin öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişmesine katkı sağlamakla birlikte, onlara sosyalleşme imkanı da sağladığının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

- Sanat atölyelerinde resim sanatının yanında, seramik, tiyatro, müzik ve dans gibi derslerin de verilerek atölyelerin sanatçı yetiştirme işlevi gördüğü verisine ulaşıldı.

- Çalışma sayesinde sanat atölyelerinin aslında birer sanatçı yetiştirme merkezi olduğu ve bu nedenle de herhangi bir resmi eğitim kurumu gibi görülmemesi gerektiğinden ders müfredatlarında ona göre düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca müfredat çok yönlü, yenilenebilir ve eğitmenin de inisiyatif alabilmesine imkan verecek şekilde düzenlenmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

- Yapılan araştırma sonucunda sanat atölyelerinin kendilerini iyileştirerek sanata katkı verebilmesinin en temel unsurlarından olan sergi ve etkinlik imkanlarının da yeterli olmaması nedeniyle olumsuz etkilendiği görülmektedir,

- Çocukların bağımsız karar verebilme ve hareket edebilmelerinde sanat atölyelerinin ailelere destek merkezi niteliğinde olduğu kurs veren eğiticiler tarafından ifade edildiği belirlenmiştir.

- Meslek gurupları içerisinde emeklilik yaşayan kimselerin sosyal yaşama uyum sağlamalarında sanat atölyelerinin ara geçiş mekanı olduğu tespit edilmiştir.

- Turizm merkezi olarak görülen Antalya’da mevsimlik turizm faaliyetlerinden bağımsız olarak sanat kurslarında yürütülebileceği görülmüştür.

- Sonradan Türkiye’de yaşamaya karar veren yurt dışı kökenli bireylerin sanat atölyelerinden faydalanma faaliyetlerinin oldukça etkin olduğu görülmüştür.

Toplumun everilmesinde en temel kültürel gereksinimlerden biriside sanattır. Sanatın eğitici kollarından biri olan resim atölyeleri geçmiş yıllardaki görünümünün aksine yalnızca sanatçıların mekanları değil, çağın gelişimini takiben yıllar içinde teknoloji ile birlikte değişen yapılarıyla herkese hitap eden bir ortam haline gelmiştir. Bu nedenle sanat atölyeleri kütüphane, kafe ve benzeri işlevler görerek, yeni yetişen bireylerin kültürel birikim elde etmesini sağlamakta ve yaşama bakış açılarını da şekillendirmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazandığı günümüzde sosyal medya ile zamanlarını harcayan bireylere karşılık kamu ve özel

kuruluşların sanat atölyelerine katkı sunarak sanat atölyelerinin beceri kültüründen faydalanarak kendisiyle barışık bireyler yetişmesine imkanlar sağlamalıdır. Toplumsal kültürün yaygınlaşması ve gelecek nesillere aktarılması hususunda Kültür Bakanlığının sanat atölyelerine ekonomik katkılar sunması faydaları olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Altrichter, H. and Holly, M. (2005) ‘**Research diaries**’, in Research Methods in the Social Sciences, in B. Somekh and C. Lewin (Eds.), London, Sage, pp.24-32.
- Alvesson, M. (2003). **Methodology for close up studies** – struggling with closeness and closure. Higher Education, 46(2), 167-193.
- Anayurt, Ömer, (2000) “**Hakların Bütünlüğü İlkesi Açısından İnsan Haklarına İlişkin Sınıflandırmaların Değerlendirilmesi**”, Türkiye’de İnsan Hakları, 1. Basım, TODAİE, Haziran 2000, (s. 47-58). Ana Britannica, Cilt 19.
- Anderson, T. and Milbrandt, M. (2005) **Art for life: authentic instruction in art**, New York, McGraw-Hill.
- Antmen, A.,(2008), “**20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**”, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Austin Z., Sutton J. (2014). **Qualitative research: getting started**. Can J Hosp Pharm, 67(6):436-40. <https://doi.org/10.4212/cjhp.v67i6.1406>.
- Aoki, T. (2005) ‘**Sonare and videre: a story, three echoes and a lingering note**’, in Curriculum in a New Key: the Collected Works of Ted T. Aoki, in W. Pinar and R. Irwin (Eds.), Mahwah, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, pp.367- 376.
- Apple, M. (1989) ‘**Critical introduction: ideology and state in education policy**’, in The State and Education Policy, in R. Dale (Ed.), Milton Keynes, Open University Press, pp.1-20.
- Aral, Berdal, (2000) “**Bir İnsan Hakkı Olarak Kültürel Haklar**”, Türkiye’de İnsan Hakları, 1. Basım, TODAİE, Ankara, (s. 417-428).
- Artun A., (2013). **Çağdaş Sanat ve Kültüralizm: Kimlik ve Estetik**, Piyasa Yönetimi-Sanat Yönetimi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. ve Öрге, N. (2017). **Çağdaş sanat nedir?**. Çelik, Ö., Gen, E., Kılıç, S., İz, K., Köksal, A. H., Baransel, Z. ve Öрге, N. (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artut, K. (2001). **Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atakan, N. (2009). **Sanatta alternatif arayışlar**. Rona, Z. (Çev.). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Auger Laura E. (2010), “**Elementary art education: an expendable curriculum?**”, Glasgow Theses Service, Faculty of Educations, Department of Educational Studies, November.

- Balamir B., (1999). **Sanat Eğitiminde Özgürlük ve Özgünlük**. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Balcı, Y. B. (1996). **Sanat eğitiminde yeni bir yöntemsel yaklaşım: resim-iş eğitimi, sanat eğitimi, estetik, sanat eleştirisi, sanat tarihi, uygulama**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Barnard, M. (2002), **“Sanat Tasarım ve Görsel Kültür”**, Ütopya Yayıncılık, Ankara.
- Batuhan, H. (1998), **Bilim, Din ve Eğitim Üzerine Düşünceler**. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Berger, j. (2009) **“Görme Biçimleri,”** Metis Yayınları, İstanbul.
- Berk N., A. Turani, (1981). **Başlangıçtan Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Cilt: 2, Tıglat Yayınları, İstanbul.
- Bigalı Ş. (1999) **Resim Sanatı**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Yayınları.
- Bolla, P. (2006) **“Sanat ve Estetik”**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bowden, J. (2000) **‘The nature of phenomenographic research’**, in Phenomenography, in J. Bowden and E. Walsh (Eds.), Melbourne, RMIT University Press, pp.1-18.
- Bowden, J. (2005) **‘Reflections on the phenomenographic team research process’**, in Doing Developmental Phenomenography, in J. Bowden and P. Green (Eds.), Melbourne, RMIT University Press, pp.11-31.
- Brittain, W.L. (1990) **‘Children’s drawings: a comparison of two cultures’**, in Art, Culture, and Ethnicity, in B. Young (Ed.), Reston, Virginia, National Art Education Association, pp.181-191.
- Brodie, A. (2002) **‘Professional development in the visual arts discipline of the art in the New Zealand curriculum’**, paper presented at UNESCO Regional Experts in Arts Education in the Pacific, Nadi, Fiji, November 25-29.
- Buchholz, E., B. Zimmermann, (2005). **Pablo Picasso**, Mini Sanat Dizisi, Literatür Yayınevi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). **Bilimsel araştırma yöntemleri** (14. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Clark, R. (2006) **‘Art education in Ontario, 1950-2000: unlimited potential and unfulfilled promise’**, in From Drawing to Visual Culture: a History of Art Education in Canada, in H. Pearse (Ed.), Montreal, McGill-Queen’s University Press, pp.200-220.

- Charmaz, K., (2015). **Gömülü (Grounded) Teori Yapılandırması: Nitel Analiz Uygulama Rehberi**, (Çev. Edit. R. Hoş), 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Creswell, J.W., (2016). **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, 3. Baskıdan Çeviri, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2020). **Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.). 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cohen, I., Manion, L., & Morrison, K. (2011). Research methods in education (7th ed.). New York, NY: Routledge.
- Connell, R.W. (1994). Poverty and education. Harvard Educational Review, 64(2), 125-149.
- Connelly, M.F., & Clandinin, J.D. (1990). Stories of experience and narrative inquiry. Educational Researcher, 19(5), 2-14.
- Çağlayan F., (2009), “**Resim ve Toplumsal Etkileşim- Nesneden Özneye Yolculuk**”, **Sanatlar ve Toplumsal Etkileşim**, (Ed. M. Çakır Aydın), 1. Basım, E Yayınları, (s. 171-206).
- Çakır A. İ., (1985), “**Temel Eğitim İkinci Basamağında (Ortaokullarda) Plastik Sanatlar Eğitimi**” Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitim Anabilim Dalı, Ankara.
- Çeçen, A., (1996), **Kültür ve Politika**, 2. Basım, Gündoğan Yayınları.
- Çeçen, A., (2000) “**Günümüz Koşullarında İnsan Haklarının Genel Görünümü**”, Türkiye’de İnsan Hakları, 1. Basım, TODAİE, (s. 3-6).
- Doğan, H.M. (1998). **Estetik**. İzmir: Dokuz Eylül Yay.
- Duncan, E. (2005) **Designing for memory: effective graphic design practices for digital slide presentations**, Unpublished master’s thesis, Nipissing University, North Bay, Ontario, Canada.
- Ersoy A. (1992). **Sanat Kavramlarına Giriş**. İstanbul: Beta Basım/Yayım Dağıtım.
- Ersoy, A. (2002). **Sanat kavramlarına giriş**. İstanbul: Yorum Sanat Yay.
- Faulkner, R., Oakley, G., & Pegrum, M. (2013). **Schools going mobile: A study of the adoption of mobile handheld technologies in Western Australian Independent schools**. Australasian Journal of Educational Technology, 29(1), 66-81.

- Feldman, E.B. (1982). **Art in the mainstream: A statement of value and commitment art education.** Art Education, 35(5), 6.
- Flockton, L., & Crooks, T. (2008). **Visual Arts: Assessment results 2007.** National Education Monitoring Project report (Vol. 45). Wellington, New Zealand: Educational Assessment Research Unit.
- Fussell, M. (2014). **Why Art Teachers are the Most Important Teachers in the School.** Retrieved from <http://thevirtualinstructor.com/blog/why-art-teachers-are-the-mostimportant- teachers-in-the-school>
- Galbraith, L. (1995) **'The preservice art education classroom: a look through the window', in Preservice Art Education: Issues and Practice**, in L. Galbraith (Ed.), Reston, Virginia, National Art Education Association, pp.1-30.
- Galton, M. (2008). **Creative practitioners in schools and classrooms: Final report of the project: The pedagogy of creative practitioners in schools.** Cambridge, UK: Faculty of Education, University of Cambridge and Arts Council England, Creative Partnerships.
- Gardner, H. (1983). **Frames of mind: the theory of multiple intelligences.** New York, NY: Basic Books.
- Gardner, H. (2000) **The disciplined mind: beyond facts and standardized tests, the K-12 education that every child deserves,** New York, Penguin Books.
- Geahigan, G. (1992) **'The arts in education: a historical perspective', in The Arts, Education, and Aesthetic Knowing, Part II**, in B. Reimer and R. Smith (Eds.), Chicago, University of Chicago Press, pp.1-19.
- Gombrich, E. H., (1980); **Sanatın Öyküsü, Başlangıcından Günümüze Sanat Tarihi Resim, Heykel, Mimarlık.** (B. Cömert, Çev.). İstanbul : Remzi Kitabevi.
- Gökay, M. (2005). **İlköğretim Resim-iş Eğitiminde Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönteminin Uygulanması. İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları.** Özsoy Vedat (Editör). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları 3.
- Görsel sanatlar çalışma birimi'nden bir davet, (t.y.) <https://www.sanatpsikoterapileriderneği.org/goumlrsel-sanatlar-ccedilali350ma-b304r304m304nden-b304r-davet.html> (1 Temmuz 2022)
- Gropius W.(1993). **Weimar Devlet Yapıevi (Bauhaus) programı.** Sanat Dünyamız Eki. Çeviren: Tevfik TURAN. Sayı. 52., 8. Ek. İstanbul. Gürtuna Sevgi. (2003). Çocuk ve Sanat Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Güvemli, Z., (1987). **Resim Sanatı ve Türk Resmi,** İstanbul: Akbank Kültür Hizmeti.
- Haak, B. (1975), **Rembrandt Dessins.** Paris: Editions du Chêne.

- Hamarta, E. ve A., Coşkun Y. ve H., (2014). **Eğitim Psikolojisi**. Konya: Çizgi Yayınları.
- Heyning, L. (2010). **The enhancement of musical and other learning for both teachers and students through a weekly choir session**. Australian Journal of Music Education, 1, 58- 70.
- Heywood, D. and Stronach, I. (2005) ‘**Philosophy and hermeneutics**’, in Research Methods in the Social Sciences, in B. Somekh and C. Lewin (Eds.), London, Sage, pp.114-120.
- Hickman, R. and Hall, J. (1995) ‘**Recent and relevant school experience: art teachers as art education lecturers**’, in Preservice Art Education: Issues and Practice, in L. Galbraith (Ed.), Reston, Virginia, National Art Education Association, pp.99-106
- Hicks, L. E. (2004). **Infinite and Finite Games: Play and Visual Culture**. **Studies in Art Education** A Journal of Issue and Research, 45 (4), 281-376
- Hughes R., (2018). Geçmişten Günümüze Sanat ve Para. (Çev. Elçin Gen) <https://www.e-skop.com/skopbulten/gecmisten-gunumuze-sanat-ve-para/3634>
- İpşiroğlu, N., & İpşiroğlu, M. (1993). **Sanatta devrim**. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Jaworowski B. (2011), “**Student’s Valuation of Visual Arts Education: An Exploration Of Inspiring And Inhibiting Factors**” Submitted to the Graduate School of the, University of Massachusetts Amherst in partial fulfillment, of the requirements for the degree of, Doctor Of Education, United States.
- Johnston, G., (1993); **Resim Sanatı**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kara K. (2009) ”**Temel Sanat Eğitimi ve Yeni Açılımlar**” Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Plastik Sanatlar- Resim Bölümü, Kocaeli.
- Karacan A., (2002) “**Sanat, Tablolar ve Ekonomi**”, Sanat Dünyamız, No:82, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karaduman, G. (2013). **The effect of social media on personal branding efforts of top-level executives**. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 99. 465-473.
- Karasar, N. (1998). **Bilimsel araştırma yöntemi** (8. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, Z. (2006). **Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Kenny, A., Finneran, M., & Mitchell, E. (2015). **Becoming an educator in and through the arts: Forming and informing emerging teachers' professional identity.** Teaching and Teacher Education, 49, 159-167.
- Khedher, M. (2019). **Conceptualizing and researching personal branding effects on the employability.** Journal of Brand Management, 26(2), 99-109.
- Kırışoğlu, T., (2005). **Sanatta Eğitim; Grmek đrenmek Yaratmak.** İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kırışoğlu, O.(2002), **Sanatta Eğitim, Grmek, đrenmek, Yaratmak.** Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kucharska, W., & Mikolajczak, P. (2018). **Personal branding of artists and art-designers: Necessity or desire?** Journal of Product & Brand Management, 27(3). 249-261.
- Labrecque, L. I., Markos, E., & Milne, G. R. (2011). **Online personal branding: Processes, challenges, and implications.** Journal of Interactive Marketing, 25(1), 37–50.
- Lefebvre, H., (2019b), **Gündelik Hayatın Eleştirisi II**, ev. Işık Ergüden, (nc Baskı), Sel Yayıncılık, İstanbul
- Lenoir, B. (2004). **Sanat yapıtı.** (A. Derman, ev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). **Görsel sanatlar dersi đretim programı (1- 8. sınıflar).**Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB(Milli Eğitim Bakanlığı Ėlk đretim Genel Müdürlüđü). (2007). **Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) đretim Programı ve Kılavuzu.** Devlet Kitaplar Mdrlđ. Ankara.
- Mason, R., Nakase, N., and Naoe, T. (2000) ‘**Craft education in lower secondary schools in England and Japan: a comparative study**’, in Comparative Education, Vol.36, No.4, pp.397-416.
- Maxwell, L. E. (2016). **School building condition, social climate, student attendance and academic achievement: A mediation model.** Journal of Environmental Psychology, 46, 206-216. doi: 10.1016/j.jenvp.2016.04.009.
- May, R. (2001). **Yaratma cesareti.** (A. Oysal, ev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- May, R. (2008) “**Yaratma Cesareti**”, İstanbul: Metis Yayınları.
- Neuman, W. L. (2012). **Toplumsal araştırma yöntemleri: nicel ve nitel yaklaşımlar.** 5. Basım. İstanbul: Yayın Odası.
- Neuman, W. L. (2017). **Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel taklaşımlar-II** (S. Özge, ev.). Ankara: Yayınodası.

- Oğuzkan T. (1987). **Atatürk"ün Eğitimci Kişiliği. Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri.** Cırıtlı, H., Sorguç, B. (Ed). Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu yayınları.
- Özsezgin, K., M. Asher, (1989); **Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Cilt: 4, Tıglat Yayınları, İstanbul
- Özsoy, V. (2003). **Resim-iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri.** Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Rangarajan, D., Gelb, B. D., & Vandaveer, A. (2017). **Strategic personal branding** - And how it pays off. Business Horizons, 60(5), 657-666.
- Read, H. (1960). **Sanatın Anlamı.** (G. İnal & N. Asgari, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Read, H. (1981). **Sanat ve Toplum.** (S. Mülayim, Çev.). Ankara: Ümraniye Yayınları.
- Renda, G., T. Erol, (1981); **Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, Cilt: 1, Tıglat Yayınları, İstanbul.
- Rodin-web-org. (2021 yılında erişilmiştir.)
- Sağlam F., (2003), **"Temel Hak ve Özgürlüklerin Kapsamı, Sınırlanması ve Kötüye Kullanılması (Anayasa Madde 13 ve 14)"**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa Hukuku Sempozyumu, 22-24 Nisan 2003, (Yayın Haz. Z. Gören), Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları no: 1, (s. 161-164).
- San, İ. (1999). **"Sanatla Eğitim Üzerine Yeni Düşünceler"**. 1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- San, İ., (1983) **"Sanat Eğitimi Kurumları"**, Tan Yayınları, Ankara.
- Stavenhagen R., (1995), **"Cultural Rights and Universal Human Rights", Economic, Social and Cultural Rights**, (Ed. Asbjørn Eide, Catarina Krause, and Allan Rosas), Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London, 1995.
- Şahiner R., (2008), **Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu**, İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, Sanat Serisi, 2008.
- Şişman, A., (2011). **Sanat ve Sanat Kavramlarına Giriş.** İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Şişman, A., (2006); **Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş**, Yaz Yayınları, İstanbul.
- Tansuğ, S., (2004); **Resim Sanatının Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tansuğ, S., (2005); **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Tolstoy, L. (1997), **“Sanat Nedir?” Modernizmin Serüveni**, Hazırlayan: Enis Batur, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, S. 150-152
- Tolstoy, L. N. (1996). **Sanat nedir?** (B. Duran, Çev.). İstanbul: Şule Yay.
- Tunalı, İ., (2005) **“Estetik”**, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tuncay, R., (1982); **“Türkiye’de Batı Resminin Öncülüğünü Yapan Paşa Ressam”**, Yıllar Boyu Tarih, Sayı: 2, Şubat, s.36-40.
- Vasak K., (1977), **“Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to Give Force of Law to the Universal Declaration of Human Rights”**, UNESCO Courier, 30: 11.
- Verene D.P., (1979), **Man and Culture-A Philosophical Anthology**, Dell Publishing Co.Inc, New York.
- Wu C., (2005). **Kültürün Özelleştirilmesi 1980’ler Sonrasında Şirketlerin Sanata Müdahalesi**. Çev. Soğancılar E., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., (2011). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 8. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2014). **Case study research design and methods**. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yolcu, E. (2018). **Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri**. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yüzbaşıyev, M. (2010). **Resim Sanatının Kuralları**. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 5 (2) , 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gopsbad/issue/48557/616589>
- Zolberg, V. L. (2011). **Bir Sanat Sosyolojisi Oluşturmak** (Çeviren: Buket Okucu Özbay). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi

Tezler

- Açıkalın Akgün, S. (2012). **Modern kaygılar 20. yüzyıl sanatında hazır nesne kullanımı ve tüketim toplumuna eleştirel bir bakış**. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans, İstanbul.
- Adıgüzel, A. (1982). **“Toplum Sanat İlişkisi ve Temel Sanat Eğitiminin İki Ögesi.”** Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akerlind, G. (2005). **‘Ways of experiencing being a university researcher’, in Doing Developmental Phenomenography**, in J. Bowden and P. Green (Eds.), Melbourne, RMIT University Press, pp.145-155.

- Akyol, K. (2011). **Çağdaş sanatta melez yaklaşımlar**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara.
- Aslan T., (2010). **Kültürel Yeniden Üretim Süreçlerine Etkisinde Postmodern Tüketim Estetiği**. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Atar S. (1987), **“Türkiye’de İlköğretim Okulları İkinci Basamak ve Ortaokullarda resim ile iş ve Teknik Eğitimi Dersi Müfredat Programlarının Yaratıcılığa Verdiği Önem Yönünden Karşılaştırılması”** Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Ankara.
- Ayaz M. (2020), **“Görsel Sanatlar Eğitiminin Yapıldığı Fiziki Mekanlar Hakkındaki Öğrenci Görüşleri”** Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Ayaz, M. (2017). **Sağlık sektöründe kişisel markalaşma: Tercih edilen doktorun markalaşmasının hastane tercihinin etkisi** [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. GAÜ Açık Erişim. <http://acikarsiv.aydin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11547/2256/481928.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kalyoncuoğlu Rabia, F. (2019), **“Çağdaş Sanatta Hazır Nesne Kullanımının Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Resim Atölyesi Çalışmalarındaki Durumunun Değerlendirilmesi”**, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Karadayı S. (1985), **“Görme Özürlülerde Plastik Sanatlar Eğitimi (Ankara İlkokulunda Bir Deneme)”** Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yüksek lisans Tezi, Ankara.
- Mayda, M. (2014), **Sanat ve kültürün sergilenmesinde sanal müzelerin etkisinin “Google cultural institute” örneği üzerinden incelenmesi** (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 366993)
- Özkan F., (1984), **“Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümünde Sanat Eğitim ve Öğretiminin Değerlendirilmesi”** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.
- Sağlam, F. (2017). **Atık nesnelerin olanaklarıyla çağdaş sanat uygulamaları ve bu uygulamalara yönelik öğretim elemanlarının görüşleri**. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Sancar M., (1995), **Temel Hakların Yorumu**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

- Sönmez, Ş. (1980). “**Temel Sanat Eğitiminde Yapısal Sistemler Doku- İyapı**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sürek A. (2021), “**Dijital Oyunların Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersine Katkısına Yönelik Öğrenci Görüşleri**” Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli.
- Tunç, H. (1984), “**Temel Eğitim Birinci Basamağında İlkokullarda Plastik Sanatlar Eğitimi**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim dalı, Ankara.
- Turani, A., (1998), **Çağdaş Sanat Felsefesi**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998.
- Uz, A. (2008), “**Köy Enstitülerinde Verilen Görsel Sanatlar Eğitiminin Günümüz Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi**”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Üstünipek, Ş. (2009), “**1936-1950 yılları Arasında Güzel Sanatlar Akademisi: Leopold-Levy ve Atölyesi**” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Yakıcı, A. (1986), “**Sanat Eğitiminde Soyut Resmin Yeri ve Önemi**”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Makaleler

- Alparslan, G., U. ve Bulut, Ü. (2018). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının modern resmi algılamalarında kolaj tekniğinden yararlanılması: Eylem araştırması. **PAU Eğitim Fakültesi Dergisi**, 43, 77-91.
- Alter, F., Hays, T., O’Hara, R. (2009). **Creative Arts Teaching and Practice. International Journal of Education and the Arts**, 10 (9), 1-22.
- Altınkurt L., (2005). **Türkiye’de Sanat Eğitiminin Gelişimi**. Yayınlanmış Makale. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Anılanmert B., (1985). Gençlik; Çağdaş Sanat; **Çağdaş Sanat Eğitimi. Sanat ve Gençlik Sempozyumu. V. Sanat Bayramı**, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Atalan, O. (2012). Ready-made kavramı günümüz sanatına ve sanatçısına etkisi. **Yedi DEÜ GSF Dergisi**, 7, 23-30.
- Atalay E. (2004), “Sanat Özgürlüğü Temel Hakkının Kapsamı ve Diğer Hak ve Özgürlükler ile İlişkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, , Cilt: 6, Sayı: 2 (s. 1-28).

- Ayaydın A., (2020), Psikoloji ve sanat etkileşimi üzerine, **Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)**, 4(1), 8-12.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. 21(2), 33-42.
- Bingöl Y. (1986) “Duvar Resminde Rönesans”, **Artist- Modern**, Sayı: 3, (s. 30-31).
- Bulut, Ü. (2001) ‘Resim-iş Öğretmenliği Programlarında Atölye Çalışmalarının İşlevi’, M.Ü. **Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, Sayı 13, Sayfa : 79-86
- Bulut, Ü. (2001), “Resim-iş Öğretmenliği Programlarında Atölye Çalışmalarının İşlevi” M.Ü. **Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi** Yıl:2001, Sayı 13, Sayfa : 79-86.
- Bulut, Ü. (1999), "Çağdaş Sanat Eğitimcisi Yetiştirmek". **1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu**'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- Büyükdüvenci, S. (2006). Sanat ve değer. **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, (2). 47 50.
- Cebraioğlu O., (2014), “Günümüz Sanat Dinamikleri Sürecinde Manipüle Bir Durum; Sanat ve Para İlişkisi” **Akdeniz Sanat Dergisi**, 2014, Cilt 7, Sayı 13.
- Çevik, Savaş Kurtuluş ve Bahar Başak Üstel Arı (2020), “Sanat: Parantez İçinde Para”. **idil**, 65 (2020 Ocak): s. 137-146.
- Doğrusöz İ., (2007) “Sanat Galerilerinin Sanatçının Eserlerinin Sanatsal ve Ekonomik Değerlerini Belirlemedeki Rolünün Sanat Piyasasına Olan Etkisi”. Ankara: **Uluslararası Katılımlı Sanat Ekonomisi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Erbay M. (2006). Sanat Eğitiminin Gelişim Tarihi. **Sanat Sokağı Dergisi**, 2, 10-11.
- Gönen A.K., (1997); Türkiye’de Güzel Sanatlar Okulları: 1, Sanayi-I Nefise Mektebi”, **Türkiyemiz**, Sayı: 80, Ocak, s.36-45.
- Gönen, A. K., (1997); “Türkiye’de Güzel Sanatlar Okulları 2 İnas Sanayi-I Nefise Mektebi, Kadın Ressamlar, Özel Resim Atölyesi ve Resim Kursları”, **Türkiyemiz**, Kasım, Sayı: 82, s.12-27.
- Hiçyılmaz, G., Uz, N. (2017). Claes oldenburg’un heykelleri ve yumuşaklık kavramı bağlamında izleyici ile ilişkisi. **I.Uluslararası Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar Sempozyumu** (Bilmes 2017)içinde (s.365-368). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Kahraman, D, (2012), Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar dersi programının uygulanmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 14(1), 221-240.

Kalyoncu, R. (2012), Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının “öğretmenlik” kavramına ilişkin metaforları. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 9(20), 471-484.

Kale, M. (2006, Nisan). İlköğretim bölümü öğretim elemanlarının, öğretim teknoloji ve materyallerini kullanma becerilerinin, öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. **Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresinde** sunulan sözlü bildiri. Ankara.

Kahraman E. (2001). “Küratörlük Egosu ya da Plastik Sanatlarda Postmodernizmin Kırılma Noktası”. **İstanbul: Türkiye’de Sanat** Sayı:51.

Karalar, H., & Sarı, Y. (2007). Bilgi teknolojileri eğitiminde BDÖ yazılımı kullanma ve uygulama sonuçlarına yönelik bir çalışma. **Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Akademik Bilişim Dergisi**, 1, 1-9.

Mamur, N. (2014). Görsel sanatlar öğretmen eğitiminde görsel kültür öğretimi: Pensilvanya Eyalet Üniversitesi örneği. 21. **Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 3(8), 103-120.

Şahiner R., (2007), “Küresel Ekonomi ve Sanat”. **Ankara Uluslararası Katılımlı Sanat Ekonomisi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Şimşek O., (2003), “Federal Alman Anayasa Hukuku’nda Temel Hakların Düşmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1 (s.94-112).

Uzun Aydın, D., (2018). Modernizmin benzer akımları içinde kendine yer bulmaya çalışan bir sanat üslubu: Arte povera. **Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi**, 19, 217-233.

Üstünipek M., (2007) “Türkiye’de Özel Sanat Galerilerinin Sanatın Ekonomik Boyutuna Katkıları”. **Ankara Uluslararası Katılımlı Sanat Ekonomisi Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2007.

Görsel Kaynakça

Görsel 1. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kulturelmiras_ao/rstarihi.pdf (03.02.2022).

Görsel 2. http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kulturelmiras_ao/rstarihi.pdf (03.02.2022).

Görsel 3. <https://www.dehacocuk.com.tr/DehaCocugunBirGunu/3/fen-atolyesi> (03.02.2022).

Görsel 4. <https://www.izatolye.com/tag/stem-atolyesi-malzemeleri/> (03.02.2022).

Görsel 5. <http://www.kayseriehaber.com/guncel-haber/melikgaziden-teknoloji.html> (14.01.2022).

Görsel 6. <https://www.artcollegess.com/post/sanat-at%C3%B6lyesi> (09.04.2022).

Görsel 7. <https://www.mebhabercim.com/haber/tasarim-ve-beceri-atolyeleri2022> (09.04.2022).

Görsel 8. <https://www.haber46.com.tr/guzel-sanatlar-fakultesi-resim-bolumu-ozel-yetenek-sinavi-tamamlandi-resimleri,5674.html>. (05.02.2022).

Görsel 9. <https://www.hobivesanatudnyasi.com> (02.08.2022).

Görsel 10. <https://www.sonhaber16.com/nilufer-belediyesi-sanat-atolyelerinde-yeni-donem-basliyor/> (26.04.2022).

Görsel 11. <http://resimatolyesi.org/wp-content/uploads/Monart-Hobi-Resim-6.jpg> (18.04.2022).

EKLER

EK -1

(MEB) Tam Sanat Akademi

EK -2

(MEB) Tam Sanat Akademi Bahçe

EK -3

(MEB) Tam Sanat Akademi Kafeterya bölümü

EK-4

(MEB) Tam Sanat Akademi Seramik Atölyesi

EK-5

(MEB)Tam Sanat Akademi

EK-6

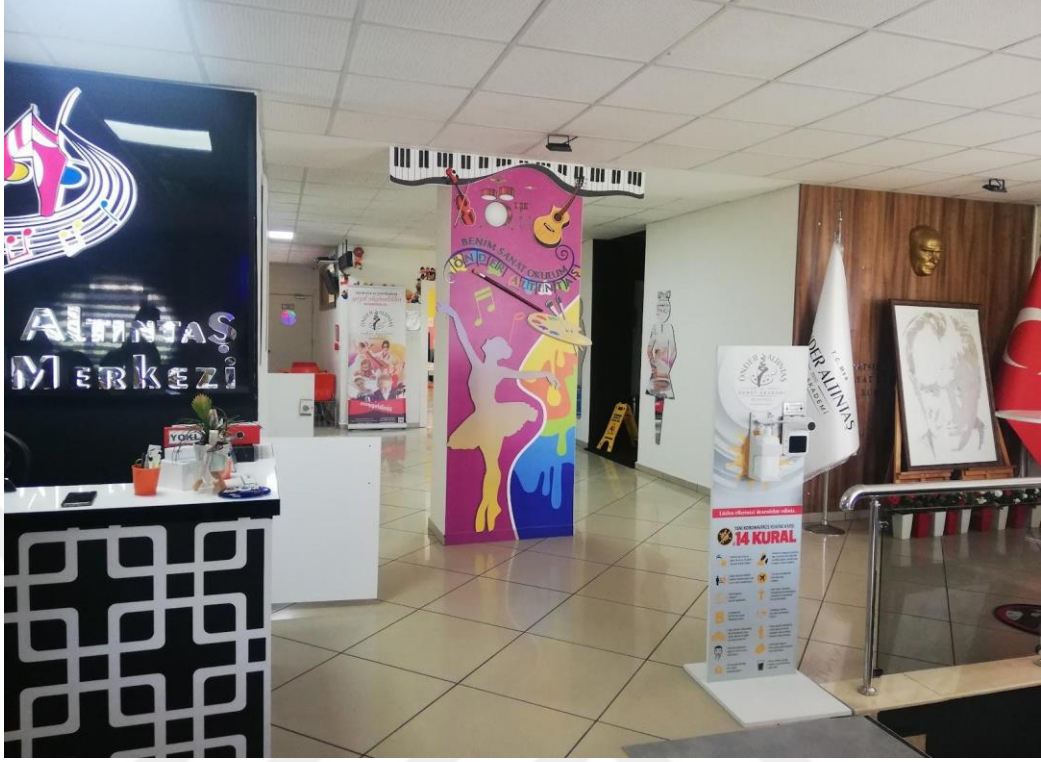
(MEB) Maestro Akademi / Konyaaltı

EK-7

(MEB) Maestro Akademi / Konyaaltı

EK-8

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-9

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-10

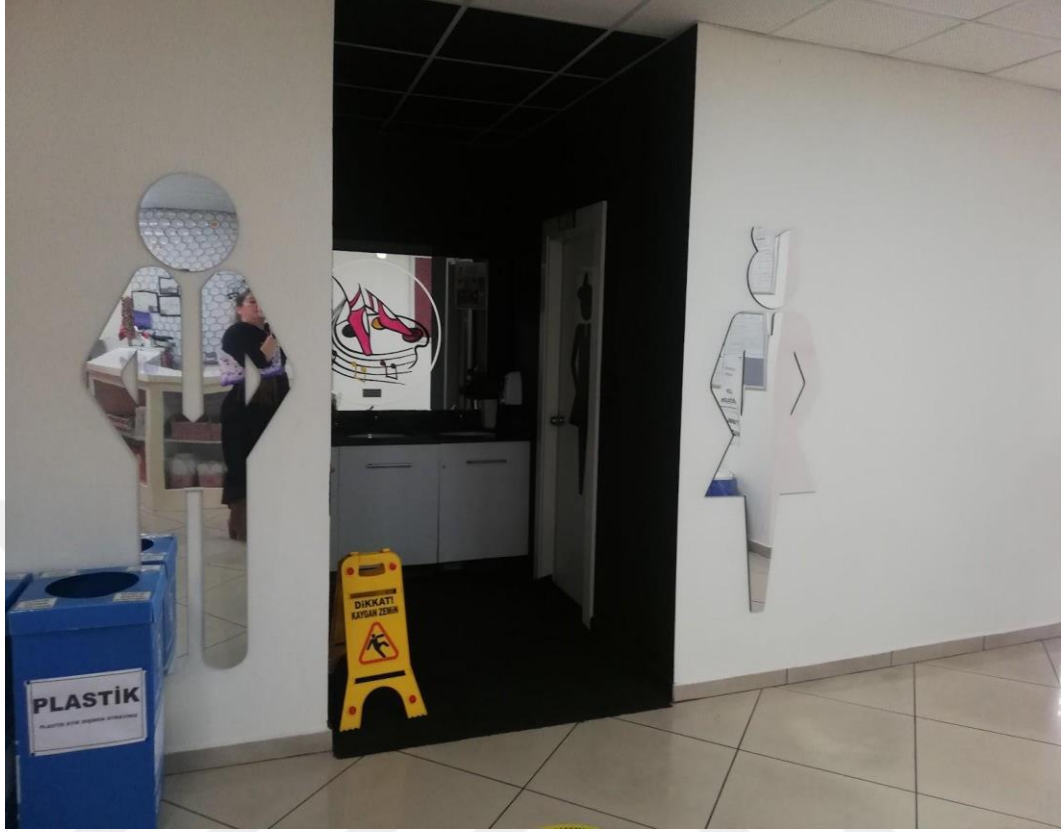
(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-11

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-12

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-13

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-14

(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-15

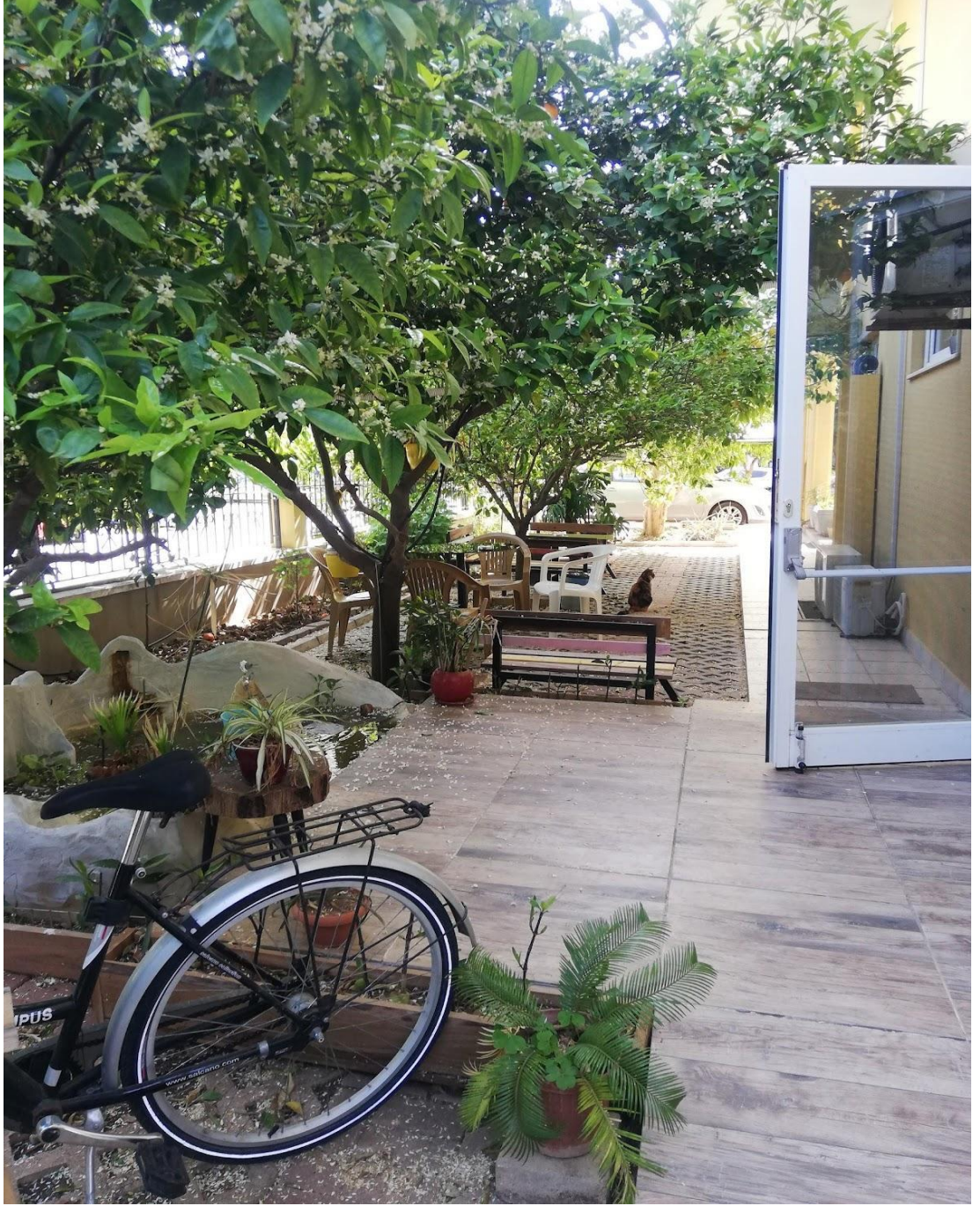
(MEB) Önder Altıntaş Sanat Akademi Kursu/Muratpaşa

EK-16

(MEB) Özel Antalya Sanat Müzik ve Güzel Sanatlar Kursu/ Konyaaltı

EK-17

(MEB) Özel Antalya Sanat Müzik ve Güzel Sanatlar Kursu/ Konyaaltı

EK-18

(MEB) Özel Antalya Sanat Müzik ve Güzel Sanatlar Kursu/Konyaaltı

EK-19

(MEB) Özel Antalya Sanat Müzik ve Güzel Sanatlar Kursu/Konyaaltı

EK-20

(MEB) Özel Antalya Sanat Müzik ve Güzel Sanatlar Kursu/Konyaaltı

EK-21

Özel Arty Akademi/Muratpaşa

EK-22

Özel Arty Akademi/Muratpaşa

Atatürk Sanat Eğitim Merkezi (ATASEM)/Muratpaşa

EK-24

Atatürk Sanat Eğitim Merkezi (ATASEM)/Muratpaşa

EK-25

Atatürk Sanat Eğitim Merkezi (ATASEM)/Muratpaşa

EK-26

Değirmenönü Kültür Sanat Merkezi /Muratpaşa

EK-27

Özel Abdürrahim Güney Resim Atölyesi/Muratpaşa

EK-28

Özel Artistik Stüdyo/Muratpaşa

EK-29

Özel Artistik Stüdyo/Muratpaşa

EK-30

(MEB)Antalya Güzel Sanatlar Eğitim Merkezi / Konyaaltı

EK-31

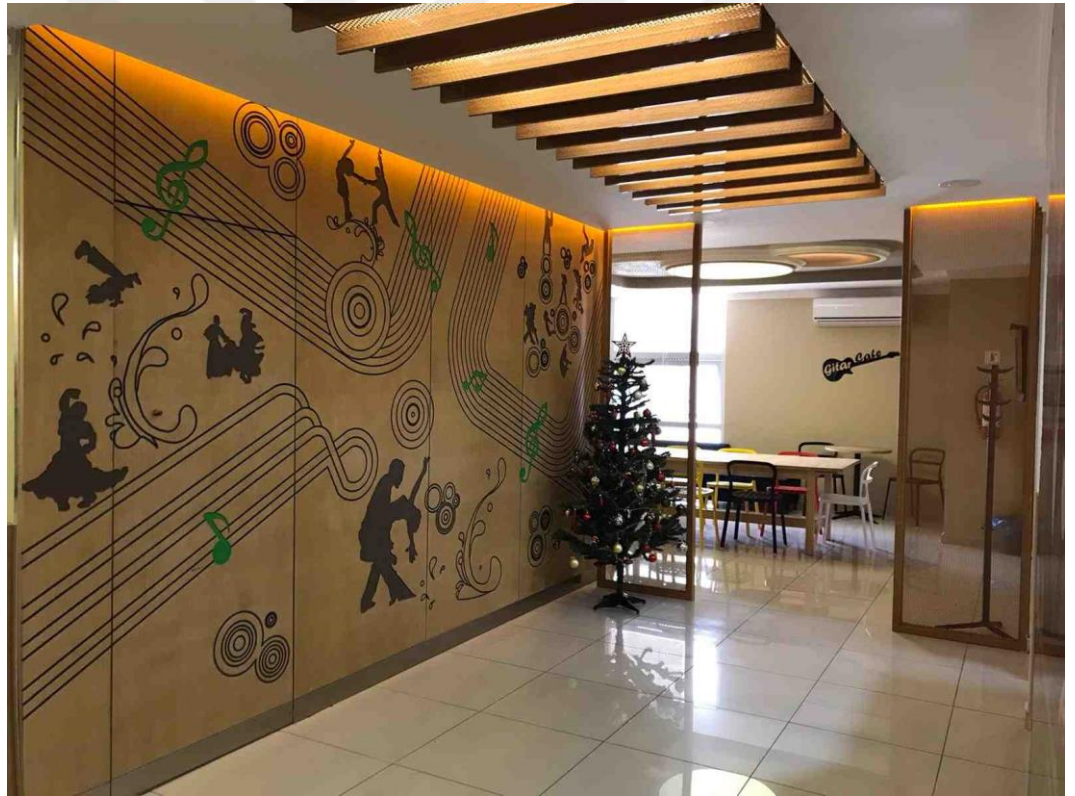
(MEB)Antalya Güzel Sanatlar Eğitim Merkezi / Konyaaltı

EK-32

(MEB) Hakan Nogay Sanat Merkezi/Alanya

EK-33

(MEB) Hakan Nogay Sanat Merkezi/Alanya

EK-34

(MEB) Özel Ada Yetenek Kursu/ Döşemealtı

EK-35

(MEB) Özel Siyah Kalem Resim Kursu / Muratpaşa

EK-37

114

EK-38

Özel Yıldız Sanat Atölyesi / Manavgat

EK-39

Özel Yıldız Sanat Atölyesi / Manavgat

EK-40

Özel Yıldız Sanat Atölyesi / Manavgat

EK-41

Özel Yıldız Sanat Atölyesi / Manavgat